

LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 15. - Jugolir 10. - Din 6.

Plačnina plačana

Trst 20. novembra 1947

Spediziane in abbon.
postale II. e grappa

Štev. 93

VSEBINA:

DELA VSTVO BRANI REPUBLIKO — GOSPO-
DARSKA KRIZA V ANGLIJI — NA RAČUN
DELA VSTVA VARUJEJO KAPITALISTI SVOJE
PROFITE — KULTURNA POLITIKA TRŽA-
ŠKEGA RADIA — MED RIBICI V BARKOV-
LJAH — POROKA NA DVORU — MESTO RU-
ŠEVIN IN ELANA — VLAK VOZI OD ŠAMCA
DO SARAJEVA — ROMAN O LEVSTIKU —
SLOVANSKI DOMOVI — NAFTA — TEKOČE
ZLATO — PRVO PRETAKANJE VINA — RA-
STIMO S ČASOM, V KATEREM ZIVE NAŠI
OTROCI — KRISTALNA VAZA — ROMANI —
SPORT — RADIO — KRIZANKE — HUMOR.

Najboljši odgovor

Odkar se je iz zmagovite narodno osvobodilne borbe jugoslovanskih narodov rodila Nova Jugoslavija, odkar stopa čvrsto po poti izgradnje socializma v svoji deželi, je postala ena izmed glavnih tarč, v katero strelja sedaj mednarodna reakcija. Medtem ko je tujim imperialističnim silam, ki se za čim enostavnejše izmožanje iz teške gospodarske krize svojega kapitalističnega sistema krčevito bore za tržišča in gospodarsko važne voze v Evropi in drugod, uspelo Jugoslaviji in ostalim državam vzhoda iztrgati za njih gospodarski razvoj prevažen Trst in ogoljufati Jugoslavijo za pripadajoče reparacije, vodijo sedaj iste sile s pomočjo svojih evropskih slug ogabno klevetniško gonjo proti novi Jugoslaviji, proti ljudski oblasti in proti voditeljem jugoslovanskih narodov.

Pri vsem tem zasledujejo prozorne cilje. Ker ne morejo več računati na kakršno koli možnost nasilne spremembe teritorialne, politične in gospodarske strukture nove Jugoslavije in držav novih ljudskih demokracij na vzhodu, hočejo z usvarjanjem vojne psihoze — kar je sicer osnovna poteza njih politične strategije — še posebej vplivati na Jugoslavijo in njene državljane. S povzročanjem incidentov na njenih mejah s Svobodnim tržaškim ozemljem, Italijo, Avstrijo in Grčijo si prizadevajo izvesti Jugoslavijo k dejanjem, ki bi jim potem služila za produciranje raznih diplomatskih not in za prikazovanje Jugoslavije v svetu kot države, ki ograža mir.

Kakor naj bi s tem dosegli psihološki pritisk na jugoslovanske ljudi in jih odvrgli od njihovega dela za izgradnje gospodarsko in politično neodvisne in močne države — češ saj bo jutri vojna — tako hočejo z izmišljenimi in popolnoma zlaganimi vestmi o notranjem stanju v Jugoslaviji, s slikanjem nekega terorja in zatiranja človeških svoboščin njenih državljanov, zaježiti za monopolistične kapitaliste zelo nevarni vpliv, ki ga imajo v svetu vedno bolj odplivni uspehi jugoslovanske socialistične izgradnje nove države in novih odnosov med njenimi državljani.

Pri tej ogabni klevetniški gonji služi anglo-ameriški imperializmu zelo agilno italijanski revizionizem, ki se nikakor ne more sprijazniti z dejstvom, da je morala poražena Italija pod pritiskom dosledno demokratskih vojnih zaveznikov Jugoslavije vrniti tej predele, ki so nesporno njeni z geografskega, etničnega in gospodarskega vidika. Pot pretvezo teroriziranja italijane nacionalne manjšine — ki uživa sicer v novi Jugoslaviji bolj kot kdaj koli vse manjšinske pravice — sestavljajo razni revizionistični odbori italijanskih nacional-šovinističnih strank resolucije na razne mednarodne organizacije in hite v tem posnemati voditelje imperialističnega tabora.

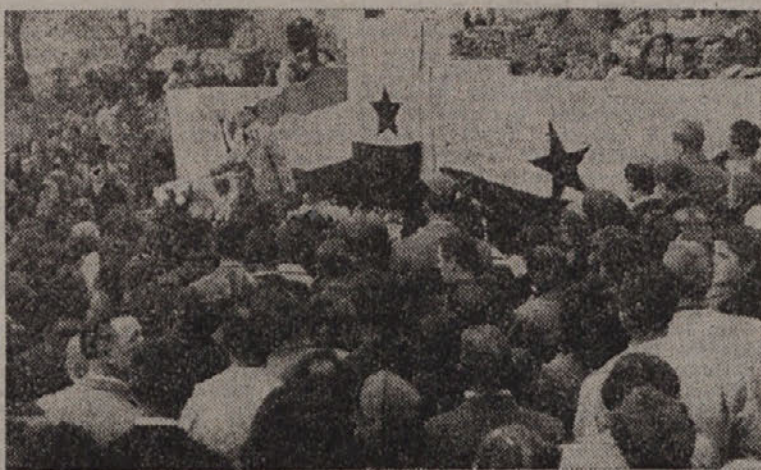
Toda strelisce mednarodne reakcije lete daleč mimo cilja. Na njeno neprikrilo jezo se je Jugoslavija z modro politiko izognila vsem rafinirano nastavljenim provokacijam. S svojo vztrajno borbo za demokratsko reševanje vseh sodobnih problemov v svetu, s svojo odločnostjo v obrambi absolutne svobode in neodvisnosti malih in kolonialnih držav, je ne samo pridobila na ugledu, temveč zavzela eno najvidnejših mest med državami progresivnega demokratskega tabora. Na znotraj pa je ni — na poplavi njenih državljanov preracunana gonja — odvrgla od začele poti, temveč jo je samo še pre-

prčala, da je treba to pot čim prej prehoditi, da se čim prej gospodarsko osamosvoji in z visoko razvito industrijo in poljedelstvom ter idealno zgrajenostjo državljanov spremeni v močno državo, za katere mejami si bodo njeni državljani varni ustvarjali boljše življenjske pogoje in pravično družbo enakovrednih ljudi.

Na klevete, da vlada v državi nered in nemir, odgovarjajo Jugoslavija in njeni državljani z velikimi prostovoljnimi delovnimi akcijami, ki po načinu gradnje in hitrosti ustvarjanja predstavljajo uspehe, ki jih je doslej dosegala samo še Sovjetska zveza s svojim socialističnim gospodarstvom. Najnovejša taka velika zmaga v zunanjem in notranjem političnem merilu je dograditev proge Samac-Sarajevo, ki predstavlja največjo letošnjo zmago v borbi za petletni plan.

In zopet je dal odgovor na ogabno klevetanje imperialističnih vojnih hajskačev maršal TITO, ki je ob tej zadnji zmagi nove Jugoslavije dejal: »Sovražniki naj vado, in mi jim bomo ob vsaki priliki to povedali, da ne spimo. Naj nikar ne mislijo, da ne vemo za njihove zločinske namene. Naj nihče ne misli, da jugoslovanski narodi v svojih naporih, v svojih težavah pri zgraditvi države, pri delu za izboljšanje življenjskega standarda ne skrbijo hkrati za svojo varnost. Skrbijo tudi za to in glede tega ni nevarnosti.

Mi nočemo vojne, niti je nismo kdaj koli hoteli. Vemo pa, koliko naše krvi in človeških življenj nas je stala naša država. In mi bomo za to novo Jugoslavijo, če bo potrebno, stali trdno kot stena na njenem braniku!«

AGENT CIVILNE POLICIJE
V AKCIJI V SV. KRIŽU

EDEN IZMED HLAPCEV

V „New York Herald Tribune“ od 3. I. 1947 je nekaj Joseph Alsop napisal „Svoje vtise“, ki si jih je nabral v času svojega bivanja v Trstu. In pogledite, kaj je ta gospod ugotovil! Takole pravi: „Dokler bosta generala Alrey in Moore imela dovolj denarja, živili in proste roke pri zaviranju infiltracije in dokler Kreml noče odprte vojne, predstavlja deset tisoč mož anglo-ameriške posadke zadostno jamstvo.“

No, če tukaj se gospod Alsop ni pokazal preveč prebrisanega. Odkrito je namreč namignil na to, kar skušajo tamkajšnji anglo-ameriški uradniki krogi za vsako ceno zanikati — češ da je njih naloga le zaupniško upravljanje tega ozemlja po demokratskih načelih. Kaj se pravi: imeti proste roke pri zaviranju infiltracije? Mi, ki smo tukaj doma in ki poznamo dobro položaj, bi takole rekli: v Trstu je — hoče ali neče ZVU — začela infiltrirati demokracija in silovito izpodjedati breg, na katerem ždi poraženi fašizem. Za zaviranje te infiltracije imata oba imenovana generala že davno proste roke, pa jima vseeno nič ne pomaga. In nekoč bo morda tudi gospod Alsop iz Trsta postal to-

liko pameten, da bo lahko uvidel, da je bilo za zaviranje take infiltracije premalo ne samo 10 tisoč angloameriških vojakov, ampak da bi tukaj bil ves vojni stroj Trumana in Marshalla z njegovimi atomskimi bombami vred — zamaž.

In naprej piše gospod Alsop, da mora biti „svoboda“ Trsta branjena iz strateških in političnih razlogov. No, tukaj je ta pisun vse izblebetal: prvič, da mislijo angloameriški imperialisti, da že drže v Trstu neke strateške pozicije in da so politični razlogi oni, ki sedaj narekujejo angloameriški imperializem, da se te pozicije držijo. In končno je tukaj gospod Joseph Alsop kar lepo priznal, da je zato na svetu in da ga zato plačujejo, da vse to ubija v glave onim, ki tega nikakor ne morejo razumeti.

Kdo pa so ti, ki tega ne morejo razumeti? Gospod Alsop nam sam pove, da je to predvsem ameriško in angleško ljudstvo samo. Tem nesrečnim ljudem jasno ne gre v glavo, kako da morajo njih sinovi že davno po uničenju nacistov in fašistov še vedno po širnem svetu braniti ameriško „demokracijo“ pred neko infiltracijo, Amerikanci in Angleži so ne-

zadovoljni, godrnjajo, se upirajo in zato je dolžnost kot vseh drugih hlapcev, tudi hlapca Alsopa, da jih prepričuje, da je treba potrpeti. In Alsop jim pravi: „Zato si morate biti ameriški in angleški davkoplačevalci na jasnem, da bo okupacija in podpora Trstu trajala še leta.“

Zelo bodo veseli Amerikanci in Angleži, da bodo imeli priliko še nekaj let prenašati teže bremen, ki jih te okupacije in podpore nalagajo na njihova ramena!

Toda evo vam figure hlapca Alsopa: Amerikanci in Angleži prepričuje, naj bodo le mirni, da je vse prav, da so njihovi sinovi policaji po svetu in da naj le plačujejo davke za okupacije in „podpore“, ker da je to človekoljubno delo. Evropejcem odkrito grozi, da naj se le pripravijo, ker nočejo ubogati ameriških in angleških imperialistov, tržaške fašiste tolaži, češ da bodo še nekaj let varno živeli; medtem da se bo že kako obrnilo — on, Alsop, pa le je svoj kruh, čeprav je grenak in vse prečesto izzven kot miloščina. Mogoče pa ima gospod Alsop celo avto in gospodari se mu celo prijazno nasmilja: priden, priden dečko.

ZLOČIN v Sv. Križu

Kadar se nekdo zaveda svoje nemoci, pa bi kljub temu rad za vsako ceno uveljavil svojo voljo proti močnejšemu nasprotniku. takrat seže navadno po podlih sredstvih. V izberu teh ni natančen in nujnost njegovega brezupnega boja ga zaveja v prostaštvo in v navadno barbarstvo. To ne velja samo za osebe ali ožje spore. Sedanjost nam dokazuje, da so take metode za nekatere priljubljene tudi v izvajanju politike. Kadar torej zasledimo ali doživimo tak način uveljavljanja politične doktrine s strani nekoga, ki to doktrino predstavlja, vemo, da je dotični slab, da je dotična politična stranka ali

oblast slaba, da nima v rokah vajeti političnega življenja države ali ljudstva, med katerim deluje, kar bi pa za vsako ceno hotela imeti.

Nešteto je že dokazov v zgodovini in naši najbližji preteklosti, da se s takimi barbarskimi metodami ne da zmagati. Pred močnejšo silo ljudske moči in želje po svobodnem življenju so morale kleniti pošastne nemške zveri, vdati se je moral v neizbežnost svojega poraza italijanski fašizem in še marsikateri manjši trinog sedanjosti je že moral priti do zaključka, da niso več časi, ko se je dalo vladati z jarmom in knuto.

Neprijatelju našega demokratičnega ljudstva ZVU — je bilo večkrat povedano in dokazano, da je tako in treba se je le spomniti na krvoprelitje v Skednju in njegov odmev in še na marsikaj.

Toda angloameriški imperialisti in njih domači hlapci se zavedajo, da pomeni sedanja etapa politične borbe v svetu eno izmed odočujočih za obstoj tabora imperializma. Se več! V stalnem prebujanju rlačenih in po imperializmu izkoriščanih ljudskih množic čutijo največjo nevarnost za svoje dosedanje oblastne pozicije. Zato vidijo v vsakem koraku, ki ga oni nikakor ne morejo vključiti v odrejeno jim pot Trumanove doktrine, nevarnost. Zato se zgroze v smrtnem strahu ob samih slovenski ali italijanski zastavi z rdečo zvezdo, zato občutijo nevarnost ideološkega lomljenja njihove navidezne demokracije že ob samem spominjanju naših ljudi na svoje junake, ki so padli v borbi za svobodo proti nacističnim tiranom. Odkritje spominškega kamna ali plošče tem našim junakom ne morejo več prenesti, kajti tresejo se ob spoznanju, da ljudstvo teh junakov ne bo pozabilo, da so in bodo njihovi grobovi neizčrpen vir za življenjsko silo ljudi; ki so zavesno stopili na pot borbe proti vsakršnemu zasluževanju in vsakršnemu poniževanju kogarkoli na stopnjo kolonije in sužnja.

V nedeljo so v Sv. Križu poslali svoje brezvestne hlapce, svoj policijski aparat, prezet z duhom fašizma in sovražstva do vsega, kar se bori za idejo napredka in svobode. In ti robovi tuje imperializma so navalili na ljudstvo, ker je častilo partizane. Navalili so z brutalnostjo, ki so si jo izpopolnili v dobri šoli. Pretepali so na desno in levo, starce in žene z dojenčki, otroke. V Sv. Križu, v slovenski ribiški vasi nad Trstom so ponovili prepričan, da kakršniga je bil marsikdo prepričan, da so bili zmogni storiti samo zivalsko pobesneli nacisti in Mussolinijevi fašisti.

Kdor čuti, da zgublja oblast, postaja barbarski. Dogodek v Sv. Križu pomeni, da se bliža konec preživelemu sistemu kapitalističnega imperializma, čeprav bodo jutri drugje njegovi hlapci še nosili svoje barbarstvo. Zato ostaja Sv. Križ odslej za nas vse nov dokaz: na pravi poti smo. Blizu smo zmagi, kajti naš sovražnik v svoji histeriji že ne ve več, kje se nehajo meje človečnosti in kje začne delovati njih nečloveška vsebina.

Vam, padli tovariši v Križu — večna slava! Vam, naša prisega: branili bomo našo zemljo, naše pravice in našo svobodo!

PREHOD MNOŽICI NA POKOPALIŠČE SO POLICISTI BRANILI Z OROŽIEM V ROKAH — KLJUB TEMU SI JE LJUDSTVO UTRLO POT DO SPOMENIKA PADLIM PARTIZANOM

PO ŠIROKEM SVETU

KRONIKA

Maniu, vodja romunske opozicije, je bil zaradi zarote, ki jo je koval v zvezi z ameriški obveščevalni agenti proti romunski demokratični vladi, obsojen na doživetno ječo. Sokrivi so prejeli manjše kazni.

Garbett, anglikanski nadškof iz Yorka je po povratku iz vzhodnih držav izjavil, da bi se Angleži ne smeli odzvati klicem Amerike proti SZ in komunizmu, če ne bodo skopati prepada med zapadom in vzhodom, kar bi pomenilo pripravo nove vojne.

Namestniki štirih zunanjih ministrov v Londonu pripravljajo dnevni red za konferenco štirih ministrov o mirovni pogodbi z Nemčijo in Avstrijo. Medtem ko hočejo zapadni zavezniki najprej obravnavati avstrijsko vprašanje, predlaga SZ, da bi dali prednost Nemčiji. Američani ponujajo daskleno štirideset letno pogodbo med vesiljimi za razorožitev in demilitarizacijo Nemčije. Sovjetski delegat predlaga ustanovitev začasne osrednje nemške vlade, ki jo zagovarjajo tudi nekatere nemške stranke in pa udeležbo nemške delegacije na mirovni konferenci.

Grška demokratična vojska je prodrla do 16 km od Solube, kar je vzbudilo veliko paniko v grških vladnih krogih. Demokratske oblasti delijo na osvobojenem področju zemljo ubogim kmetom.

Tsaldaris je priznal, da je grška vladna vojska pod nadzorom skupnega grško-ameriškega vrhovnega štaba in da ima vsaka grška divizija kakor tudi manjše oddelke v svojem štabu ameriškega opazovalca.

V OZN se je ameriška delegacija izrekla proti poljskemu predlogu, po katerem naj bi države članice prekinile vse zveze s Francijo in ga tako prisilile k odstopu.

Hkrati pa so zastopniki ameriških petrolejskih družb in parlamenta sklenili pogodbo s Francijo za uporabo španskih letališč.

V CSR so odkrili zaroto proti republiki in obveščevalno mrežo v korist tuje države.

Krivo slovaške deželne vlade so rešili in imenovali novo vlado, ki jo vodi komunist. Poleg petih demokratov so v vladi še trije omanisti, en socialist in dva neodvisna.

Tajnik OZN je pooblaščen, da izda STO-ju finančno pomoč do višine 5 milijonov dolarjev.

Delavstvo brani republiko

v Italiji

Občinske politve v Rimu niso prinesle zmage, na katero je računala italijanska reakcija. Z vsa ostrino se v Italiji nadaljuje borba za demokratični režim.

Veliko razburjenje delavstva je De Gasperijeva vlada namenoma povzročila s svojimi ukrepi. Hipoteka se je namreč odločila za deflacijo, to je zmanjšanje obtoke bankovcev. Hkrati so blokirali kredite v bankah in tako so industriji lahko množično odpustili delavce z izgovorom, da jim primanjkuje denarja.

Delavske organizacije so se uprle tej politiki in so sklicale na glavnem trgu v Milanu protestno zborovanje, katerega se je udeležilo nad 100.000 ljudi. Provokatorjev kot prva leta fašizma pa ni manjkalo in napadli so delavce, nekaj jih pobili, druge pa ranili. V nekaterih krajih so vrgli bombe na sedeže delavskih organizacij. Podobni dogodki se vršijo tudi v Južni Italiji.

Ogorčeni delavci so nemudoma reagirali in se zagnali proti neofašističnim teroristom. V Torinu, Milanu, Benetkah, Neaplju, Palermo in drugih mestih so delavci razdeljali sedeže fašističnega M. S. L. (movimento sociale italiano), koalicionistov in zažigali reakcionarno časopisje. V Medigli so delavci »Bredes« zastledovali dva sumljiva terorista: prvi je bil tepen, drugi pa je s strelom ubil delavca; zaradi česar so ga linčali.

»Crna vlada« je bila teh incidentov vesela, ker so ji služili kot preteza za represijo proti delavstvu. V Neaplju je policija nastopila s solzalnimi bombami, s tanki in oklopnimi avtomobili ter streljala na delavce in jih mnogo ranila. V provinci Bari in Lecce so proglasili splošno stavko, da bi podprli zahteve kmetijskih delavcev in na aretacije ter streljanje s strani policije odgovorili kot v ostalih mestih na fašistična izživljanja.

Pod pritiskom javnega mnjenja je celo minister Scelba moral priznati obstoj neofašističnih organizacij, katerih razpust ljudstvo zama zahteva. Nasprotno pa je Scelba napovedal ukrepe za jamstvo državne varnosti pred političnimi manifestacijami, ki ogrožajo kruh in delo italijanskega ljudstva.

Torej po ministrovih besedah ne ogrožajo dela in kruha veleposlaniki, ki omejujejo setev, da bi obdržali visoke cene moki in ki

oborožujejo fašistične teroriste; tudi ne industrije, ki odpustajo delavce, ki pa imajo dovolj denarja za podpiranje neofašističnih organizacij. Vsega tega naj bi bili krivi delavci, ki se branijo pred napadalcem in pred zarotniki proti republiki.

Kvalunkovisti, ki so se zaradi pomankanja pravega »duceja« razbili na manjše skupine in obupali, da bi igrali vlogo degolovcev, so se z odprtimi rokami vrgli De Gasperi v naročje in našli v njem pravega zaščitnika.

Hkrati pa De Gasperi množi svoje usluge ameriškim bankirjem in najnovejšo je napravil z dekretom o industrializaciji južne Italije, ki daje popolno jamstvo plašljanju tujih kapitalov v italijansko industrijo: južna Italija naj bi postala trdnjava ameriških trustov in ključ južnoitalijanske industrije bi hramili bankirji iz Wall Streeta.

Proti vsem tem nakanam se vedno bolj združujejo sile KP, Nemijskih socialistov in akcijske stranke za obrambo svobode in demokracije, da preprečijo ponovitve leta 1921-22.

De Gasperi sicer uživa popolno angloameriško podporo, toda demokratske sile so odločene, da dosežejo njegov odstop in sestavo nove vlade, v kateri bi bile zastopane vse glave stranke.

...in Franciji

Po občinskih volitvah, na katerih so se De Gaulleu posrečilo združiti pod svojim vodstvom vso desnico, so mnogi pričakovali, da bo general nemudoma prevzel oblast. Toda minuli so tedni in De Gaulle se zadovoljuje z voinoluj, skakljinimi govori, ki sejejo zmedo med njegovimi lastnimi pristasi.

Diktatorski kandidat zahteva odstranitev komunistov iz sindikalne zveze (C.G.T.). Toda tudi to ne zadovoljuje generala, ki hoče rešiti problem komunistov v svetovnem merilu: Francija naj bi se pridružila ZDA in Angliji v vojni proti komunizmu in SZ.

De Gaulleov nastop pa ni popolnoma po volji ameriškim kapitalistom, od katerih pričakuje general pomoči: boril bi se namreč rad hkrati proti SZ in proti Nemčiji, ki se je vsi Francozi upravičeno bojijo. Toda ameriški velekapital hoče obnoviti močno in bojevito Nemčijo, da bi jo lahko pahnili v vojno proti SZ.

Tako se manjšajo izgledi, da bi se De Gaulle polastil oblasti in zavladal Francijo po fašističnih receptih, posebno še zato, ker v ostalih strankah ne najde popolne zaslombe. Tako je MRP (demokri-

stjani), ki bi utegnil postati najbližji zaveznik degolovcem odklonil generalovo ponudbo, da bi se z njim zvezal za prevzem oblasti.

Ramadier še ni odstopil samo zato, ker niso še našli nove »sredinske« vladne kombinacije, ki naj bi ga nadomestila. V iskanju nove »tretje sile« sta najbolj aktivna vodja desničarskih socialistov Blum in zadnji ministrski predsednik III. republike Reynaud, ki je pripravil Francijo do kapitulacije pred Nemci. Tej kombinaciji naj bi se pridružil še radikalni in neodvisni.

Vendar je dvomljivo, da bi taka vlada imela dolgo življenje, saj ne bi rešila težke krize. Zato mnogi upravičeno gledajo v Reynaudu šloveka desnice, ki naj bi prevzel odgovornost, da pripravi pot De Gaulleu. Vsekakor pa poslednji nima še možnosti za prevzem oblasti in tako tudi njegova okolica govori, da je treba počakati po mladi.

Francoska skrajna reakcija je pa doživela še drugo razočaranje. Mnogo je namreč računala na razcep v sindikalnih vrstah, ki naj bi ga izvedel Jouhaux s svojo manjšinsko skupino v sindikatih in tako izpolnil željo degolovcev.

Ta razbijanje delavskih vrst je predložil na sindikalni skupščini resolucijo, v kateri biča »sistematično iskanje komandnih položajev v sindikatih s strani pristavev ene stranke z namenom, da le-ti napravijo iz sindikalnega gibanja orodje ene same stranke. Jouhaux bi tudi rad vpeljal birokratske predpise v sindikatih, da tako oslbi delavsko gibanje. Končno tudi priznava potrebo po ameriški gospodarski pomoči Franciji. Jouhaux je torej hotel iziniti komuniste iz sindikatov, kakor to zahteva De Gaulle in sprejeti delavske organizacije v orodje ameriške gospodarske politike. Toda to mu je splošno, ker je sindikalna skupščina z veliko večino odklonila njegovo resolucijo.

Odločen odgovor na reakcionarno spletko in na odprt terorizem, ki ga skušajo izvajati degolovci nad delavstvom, so bila mogočna protestna zborovanja in stavke po vsej Franciji. V Marsellu so stopili delavci in nameščenci v splošno stavko, ker so degolovci ubili enega delavca.

Zahtevalo tudi prilagoditev plač novim razmeram zaradi povečane dragjine, ki je nastala med drugim tudi zato, ker je vlada podražila plin in elektriko za 45%, prevoz pa za 25%. Člani dveh odredov republikanske straže kakor tudi javni tožilec, ki niso hoteli nastopiti proti stavkajočim, so bili edinstveno v klicani pred disciplinsko sodišče. V severni Franciji stavka nad 30.000 rudarjev. Znak nezaupanja do sedanjega vlado je tudi to, da so mali vlagatelji dvignili iz bank samo v enem dnevu nad eno milijardo svojih prihrankov.

Harimanovo poročilo

Poročilo ameriškega trgovskega ministra Harimana o Marshallovem gospodarskem načrtu je povzročilo veliko razočaranje v 16 evropskih državah, ki so prosile za ameriško pomoč.

Medtem ko je prosilo 16 držav za skupno vsoto 22 milijard dolarjev za štiri leta, je Hariman znižal to vsoto na 17 milijard.

Angloameriško področje v Nemčiji bo dobilo večjo pomoč in za daljšo dobo, kot na države, ki so jih Nemci opustošili in ki so bile zavezniče ZDA.

Načrt je nezdružljiv z neodvisnostjo zainteresiranih držav. Harimanovo poročilo namreč odkrito priznava, da je namen tega načrta »poenotanje interesov ZDA v Evropi, ki jih ne moremo oceniti samo po gospodarskem merilu, marveč tudi po strateškem in političnem.« Načrt mora biti »činitelj v borbi dveh nasprotnih ideologij.«

Upravo podporo bodo imeli neposredni zastopniki ameriškega parlamenta in visoke finance. V vsaki dotični državi bo ameriški zastopnik lahko izvajal pritisk na »poteke poslova« in nadzoroval kako se uporabljajo krediti, kar pomeni nenehno vmešavanje uničnika v notranje zadeve dolžnikov.

Kdo plača?

Za pomoč, ki jo bodo nudile ZDA Evropi po Marshallovem načrtu, bo moral dati ameriški narod plemenite žrtve, ponavljajo nenehno Marshallovo propagandisti.

Toda vsi Američani ne bodo na zgubi.

»Dupont Nemours«, trust kemične industrije, ki je v 9 mesecih l. 1946 imel čistega dobička 82 milijonov dolarjev, je zaslužil v enakem obdobju l. 1947 88 milijonov dolarjev.

»General Motor« je v istem času zaslužil l. 1946 14 milijonov dolarjev, l. 1947 pa 21 milijonov.

»Westinghouse Electric« je v zadnjih 9 mesecih imel čistega dobička za 34 milijonov dolarjev, to je več kot v predvojnem času.

Dva samomera

John Winant, bivši ameriški veleposlanik v Londonu, je izvršil samomor iz »političnega obupa«.

V Rimu se je ruska emigrantka princesinja Galic-Bariatinski, stara 85 let, vrгла s šestega nadstropja na tlak. To je storila točno na dan tridesete obletnice oktobrske socialistične revolucije.

Winant je mogoče izgubil vero v ameriško atomsko bombo, ruska princesinja pa upanje v povratek carjev, na katere je zaman čakala točno 30 let.

Za nacisti podgane...

Trije milijoni podgan v Berlinu pojedjo 90.000 živilskih obovkov dnevno, kakor ugotavlja berlinski statistični urad. Povprečno računajo, da znaša živilski obrok za vsakega Berlinčana po 1 kg dnevno.

Berlinski podganam se torej neprimerno bolje godi, ker njihov »živiljski minimum« znaša 30 gramov, medtem ko po gornjih podatkih požre vsaka podgana do 250 gr. hrane dnevno.

GOSPODARSKA KRIZA V ANGLIJI

Porast konservativnih glasov pri zadnjih občinskih volitvah dokazuje nezadovoljstvo volivcev do laburistične vlade, ki s svojim načrtnim gospodarstvom ni uspela odpraviti gospodarski kaosa.

Tako n. pr. se dolgo ne bodo izpolnili minimalnega načrta za produkcijo premoga, ki je določena za leto 1947 na 200 milijonov ton. V Angliji nenehno tožijo o pomankanju delovne sile, medtem ko šteje dežela 270.000 brezposelnih in se boče izseliti 100.000 m'admičev. Lansko leto je bila trgovinska bilanca pasivna za 400 milijonov funtov, letos bo pa pasiv dosegel ogromno vsoto 600 milijonov.

Kako neustrešno in malo učinkovito je bilo laburistično načrtno gospodarstvo pa najbolj zgovorno pričča uporaba dolarskega posojila, ki ga je angleška vlada najela pod težkimi pogoji za nabavo industrijskih naprav in tehnično opremo. Vlada je potrosila že 2,2 milijardi dolarjev,

toda v čisto druge namene: 32% je vsote je šlo za nabavo tobaka, 24% za živila, 12% za petrolej, 11% za surovine, 7% za ameriške filme in... samo 5% za nabavo najnujnejših industrijskih naprav.

Te številke kažejo, da se razvija angleško gospodarstvo brez določene načrta.

Veliko finančno breme tvorijo odškodnine, ki jih je obljubila vlada razlaščenim lastnikom nacionaliziranih podjetij. V nekaj letih bodo bivši lastniki prejeli vsoto, ki je enaka njihovem dobičku od 10-20 let ne da bi pri tem vložili kak trud. Za njihovo izplačilo je vlada določila vsoto 2 milijard funtov, ki bi jo lahko potrosila za tehnično opremo in modernizacijo podjetij, ne da bi se zatekla k zunanjim posojilom.

Da bi izplačala te odškodnine, je vlada povišala davke, tako n. pr. takso na robak za 50%. Predvideno je podaljšanje delovnega urnika in zmanjšali so obroke živil. Živiljenj-

ske razmere milijonov ljudi so se močno poslabšale, da je peščica bivših lastnikov industrij lahko ohranila življenjsko raven na dosedanj višini.

Konservativci so si pa prezagodaj zapeli slavo, misleč, da jim je po občinskih volitvah pot na oblast odprta. Ne samo, da do tega ni prišlo, marveč so v laburistični vladi nastale spremembe, ki kažejo sunek na levo.

Finančni minister Dalton, ki je znan po svojih desničarskih težnjah, je moral odstopiti. In na njegovo mesto je stopil Stafford Cripps »gospodarski diktator« Velike Britanije, ki združuje sedaj vse gospodarskefinančne stroke v vladi.

Znano je bilo veliko nasprotstvo med obema ministroma: medtem ko je bil Dalton neodločen in ukovitar, je zahteval Cripps odločne ukrepe za premostitev gospodarske krize. Ze svoj čas je bil izključen iz laburistične stranke (ka-

sneje pa ponovno sprejet), ker je bil preveč vnet za zblizanje s Sovjetsko zvezo. Mnogi ga imajo za rešitelja laburizma pred polomom.

Med tem je spodnja zbornica z novim zakonom omejila oblast lordске zbornice, tako da le-ta ne bo mogla več s svojim vetom ovirati nacionalizacije podjetij. V kratkem odputuje v Moskvo delegacija za trgovinska pogajanja.

Konservativci torej ne bodo mogli spremeniti uspeha pri občinskih volitvah v socialno in gospodarsko zmago. Angleška podzemna bogastva, rudniki, bodo ostali nacionalizirani — last angleškega ljudstva. Ni hče si več ne upa upirati se novemu demokratičnemu statutu angleške Narodne banke. Nacionalizacija vse kovinske industrije je bolj kot kdaj na dnevnem redu.

Cripps je povečal svoj vpliv ne pa Churchill: stara Anglija se pomika k novim zarjam.

Iskreli kralj

Grški kralj Pavel se je v spremstvu generala Papagosa, generalisima za časa Metaxasove diktature udeležil konference ameriških in angleških oficirjev, ki so v Makedoniji in Trakiji pretresali ponudbo turške armade, da bi tudi ona sodelovala v borbi proti grški demokratični vojski.

Pavel je imel ob tej priložnosti nagovor na prebivalstvo mesta Alexandropolis v Trakiji, kateremu je med drugim dejal: »Bili smo vajeni vojskovanja proti civiliziranim sovražnikom, ki so bili prežeti viteškega duha. Današnji sovražnik pa je perfiden in je v Grčiji in izven nje.«

»Pavlu se je stozilo po »viteški« Nemcih, s katerimi so njegovi pristaši sodelovali za časa vojne, medtem ko se mora sedaj boriti proti »perfidnim« partizanom za svoj prestol.

Monarhofašistično gospodarstvo

V Grčiji so odkrili senzacionalno afero dobav, ki jih Američani pošiljajo grški vladi.

Dwight Groszold, upravnik ameriških podpor, je izjavil, da so ameriške dobave živin in sanitetnega blaga v vrednosti več milijonov dolarjev izginile iz grških skladišč. To pomeni, da večina ameriške pomoči ni prišla do grškega ljudstva. Razpečali so jo na črni borzi ali pa se je blago pokvarilo v skladiščih, kamor so ga nagromadili, da bi obdržali črnohorzanske cene.

V skladiščih so iztaknili živin za 75 milijonov dolarjev in zdravil za 2 in pol milijona dolarjev, ki so jih odtegnili s trga zaradi špekulacije.

In Groszold je zaključil, da sta grška vlada in črna borza eno in isto.

„Star grški običaj“

V zvezi z zgražanjem angleških časopisov nad grozodejstvi, ki jih počenja grške monarhofašistične oblasti nad zajetimi partizani, je podpredsednik vlade Tsaldaris pomiril angleškega poslanika, češ da je rezanje glav ujetnikom »star grški običaj«. Podobno izjavo je dal tudi notranji minister Rendis.

Grški liberalni krogi se tudi pritožujejo, da inozemsko časopisje ne upošteva posebnih »lokalnih razmer« v Grčiji.

Zločinci v turški vojski

Podpolkovnik Vlado Perič, ki ga je jugoslovanska vlada zahtevala kot vojnega zločinca, je dobil nalogu, da nabira po begunskih taboriščih v zapadni Nemčiji. Avstriji in Italiji prostovoljce za turško vojsko.

Zastopnik turške delegacije, ki obiskuje sedaj ta taborišča, je potrdil, da bodo poslali v Turčijo 25 tisoč izbranih beguncev, ki si bodo pridobili turško državljanstvo. Bivšim oficirjem bodo priznali njihovo stopnjo v vojski.

Posebni urad turškega poslanstva v Rimu bo skrbel za prevoz prostovoljcev v Turčijo.

Če pomislimo, da so ustaši, četniki in belogardisti trdili, da se »borijo za vero« in da se sedaj večjejo s turškimi »neverniki«...

PODOMAČI ZEMELJI

Na račun delavstva

varujejo kapitalisti svoje profite

Ko so cene blazno rasle, tedaj nismo opazili, da bi del časopisja posvečal temu kako posebno pozornost. In cene so se dvigale v višine, kamor jim nismo mogli niti s pogledom več slediti. Niti vedeli nismo več, koliko marsikatera stvar stane, kajti že davno je postala za nas nedosežna, že davno smo se ji morali odreči.

Naenkrat pa je nastal velik hrup: cene padajo. Začelo se je o tem pisati in prikazovati na različne načine. Vladni tisk je v Italiji skušal izbiti iz tega pojavnosti kar največji kapital za vladno politiko, češ vse to je samo zaslug modrega upravljanja De Gasperijeve vlade. Z velikanskim propagandnim aparatom so muho napihovali, da bi postala največji slon. Toda ko se je ves ta umetni vihar polegel in smo pogledali okrog sebe, tedaj nismo opazili skoraj nikake spremembe. Nekaj živinskih predmetov se je res pocenilo. Toda če se prej že nismo več zanje zmenili, ker so bili s svojimi cenami daleč nad našo kupno možnostjo, smo pa sedaj šele opazili, kako je njih cena še vedno visoka, še daleč od tega, da bi si mogli te predmete nabaviti brez hudih pretresov za naš mesečni proračun. Nikjer pa ni videti kakšnega znižanja cene obleke, obutve, (katerih cena še raste) in pa še drugih človeku potrebnih stvari.

Ko smo čitali v reakcionarnem časopisju — italijanskem in tržaškem — smešne izbruhe veselja, češ sedaj se pa delavstvo ne bo imelo v kaj zaletavati in ko je nek prisojeni tržaški list (»Voce libera«) celo pisal, da si »panslavisti« prizadevajo za ohranitev visokih cen, tedaj je moralo postati vsakomur jasno, da gre tukaj za manever, pri katerem naj bo glavna tarča zopet delavski razred.

Kaj je prav za prav na tem znanju cen? Oljke so dobro rodile: olje je treba spraviti v promet, da se ne pokvari. Prašiči so spet dosegli svoje normalno, predvojno število. In Holanci so zaradi pomanjkanja krme prodali mnogo živine, Argentina pa ponuja svoje

zmuznjeno meso. Zaradi večje množine nekaterih vrst blaga torej, ki se ne da hraniti v nedogled, so se cene znižale. Ni pa še nikjer rečeno, da bodo te cene ostale, ali pa še celo padle.

Dasi torej ni nastopilo za delovno ljudstvo s padcem nekaterih živin nikako praktično izboljšanje, je vendar prineslo s seboj posledice, ki jih mora delovno ljudstvo občutiti kot težke rane. Nepreglednim vrstam brezposelnih, ki gredo v desetine tisočev, so razna podjetja zadržila dni pridruženja nove skupine. V velikih množinah so odpustili delavstvo podjetja Stock, Adria, OMMSA, Alabarda, Beltrame. Ba je ni naročil, ni tekočega denarja. Zraven tega se slišijo glasovi še o nadaljnjih odpustitvah v bližnji bodočnosti in grozno reče se bliža nevarnost znižanja plač še tistim, ki so zaposleni.

Ko so se cene dvigale, je moralo delavstvo zastaviti vse svoje moči v borbi za povišanje mezd, ki ni so mogle nikoli dohiti blaznega naraščanja cen. Cim pa so industriji začutili, da bi moglo priti do majhnega padca njihovih velikanskih dobičkov, hočejo zavreči proizvodnjo in na ta način ohraniti visoke cene. Če pa se že znižajo cene, mora dobiček na vsak način ostati nedotaknjen. Zato naj gre delavstvo na cesto, ne potrebujemo ga več. Zraven tega si pa gospoda misli, da je s »padcem« cen odvzeta delovnemu ljudstvu vsa moralna osnova za nadaljnjo borbo za njegove pravice. Mislijo, da bodo lahko na vsako zahtevo odgovorili: »Saj so vendar padle cene«, in da bodo lahko bolj mirne duše kopičili nad delavski razred nove krivice.

V Trstu skušajo dobro znani krogi iz »padca« cen še na poseben način špekulirati. Z veliko vneto kažejo na Italijo, češ tamkaj se dogaja, da cene padajo, tam je modro državno vodstvo, Italiji bo Amerika pomagala, sploh: v Italiji se bo v kratkem cedilo mleko in med. Torej je edino pametno, če se Trst kar najtesneje oklene Italije gospo-

darsko in če nazadnje sledi tudi njeni politični liniji, ki se prav za prav konča v pametnem izkoriščanju »velikodušne pomoči«, ki jo nudi Marshallov plan. Pri tem je seveda treba kar najbolj onemogočiti vsako povezavo z naravnim tržaškim zaledjem.

Delovno ljudstvo Trsta pa dobro ve, da lahko pričakuje izboljšanja svojih življenjskih pogojev samo od dviga proizvodnje in torej od večje zaposlenosti. Zaposlenost se bo pa v Trstu povečala samo tedaj, če se bo tukaj računalo tudi na zaledje Trsta, ki bi mu bila tržaška industrija zelo koristna. Jugoslavija n. pr. kljub ogromnim naporom, ki jih vlaga v industrializacijo države, prav nič ne prikriva, da čuti še ogromne potrebe, ki bi jih mogla prav tržaška industrija uspešno kriti. Trst se namreč gospodarsko izpopolnjuje s svojim zaledjem in od povezave z zaledjem lahko pričakujemo intenzivno zaposlenost. Popolnoma napačno pa je delati račune s tistimi, katerih industrija je v krizi in katerih namen je Trstu konkurirati in ga tako izpodnesti.

Okupacijska oblast, ki tukaj u. pravilja, bi morala preskrbeti tudi delo. Toda za te stvari se ne briga resno. Tako tudi ničesar ni storila, ko je potekel rok njenih ukrepov o blokadi odpustanja ljudi z dela. Delodajalci torej nimajo nikake omejitve. Enotni sindikati so pri oblasti nastopili s svojimi zahtevami, ki so zahteve vsega delovnega ljudstva. Uveljaviti se mora zopet blokada odpustanja delavstva; sprejeti se morajo zopet na delo odpušteni delavci; že od prej brezposelni naj se zaposle pri koristnih javnih delih; odstranijo naj se vsakovrstne ovire prometa z zaledjem, ki more edino nuditi živila po pogojih, da se bo zares ustvarila zavora naraščanja cen, in ki bo ne samo prodajalo ampak tudi kupovalo.

Program enotnih sindikatov nele da izključuje brezposelnost, ampak pomeni tudi resnično izboljšanje življenja tržaškega ljudstva, če se bo pričel v praksi izvajati.

Kulturna politika tržaškega radia

Mislili smo predvsem na šolske razmere v A coni STO-ja, ko smo prejšnji teden pisali o kulturi. Tedaj smo povedali, katero smatramo za pravo in resnično slovensko kulturo. Rekli smo tudi, da v Trstu ne more biti nikake posebne slovenske kulture, kajti slovenska kultura je samo ena. Opozorili smo na dejstvo, da slovensko šolstvo v Trstu vodi ljudje, ki po svojem izdajstvu domovine ne morejo več imeti nikake pravice predstavljanja se ljudstvu kot posredovalci slovenske kulture. S svojimi zločinskimi deli med okupacijo so razgalili svojo nekulturnost, ko so služili najnekulturnejšim pojavom zadnjih dob: fašizmu in nacizmu. Če je tak predpriprava najboljša, naj so dijo tisti, ki so jih vzeli v novo službo. Vidimo pa, da so gospodarji s temi hlapci kar zadovoljni, celo zelo zadovoljni.

Razen šole je pa v Trstu še druga institucija, ki jo upravlja okupacijska oblast in ki bi naj služila slovenskemu ljudstvu Trsta in Primorja: to je Radio Trst II.

Mnogo se je že pisalo o tehničnih nedostatkih te postaje, ko človek niti ni mogel slediti oddaji in to ob najugodnejših pogojih in z najboljšimi aparati. Toda o tem v teh vrstah ne nameravamo govoriti. Bolj zanimivo je vedeti, kako je tudi Radio Trst II. postojanka, kamor so predvidni gospodarji namestili — z redkimi izjemami na manj po-

memnih področjih — ljudi, na katere se lahko popolnoma zanesemo.

Ko govorimo o hlapcih, ne mislimo na tistega, poštenega človeka, ki pač v takem in takem družbenem redu služi gospodarju tako, da ohrani ves svoj osebni ugled, vso svojo poštenost, ki ostane vendar mož. Ko govorimo o hlapcih, mislimo na tiste prihuljence vedno upognjenih hrbtov, slinasto osladnega govorjenja in nemirno švigajočih oči; ki se mečejo gospodarju neprestano pred noge, da jih mora že nazadnje odrivati, ki bi radi bili uslužni gospodarju še za vse tisto, po čemer jih prav za prav nikoli ni vprašal, dokler se jih ne naveliča in spodi.

Razen hlapcev v slovenskem šolstvu v Trstu imamo nič manj vne- te hlapce na Radiu Trst II. Zdaj se, da so ti hlapci že tako izvežbani, da že kar sami avdijo, kaj je treba. Videli so predvsem, da se slovenska kultura, ki bi jo naj ta oddajna postaja posredovala slovenskemu ljudstvu, ki jo je pogrešalo četrto stoletje, ne da popolnoma vkladiti s Trumanovo doktrino zasluževanja svobodnih narodov. In še preden so jim gospodarji kaj rekli, so sklenili: nič takega ne smemo oddajati, kar bi poslušalce krepilo v njih odločnosti, da se ne bodo klanjali pred nikomer, da ne bodo služili nikomur, četudi bi pomenjali varljive dolarje. In prvi mora izgniti s sporedov tisti, ki si je nekoč

tako krepko privoščil hlapce — IVAN CANKAR. Da, v letu Gospodovem 1947, ko v Trstu upravlja anglo-ameriška okupacijska oblast in ji pri radiu »zvesto« pomagajo nekateri podli hlapci, se v oddajah postaja Trst II, ki bi naj bila slovenska, ne sme slišati Cankar.

Ni prvič, da trpi Cankar preganjanje. Njegovo prvo knjigo je nekdo sežgal. Toda danes ne bi našli Slovenca, ki bi se upal omejevali Cankarju besedo, oziroma ga kratkoma črtati s programov. Tiste- ga Cankarja, o katerem je ljudstvo čedalje bolj čutilo, kako je ves njegov, čim bolj ga je spoznavalo; tisti Cankar, ki je eden izmed ogelnih kamnov slovenske kulture. Tisti Cankar, brez katerega je slovenska kultura nepopolna, izpačena in sploh ni slovenska kultura. Če je tedaj kdo v Trstu vrgel Cankarja iz programa oddaj — in to se je zgodilo — tedaj ta človek ni več Slovenec. Niti ne moremo reči, da bi bil ta človek kdaj list velikega slovenskega drevesa. — zrasti je moral kje na kakem zaniknem grmu.

Slovensko ljudstvo, ki ne bo nikoli več hlapčevalo, bo pogladilo iz svoje srede tudi tiste, ki hočejo biti hlapci po vsej sili. Včeraj so mu v službi nacifašizma ogrožali življenje in mu kratili svobodo, danes mu v službi zapadnega imperializma in »dolarske demokracije« krati- jo in pačijo njegovo kulturo.

KRONIKA

● Odlikovanja so bila podeljena ob otvoritvi mladinske proge Samac-Sarajevo. Z Redom dela I. stopnje so bile odlikovane prva, druga in četrta tržaška mladinska delovna brigada. Z Redom dela II. stopnje tov. Kantonar, Bacičič in Grassi, komandanti I., II. in IV. brigade. Z Redom dela III. stopnje tov. Loredano, komandant III. brigade in brigadirji Novel, Katič in Predolin.

● Na univerzi so ob navzočnosti zastopnika češkoslovaškega konzulata proslavili spomin pokolja študentov v Pragi.

● Prof. dr. Zaje-Sai, ravnatelj umobolnice je umrl.

● Živahna delavnost je opazna po vseh mestnih rajonih pred kongresom mestne SIAU, ki bo 7. decembra.

Kajti niso se ustavili pri Cankarju. Videli so, da tudi oddaja za mladino niso take, kot bi jih najbrž želela okupacijska policija. In zato so se nekaterim ljudem, ki so imeli s to stvarjo opravka, »zahvalili za sodelovanje«. Tudi naša mladina naj odleži poslušajoč čisto nauk — ničesar takega, kar bi ji njene misli uravnalo drugače, kot bi to želel gospod Truman.

In ker je mogoče gospodar hlapca prijazno pogledal, kakor kadar potreplja svojega psa, se je hlapec takoj obrnil in tekel, da bi pokazal, kako lahko še s čim ustreže. Na tržaškem radiu je bila še tudi redna oddaja »Slovenščina za Slovence«, ki jo je oskrboval naš književnik Jože Pahor. Končno najbrž tudi ta ni bila »duha«... in so sklenili, da jo bodo »spremenili in opustili«, kot pravi o tem neko njihovo pismo. Čemu spreminjati, če se potem opusti, tega mi ne razumemo; razumemo edino to, da Pahorjeve »Slovenščine za Slovence v radiu Trst II. ne bo več.

Ne mislimo se več ukvarjati s hlapci, njihovo hlapčevanje je končno stvar njihovih suženjskih značajev, ki so poleg tega še toliko pokvarjeni, da so jih vedli v zločinstvo in izdajstvo. Slovensko ljudstvo jih je že davno obsodilo.

Tukaj gre še samo za majhno ugotovitev, da se tisti, ki tukaj upravljajo, poslužujejo takih ljudi prav na tistih mestih, kjer more njih navzočnost naše ljudstvo najhujše raniti. Že davno vemo, da to nikakor ni namenoma. Če bi tako bilo, bi se že davno našlo nadomestilo za te ljudi. Toda vojaški upravi je tako prav. Prav ji je, ker kakor na političnem in gospodarskem področju ne misli izvajati svoje oblasti v korist tukajšnjega prebivalstva, temveč hoče s svojo oblastjo graditi solidno oporo za anglo-ameriški imperializem, tako hoče tudi vsa druga področja vključiti in podrediti tem stremljenjem. Kdor se hoče pri ureditvenih vseh takih namenov pridružiti, dobrodošel (za nekaj časa), vsi drugi pa v stran! In tako Vojaška uprava, kajpak ni zato tukaj, da bi pomagala Slovincem, ki so pod njeno oblastjo, posredovati slovensko kulturo, temveč zato, da bi jim vcepila Trumanove nauke.

Ni naša krivda, če se s takim delovanjem Vojaška uprava uvršča med sovražnike slovenskega prebivalstva STO-ja. Stokrat smo že povedali, da hočemo v svojih zadevah — zlasti kulturnih — odločiti sami, ne da bi pri tem hlapčevali. Dokler pa se Vojaška uprava poslužuje omenjenih hlapcev, vse dotle dela zavestno proti slovenskemu ljudstvu in ravna tudi v nasprotju s mirovno pogodbo, ki priznava Slovincem STO-ja pravice, ki jim jih ona krati.

Po vsem tem nam je težko razumeti, kaj je mislil general Gaitner na tiskovni konferenci z onim odgovorom o »dobri volji za sodelovanje«.

V BARKOVLJAH PRI RIBIČIH

Iz megle prišli droben, nadležen dež. V takih dneh ni v obmorskih vaseh nič kaj prijetno in sree se napolni z neznanom tesnobo. V njej dobijo obrisi in predmeti ostrejši izraz, globlje razglabljaš sleherno stvar.

Morje je sivkasto in rahlo valovito. Leno se zaganja v školje, kiso jih pripeljal Barkovljani iz kraških kamnolomov, da bi mu zastavili pot na obrežje. Kdaj je bilo to, ne ve nihče. Morda tedaj, ko so stale še ribiške hišice tik ob njem. Preveč je šumelo očedom in dedom, trgalo jim je sladki sen, pa so sklenili, da se naselijo više v bregu, kjer jih ne bodo motili nemirni valovi. Tako so tudi storili in počasi je zrasla vas nad cesto to in onstran železnice.

«Naši ljudje so bili še pred štiri-desetimi leti ribiči in zidarji, zaposleni pri poštenem domačem podjetju,» razlaga tovariš Venček podrobno in prepričevalno. «Barkovlje so bile gospodarsko skoraj popolnoma samostojne. Z razvojem industrijskega kapitalizma in njegovim porastom ter z razvojem trgovine so se vedno bolj stapljale s Trstom v eno. Rada bi mu pogledala v oči, toda črni naočniki zastirajo njegovo slepoto. Dvajset let in še nekaj je tega, kar ga je doletela nesreča. Zgodilo se je v barkovljanskem narodnem domu, kjer je imelo svoje prostore društvo Adria. Pet in trideset skvadristov je pridivalo. Nekdo izmed njih ga je udaril po glavi in mu presekala očesni živec. Mize, stole in omare so znosili pod oder, jih polil z bencinom in zažgali. Dimilo se je visoko v zrak. Krvavi zublji požara so se videli po vseh Barkovljah in še bolj utrdili ljudi v njihovem prepričanju. Obrtniško društvo, ki je bilo v posesti narodnega doma, je sezidalo novo dvorano. Služila pa je samo nekaj let. Slovenska pesem najboljšega pevškega društva, ki je bilo takrat na Primorskem, je preveč donela, slovenska gostilna v njem jih je preveč motila in storili so konec najprej zboru in društvu, potem gostilni. Nekaj fašističnih razgrajev je izživalo gostilničarja, ki so mu postavili nato komisarija. Ta je za smešno ceno spravil na hoben hišo in dvorano. Da ne bi bilo preveč očito, za čem so stremeli, so jo potem prodali domu slepih. Prodali? Kaj bi prodali? Vsak domačin je prepričan, da je bilo le rečeno zaradi lepšega.

Z osvoboditvijo je narodni dom našel svojega pravega lastnika — barkovljansko ljudstvo. Zilavo se je vrglo na prezidavanje. Ni prišlo do njega, ker je prvimi dva tisoč angloameriškim vojakom, ki so znali ponižno in vljudno prositi, sledil oddelek dvesto ljudi. Ta ni več prosil, ta je zahteval in ZVU je zasegla ljudsko imovino. Nič niso pomagale pritožbe. Kot povsod, so tudi tu vzeli dvojno mero: za italijanske kapitaliste židovske vere eno za naše ljudstvo drugo.

Za njih ni veljal več italijanski zakon, za njih so ga obšli, za nas ga niso mogli. Težka je ta povest in preveč boleča, da bi ne pustila za seboj trpkega sledu. Z njim se je usidrala v dušo tega ljudstva.

Streljaj od obale se ziblje samo še ena ladija. Počasi drsi po gladini. Ribič kramarji z enim veslom v drugi roki vleče za seboj nit s trčki, na katere lovi kalamare. Če bo lov uspešen, jih bo nalovil štiri, pet kilogramov. «Danes tudi z lovom ni več, kot je bilo,» so me odtrgale od obale. Venčkove besede, ki jih je spregovoril po dolgem premolku. «Pojdiva k Maricki. Ob tej uri so že pospravili mreže in jih bova našla tam.»

Zavila sva po cesti navzdol in krenila na drugo stran. V tesni kuhinji je prijetno dišalo po ocvrtih ribah in oljnata soparica je polnila oči. Za mizo je sedelo četrto ljudi. Od sonca opaljeni in od burje razrvani obrazi so pravili, da jemorje njihov dom. Razpravljali so glasno, kot bi se prerekali med seboj in utihnila še le, ko smo prisledli. Komaj tisti hipsem videla je eden med njimi še zelo mlad. Človek, ki so ga imenovali Kavka, z vzdevkom, ki je pri ribičih v navadi, je to opa-

zil in hitro rekel: «Nič ga ne glej tako začudeno. Tudi on je ribič, kakor mu je bil oče in ded, ki je bil še savernant, kakor so pravili tistim, ki so v žlebu pod Nabrežino nalagali grušče na barke in ga vozili v mesto. Kjer so polnili z njim izpraznjene parnike in jim nadomeščali težo. Mladi ribič mu je vpadel v besedo, ker se mu je mudilo in je hotel čimprej izrahit misel, ki se mu je vsilila v trenutku, ko je obstalo na njem moje oko. «Ti, tovarišica, misliš, ko me vidiš takole čednega, da sem kakšen gospodek. Zjutraj bi morala priti, ko sem ves blaten in premočen vlačil mrežo v portiču. Vso noč smo lovili in požgali za štiri tisoč lir bencina. Ribe so šle za tri tisoč dvesto lir in osem sto lir smo na zgubili. Ob teh besedah se je naglo oprostil in krepko zaprl vrata za seboj. Gostilničar in ribič Pepi je sedel na izpraznjen stol. Čakal je, da pride do besede pa se to ni moglo prav zgoditi, ker je Kavka nadaljeval tam, kjer je končal malo poprej in se ni dal od nikogar motiti. «Težko je postalo na morju, se je odbijal od sten njegov hrupavi glas. Pod Avstrijo so lovili kjožotj nekaj kilometrov daleč od naše obale. Italija jim je odprla vrata naših lovišč. Motorne barke imajo ogromne mreže — gripe, ki jih

obtežuje težak svinec. Zaradi tega se uležajo čisto na dno in postgajo vreče na sredini vse ribe z zarodom vred. Odkar prihajajo iz Chiozze loviti na našo obalo, je lov pičel in težak. Se malo časa bo, ko bomo morali vreči mreže v kot in prijeti za kramp, ker morje nas ne bo več redilo. Pomol-

čal je in se zazrl v Pepeta, da bi mu potrdil, kar je povedal. Pepi bi se bil znova rad udeležil razgovora. Spravil je iz sebe nekaj besed, a preden se mu je jezik prav razvezal, je Kavka odstavil od ustnic kozarec črnine, si jih z rokavom obrisal in govoril dalje. «Oblast bi morala prepovedati, ker

zdaj so oni druga država in nima jo ničesar iskati tu. Tega ne stori kljub našim protestom in ni težko uganiti, zakaj. Odkar so prišli, ujedajo nas in ščitijo naše izkoriščevalce. Na ribarstvu je ista stvar. Dva meseca tega sem odpeljal tja nekaj stotov rib. Lepe so mi odkupili, drobiža pa niso hoteli vzeti. Nek kjožotj mi je ponudil za vsak petnajst, šestnajst kilogramov težak zaboj osemdeset lir, on pa je prodajal kilogram po tej ceni. Trud polovice noči naj bi mu dal za nekaj stotakov. Preveč me je grizlo in stopil sem do komisarija in ga prosil, naj mi dovoli, da razstavim blago na treh praznih stojnicah. Ker me še poslušati ni hotel, sem se ves ogorčen postavil pred vrata in pričel nalašč prodajati na svojo roko. V pičlih minutah sem spraznil prvi zaboj. Ljudje so se gnetli okoli mene in vse bi bil prodal, če bi policaj prehitro ne zapazil prepovedane kupčije, in kakor sem hotel, se je zgodilo. Resnica je preveč vpila in niso mi mogli storiti ničesar. Nekaj zabojev so plačali po stoosem, deset lir in vse drugo vrgli v morje. Pred tržnico so ugovarjali ljudje, ki si ne morejo kupiti rib, da bi se jih do sitga najedli.»

Ko je končal svojo zgodbo, ki so jo napeto poslušali tudi pri sosedni mizi, je znova prislonil kozarec k ustnicam in izpil do dna. «Njihove z zlatom okovane roke in naši težki žulji izpovedujejo s krivico nasičeno življenje, iz katerega iščemo izhoda. Mladina ga bo morda našla in naredila ribarstvo zadružno, kar smo mi tolikrat poskušali in nikoli uspeli, je povzel četrti in najstarejši med njimi končno misel. Ker se je bližala ura obeda so se razhajali na svoje domove.

«To je ena slika naše vasi, je rekel Venček, ko sva bila tudi midva na cesti. V Turnu boš videla drugo. Skozi širok vhod na glavni cesti, skoraj nasproti parka, kjer so ubili Nemci pred vrati kolonki Markežički njenega moža in odpeljali šestnajstletnega sina, da ga ni videla nikoli več, drži ravna pot. Na njenem koncu je stolpu podobna bajta, po kateri nosi posestvo svoje ime. Na desni poleg se šopiri bahata gospodarska hiša. Gospodar v mestu je stiskač in zemlji ne privošči gnoja. Vdova Markežička pa tudi nima zanj in še opa, kar rodi nepogojeno, z znojem in krvjo zrahljana zemlja, požre vojaštvo, ki gostuje v dvorcu zraven bajte. Z gašperčka je odložila kotel s polento in ga postavila na cementna tla. Na mestu, kjer stoji mrzel štedilnik, je bilo včasih ognjišče. Pod kamnom, v «kurii», kot so rekli, je dišalo po kavi. Kako bi dišalo danes, ko se za najnujnejšo prehrano ni? In globine sree se odkrhne nesrečni ženi: «v zemljo naj bi se pogreznil, preden so prišli sem, samo nesrečo so prinesli.» Samostojnim kmeticem v bregu se godi nekoliko bolje kakor Markežički, veliko pa tudi oni nimajo. Njihov pridelek gre na trg pod ceno in šele prekupčevalci si polnijo žepo z njim.

Poslednje Markežičkine besede me spremljajo vsepovsod in zdi se mi, kot bi odmevale od mrkih stebrov, v katerih je utihnila brnčeva pesem strojev, ki dajejo barvo naši dobi. «Tovornica Zihelj, ki je dobivala surovine iz Rusije in Ro-

(Nadaljevanje na 5. strani)

obtežuje težak svinec. Zaradi tega se uležajo čisto na dno in postgajo vreče na sredini vse ribe z zarodom vred. Odkar prihajajo iz Chiozze loviti na našo obalo, je lov pičel in težak. Se malo časa bo, ko bomo morali vreči mreže v kot in prijeti za kramp, ker morje nas ne bo več redilo. Pomol-

čal je in se zazrl v Pepeta, da bi mu potrdil, kar je povedal. Pepi bi se bil znova rad udeležil razgovora. Spravil je iz sebe nekaj besed, a preden se mu je jezik prav razvezal, je Kavka odstavil od ustnic kozarec črnine, si jih z rokavom obrisal in govoril dalje. «Oblast bi morala prepovedati, ker

zdaj so oni druga država in nima jo ničesar iskati tu. Tega ne stori kljub našim protestom in ni težko uganiti, zakaj. Odkar so prišli, ujedajo nas in ščitijo naše izkoriščevalce. Na ribarstvu je ista stvar. Dva meseca tega sem odpeljal tja nekaj stotov rib. Lepe so mi odkupili, drobiža pa niso hoteli vzeti. Nek kjožotj mi je ponudil za vsak petnajst, šestnajst kilogramov težak zaboj osemdeset lir, on pa je prodajal kilogram po tej ceni. Trud polovice noči naj bi mu dal za nekaj stotakov. Preveč me je grizlo in stopil sem do komisarija in ga prosil, naj mi dovoli, da razstavim blago na treh praznih stojnicah. Ker me še poslušati ni hotel, sem se ves ogorčen postavil pred vrata in pričel nalašč prodajati na svojo roko. V pičlih minutah sem spraznil prvi zaboj. Ljudje so se gnetli okoli mene in vse bi bil prodal, če bi policaj prehitro ne zapazil prepovedane kupčije, in kakor sem hotel, se je zgodilo. Resnica je preveč vpila in niso mi mogli storiti ničesar. Nekaj zabojev so plačali po stoosem, deset lir in vse drugo vrgli v morje. Pred tržnico so ugovarjali ljudje, ki si ne morejo kupiti rib, da bi se jih do sitga najedli.»

Ko je končal svojo zgodbo, ki so jo napeto poslušali tudi pri sosedni mizi, je znova prislonil kozarec k ustnicam in izpil do dna. «Njihove z zlatom okovane roke in naši težki žulji izpovedujejo s krivico nasičeno življenje, iz katerega iščemo izhoda. Mladina ga bo morda našla in naredila ribarstvo zadružno, kar smo mi tolikrat poskušali in nikoli uspeli, je povzel četrti in najstarejši med njimi končno misel. Ker se je bližala ura obeda so se razhajali na svoje domove.

«To je ena slika naše vasi, je rekel Venček, ko sva bila tudi midva na cesti. V Turnu boš videla drugo. Skozi širok vhod na glavni cesti, skoraj nasproti parka, kjer so ubili Nemci pred vrati kolonki Markežički njenega moža in odpeljali šestnajstletnega sina, da ga ni videla nikoli več, drži ravna pot. Na njenem koncu je stolpu podobna bajta, po kateri nosi posestvo svoje ime. Na desni poleg se šopiri bahata gospodarska hiša. Gospodar v mestu je stiskač in zemlji ne privošči gnoja. Vdova Markežička pa tudi nima zanj in še opa, kar rodi nepogojeno, z znojem in krvjo zrahljana zemlja, požre vojaštvo, ki gostuje v dvorcu zraven bajte. Z gašperčka je odložila kotel s polento in ga postavila na cementna tla. Na mestu, kjer stoji mrzel štedilnik, je bilo včasih ognjišče. Pod kamnom, v «kurii», kot so rekli, je dišalo po kavi. Kako bi dišalo danes, ko se za najnujnejšo prehrano ni? In globine sree se odkrhne nesrečni ženi: «v zemljo naj bi se pogreznil, preden so prišli sem, samo nesrečo so prinesli.» Samostojnim kmeticem v bregu se godi nekoliko bolje kakor Markežički, veliko pa tudi oni nimajo. Njihov pridelek gre na trg pod ceno in šele prekupčevalci si polnijo žepo z njim.

Poslednje Markežičkine besede me spremljajo vsepovsod in zdi se mi, kot bi odmevale od mrkih stebrov, v katerih je utihnila brnčeva pesem strojev, ki dajejo barvo naši dobi. «Tovornica Zihelj, ki je dobivala surovine iz Rusije in Ro-

(Nadaljevanje na 5. strani)

KORTE

Korte so stara slovenska vas v naj-zapadnejšem delu severne Istre. Ze pred več stoletji so si na sirmem griču sezidali prve hišice trije bratje. Zaradi plodne zemlje so se naselili tamkaj še drugi in kmalu je nastala lepa vas. Da je zemlja dobra, nam pričajo številni vinogradi, sadno drevje, posebno pa oljke, ki so v zavetnih predelih zelo številne in polne mastnega sadu.

Krasen je pogled iz Kort posebnosti proti vzhodu, kjer se dviga v nebo na griču nakopičena Padna s svojim od daleč vidnim zvonikom. Kakor dva stražarja čuvata Korte in Padna spodnjo dolino in cesto, ki pelje iz Kopra v Buje.

Kortežani so bili vedno zavedni Slovenci. To dokazujejo tudi sedaj ne z besedami, ampak z vsestranskim in doslednim delom. Kortežani pa so tudi budni ljudje in ljubosumni na vse pridobitve osvobodilne borbe. Ko pride tujec v vas, ga sicer prijazno sprejmejo, toda opretno in na lep način hočejo izvedeti, kdo je in po kaj je prišel, da se ne bi priklafil kak sumljiv reakcionar. Tako se je zgodilo tudi meni, ko sem si prvič pred tedni ogledoval značilno vasico in hotel nekaj fotografirati. Prav razveselila me je ta njihova

budnost in opreznost. Prav imajo, da bo mir in soglasje v vasi. Po končanem delu na polju je postalo prav živahno vsestransko delovanje v vasi. V mesecu oktobru so vsi tekmovali, drug pred drugim, tako da ne moreš reči, kdo je pač boljši: mladina ali žene ali sindikati...

V tednu kulture so imeli lepo urejeno razstavo, nakupili so si knjige in 90 se jih je naročilo na dnevno časopisje. Nabrati so 1600 lir prošlih prispevkov za tisk, za Dijaško Matico pa 2000 lir, 35 kg moke, 50 kg krompirja, 40 kg koruzne moke, masti in drugo.

Vpisalo se jih je 30 na analfabetški tečaj in 60 v nadaljevalni. Številko tega zadnjega pa še vedno raste.

Mladina se zaveda svojih dolžnosti, vedno bolj hodi na sestanke. Številni članovi je res razveseljivo, kar 200 jih je vpisanih. Na gradnjo mladinske ceste Smarje-Nova vas je odšlo za 1 mesec kar 9 mladincev, preteklo nedeljo pa jih je šlo tja udarniško pomagat 85. Mladina ima svoj fizikturni odbor in dramski odsek, ki je začel kazati že svojo aktivnost. Tudi Prosvetno društvo ne zaostaja. Knjižnica šteje 160 knjig, ki so vedno izposojene. Ljudi zanimajo posebno knjige o naši borbi in leposlovne. Kortežani, kakor vse večje vasi, imajo tudi svojo godbo na pihala, ki požrtvovalno sodeluje pri vseh ljudskih manifestacijah. Pionirji so zelo navezani na svojo organizacijo in razumejo njen po-

SONČNI VZHOD NAD KORTAMI

ZNAČILNA ULICA IZ SLOVENSKE ISTRE

men in potrebo. Zelo pazijo na red in sami gojijo disciplino. Izvolili so svoj pionirski odbor, sedaj pa se učijo dve novi igrici.

Žene so tudi aktivne in se redno zbirajo na sestanke. Potrebno pa bi bilo, da bi sedaj pozimi organizirale bralne večere. Lahko bi pletle in šivale, obenem pa slišale marsikaj poučnega in lepega. Svoje znanje, ki se ne znajo brati, bi pa morale nagovoriti, naj se vendar odrešejo sramu in naj se lotijo učenja.

Na masovne sestanke prihajajo vsi, staro in mlado ter se zanimajo za domače probleme. Kako bodo popravili v Kortah Ljudski dom. Kdaj bi si napeljali elektriko, sedaj laže, ker so nekaj zaslužili z vinom. Letos so popravili tudi vodnjake pri vasi.

Vaški stenočar je vedno napolnjen, največ prispeva seveda mladina, potrebno bi bilo, da bi sodelovali tudi starejši. Ne smemo pa pozabiti še pevskega zbora, ki ima sedaj že 60 članov. Lepo bi bilo, da bi na pevske vaje hodili s takim veseljem kakor sedaj, tudi po vaškem prazniku, ki bo januarja meseca.

Starejši Kortežani bi radi zopet zasloveli s svojim pevskim zborom, kakor pred leti, ko je njihov zbor gostoval tudi globoko po hrvaški Istri. To pa bodo prav gotovo dosegli, če se bodo vsi dosledno držali discipline. Seveda zahteva vse to udeleževanje precej požrtvovalnosti, ker mnogi, posebno mladina, delafo v tovarnah v Izoli. Kamor imajo dobro uro hoda.

Na vsak način pa so Korte ena med prvimi, najbolj aktivnimi in zavednimi vasi v slovenski Istri.

a. b.

POROKA NA DVORU

Češki publicist in glavni urednik »Pragopressa« Stanislav Budin je po svojem nedavnem obisku Varšave napisal pod gornjim naslovom članek, ki je izšel v praškem neodvisnem tedniku »Kulturni politika«.

Pisec članka izvaja:

»Vendar ne boš pisal o ruševinah Varšave, o katerih se je že toliko pisalo«, mi pravi uredniški kolega na praškem Wilsonovem kolodvoru. Da, pisalo se je že mnogo o ruševinah Varšave, toda o njih se mora pisati zopet in zopet, ker sicer ni mogoče razumeti niti nove Poljske niti kaj je bila vojna in kaj so groznje z novo vojno, če se pri tem ponovno ne pripominja, kaj so napravili Nemci s poljskim glavnim mestom.

Toda kako pisati? Ni človeških besed, ki bi vesele in lahko izrazile. Čelo veliko mesto — večje od Prage — ruševine in ruševine. Glavne ulice so danes po treh letih zmožne prometa, lahko se že hodi po hodnikih, ne da bi se človek moral spotikati ob grmadi opek, toda hiše — hiš ni. Namesto hiš so same gole stene, dimniki, strleči k nebu, trava, ki je rasla med apnenecem. Po Marszałkowski in Sikorskega ulici so med ruševinami poslavljene lrgovine, v izloženih oknih je polno blaga, ljudske množice se sprehajajo po ulicah, prenapolnjeni tramvaji, oventani z višetimi ljudmi, z odprtimi železniškimi vagoni, namesto vprege tovorni avtomobili, predani v avtobuse, tisoč glave fronte, ki čakajo na prometna sredstva — in to vse v okviru ruševin, neizmernih ruševin.

In nato se to mesto ruševin konča v točki, ki je bila nekoč najbolj živahno središče mesta. Za Saskonskim vrtom in starodavno ulico Krakovskega predmestja se neha mesto živih ruševin in se pričneja mesto mrtvih razvalin. Tu ni svetlobe, ni vode, niso napeljene tračnice, ni prometa, in samo ozke, majhne ulice vodijo med gorami in grmadami ruševin in zidovja. In kdor se skozi te ozke, male ulice, preplete, pride v kraj, ki je slej ko prej najstrašnejši v Evropi.

Tu je stala nekoč židovska četrt Varšave. Tu so Nemci napravili ghetto. Ghetto se je dvignil v letu 1942. Tu je padlo 300.000, ali pa tudi pol milijona ljudi. In Nemci so za kazensko to četrt izravnavali z zemljo.

Pri nas se prirejajo romanja in tuji prihajajo gledat kraj, kjer so nekoč stali Lidice. Zemlja, kjer so bile Lidice, je preorana, in kjer je stala slavna češka vas, danes zeleni sveža preproga trave. V Lidicah je bilo pobitih preko 100 ljudi. V varšavskih Lidicah zemlja ni preorana. Kakor so vse Nemci uničili, tako je ostalo še danes. Veliko polje, 8–10 kvadratnih kilometrov opek, apnenca, uničenega zidovja. In nič več — ljudi dimnik ne strli k nebu, niti ostanki zidovja se ne dvigajo nad krajem, kjer je stalo nekoč na tisoče hiš, v katerih so stanovali ljudje. Samo nekje na obzorju se dvigajo ruševine zidovja in dimnikov tam, kjer je bila meja ghella, kjer je začenjala nekoč »arijska« Varšava, katero so Nemci uničili dve leti pozneje in katero uničenje zaradi pomanjkanja časa ni bilo tako metodično. In na meji teh dveh svetov ruševin stoji velika skupina ljudi — nemški ujetniki, v razlganih suknjicah, prepolni uši, umazani in molčeči, človeške zverine v lesenih čevljih, Herrenvolke, ki tu odstranjuje to, kar je postavil kot spomenik nemškega divjstva. Noči se, na nebu vzhaja mesec, in to vse, to veliko polje kamenja, pod katerimi se vedno leče kosti nekaj tisoč ljudi, in ta skupina razlgancev, ki jo strašijo poljski vojaki, in obrisi ruševin na obzorju v nejasni svetlobi vzhajajočega meseca, to je slika, katero bi moral imeti pred očmi vsak človek, vsak diplomat, da ne bi pozabil, da bi vedel, kaj je dokazal Hitler tudi brez atomske bombe.

Ze 530.000 ljudi živi in dela v tem mestu ruševin, žive deloma v hišah, ki se tu in tam obnavljajo iz opeke in starega zidovja, izbranega iz ruševin; deloma pa žive v kletih pod razvalinami. Po načrtu bo trajalo 18 let, preden bodo odstranjene vse ruševine. Izgradnja novega mesta na prostoru uničenega pa bo trajala — kdo ve?

Toda ti ljudje žive, delajo in se vesele. Varšava ima 5 kinematografov, v katerih se za vstopnice trdo bojuje in menda 7 gledališč, ki omogočajo ljudem, da bi pozabili, kar so prestali, kajti v tem mestu ni člo-

Napeto pričakovanje 20. novembra, ko se poroči angleška prestolonaslednica Elizabeta s Filipom grškim Mountbattenom, je zajelo poleg vsega britanskega imperija tudi STO: saj je odpotovalo v London na kraljevo svatbo tudi nekaj oficirjev tržaške policije. To je ponoven dokaz, kako zelo cenijo na visokem mestu »najboljšo policijo na svetu« posebno se, če upoštevamo, da so iz svatbe izključene nekatere visoke osebnosti »plave krvi«.

Najvišji odličnik med črtaniki iz spiska svatov je Elizabetin stric, bivši angleški kralj Edvard VIII. Ko so ga povabili, je odgovoril, da se udeležiti svaibe samo pod pogojem, če pošljejo povabilo tudi njegovi ženi Američanki Miss Simpsonovi, iz ljubezni do katere se je moral svoj čas odpovedati angleškemu prestolu. Toda neprisprosnost stališča dvora (zlasti pa kraljice-matere Mary) do te Američanke, ki nima plave krvi, je sedaj ravno tako odločno kot tedaj, ko se je protivila ženitbi Edvarda s to plebejko. Dvora niso omehtale niti številne prošnje niti protesti ameriških žen, ki so celo zahtevale, da ameriška vlada ukine finančno pomoč Angliji, če ne povabilo njihove visoke rojakinje.

Dvor ni samo žrtvoval bivšega kralja, marveč je zahteval žrtve tudi na ženinovi strani: tri Filipove sestre ne bodo smele na svatbo, ker so poročene z nemškimi princji. Tako je Margarita, žena princa Hohenlohe-Langenburg, druga sestra Teodora je grofica badenska in treča, Šofija, se je lani poročila s hanoverskim princem. Prav gotovo se dvor ni odločil za to izključitev iz lastnega nagiba, marveč je to storil iz strahu pred javnim mnenjem. Kaj bi rekli mali angleški podložniki, če bi videli na svatbi svoje bodoče kraljice tudi nemške prince, ki so s Hitlerjem soodgovorni za toliko

nemške krvi se pretaka po žilah tega Battenberga.

Se v večji tajnosti pa držijo dejstvo, da je Filip po l. 1933 preživel odločilno dobo svojega življenja v nacistični Nemčiji, kjer so ga vzgajali v zavodu Salem v Ueberlingenu ob Bodenskem jezeru. Ni potrebno posebej poudarjati, kako različno vzgojo je nudil Salem od angleških šol v Etonu, Harrowu ali Winchesteru, kjer so vzgajali mlade angleške plemiče. V Salemu so Filipu vcepili spartanski mistični duh, kakor so to delale vse nacistične šole. In čeprav je odšel Filip kasneje v angleško mornaršiko šolo v

V LONDONU

zla, v katerem živi danes angleški narod.

Zato tudi ni čudno, če so angleški časopisi, ki sicer vsak dan polnijo svoje stolpe z brezštevilnimi podrobnostmi o visokem ženinu in nevesti, zelo redkobesedni o Filipovi preteklosti in njegovi vzgoji. Tako poznajo podložniki imperija bodočega princa-soproga, samo iz slik, ki jih časopisje objavlja na pretek. Listi ne molčijo samo o Filipovem nemškem sorodstvu, marveč se tudi skrbno izogibajo proučevati, koliko

Dartmouth, kjer se je navzel tradicij angleške »Navy«, ni mogel nikoli zatajiti v podzvesti svoje prvotne nemške vzgoje.

Angleško plemstvo — ki bi rado videlo, da bi si Elizabeta zbrala zasluge med angleškimi plemiči — očita Filipu bolj izoblikovanje njegovega značaja, ki je v nasprotju z angleškimi tradicijami, kot pa nemško poreklo njegovih prednikov.

In prav gotovo bo Filip težko pobil te predsodke, posebno se, ker ne velja kot družaben človek, marveč

MESTO RUŠEVIN IN ELANA

veka, ki bi ne bil trpel. Ko je bila vstaja likvidirana, so zagnali Nemci vse prebivalstvo v koncentracijska in delovna taborišča. Tu ni človeka, ki bi ne bil v nemških taboriščih, ki bi ne izgubil koga izmed svojih dragih ali pa vsaj ne izgubil svojega doma in premoženja.

In ti ljudje, ki so vsa nova Poljska žive in delajo z navdušenjem. V časopisju je bilo treba objaviti, da bi iz podeželja ne prihajale v Varšavo dobrovoljne brigade, ki so hotele odstranjevali ruševine. Bilo je treba premagati fantastično vojno uničenje, pomanjkanje tradicije, pomanjkanje discipline pri narodu, ki je bil dolga leta vzgojevan v tujem suženstvu. Bilo je potrebno izgraditi državni aparat v narodu, katerega inteligenco in uradništvo so v

velikem delu uničili Nemci, ali pa se ni znala pomiriti z novim položajem in razmerami in je začela boj proti novi Poljski.

Kljub temu pa nova Poljska živi, ima velike uspehe, gradi in se razvija. Načrt se izpolnjuje sloodstotno, novo ozemlje na zapadu je v polnem razvoju, v premoju je Poljska največja kontinentalna velesila, gradijo hiše, grade tovarne, šole. Poljski »chlop« nekoč najbolj ponižno in najbolj terorizirano bitje, postaja prvkrat človek in državljani, življenjska raven se dviguje.

Kar je pa še bolj pomembno — poljski romantizem izginja, izginja gosposka mentaliteta. Morda se ta izprememba kaže najbolj v razmerju k Češkoslovaški. Kdor pozna predvojno Poljsko, kdor pozna to za-

ničevanje in to sovraštvo, ki so ga izkazovali proti vsemu češkemu poljski uradni krogi in s katerim so zastrupljali inteligenco in ljudstvo — ta bo najbolj razumel globoko, revolucijsko izpremembo, ki jo je preživel poljski narod. Novo zavezništvo in prijateljstvo k Češkoslovaški se kaže tako odkritosrečno: interes za nas, za našo kulturo, politične razmere in gospodarski red je tako velik, da bi o tem moral vedeti vsak Čeh. Res je, zavidajo nam naš smisel za realnost, za disciplino, organizacijsko zmožnost in tudi to, da nismo z vojnimi uničenjem toliko trpeli — toda vprav v tem je največji dokaz preloma, najgloblji simptom tega, da je konec plemenitškega romantizma, ki je bil prokletstvo tega nadarjenega odličnega naroda. Danes ni nobene prepreke za resnično poljsko-češkoslovaško prijateljstvo in zanimanje, ki ga kažejo Poljaki za vse, kar je češkoslovaškega, je najboljša garancija, da je bila strašna katastrofa, ki jo je preživel poljski narod, za Poljsko velik nauk. To se pa kaže tudi v razmerju k Rusiji in v razpadu poljske reakcije. Se pred nekaj meseci je bilo nevarno polovati po poljskem podeželju, kjer so fašistične bande v tujih službah ubijale in napadale. Toda danes je reakcija razpadla in izgubila svojo masovno osnovo. Ljudstvo se že v pretežni večini zaveda nevarnosti njene poti. Da je pa temu tako, se je potrebno zahvaliti politiki, ki jo izvaja Zpad v Nemčiji. Kajti nemški problem, morda še mnogo bolj kot pa pri nas, je življenjsko vprašanje vsakega Poljaka. Ne samo zato, ker predstavlja obnova nemškega imperijalizma ogroženje eksistence države, temveč tudi zato, ker danes ni Poljaka, ki bi pripustil, da se vrne ozemlje pridobljeno v Nemčiji, kar bi pomenilo katastrofo ne samo za državo in narod, temveč tudi za vsakega posameznika. Nobena »levičarska« agitacija ni tako zlomila poljsko podzemlje reakcije kakor pa ameriška in angleška izjava o nepriznanju zapadnih mej in zahteva, da bi novo pridobljeno ozemlje vrnili Nemčiji. Po tej izjavi je kakršna koli »zapadna orientacija« Poljakov odpravljena. In tako se je vrnil izgubljeni sin v slovansko družino.

Nova Poljska je izredna država — s svojimi ruševinami, s svojim delovnim poletom, s svojimi težavami, svojimi uspehi in svojimi revolucijskimi izpremembami, država, v katero bi morali romati na tisoče naših ljudi, da bi se prepričali o novo pridobljenem prijateljstvu!

kot »divjak«, ki se slabo počuti v salonih in ne mara za ples. To na dvoru tembolj obžalujejo ker dvorna etiketa prepoveduje Elizabeti, da bi po zaroki plesala s kom drugim kot s Filipom.

Filip je »a man's man«, kakor imenujejo Angleži tiste tipično angleške mornarške oficirje, ki so se v trdi šoli njihove stroke odvadili skiliti na ženski spol in se bolje počutijo v ozračju kaknega kluba gospodov. Nima smisla za nobeno vrsto umetnosti kakor tudi ne vsa kraljeva družina. Najrajši bere detektivske romane ali pa politične studije.

Najbolj prikupna stran njegovega značaja je to, da se po zaroki z Elizabeto ni prevzel, marveč, da se naprej sestaja s svojim prejšnjimi tovariši, s katerimi pije zvečer pivo v kaki gostilni (public bar). Kakor da bi se nič ne zgodilo, opravlja še dalje službo telovadnega učitelja v mornarški šoli v Corshamu (Wiltshire). Večino prostega časa uporabi za šport in je še vedno član lokalnega moštva rugbyja in keglarskega kluba.

Največje presenečenje povzroča dejstvo, da v deželi, ki se bori za obstoj, vzbuja novo radovednost in zanimanje poročna obleka princesinje Elizabete, ki jo drži v strogi tajnosti, da bi s tem radovednost še povečali. Zato ni čudno, če je nastalo veliko razburjenje, ko se je listu »Evening Standard« posrečilo z detektivsko spretnostjo do podrobnosti iztakniti opis te obleke in fotografijo, ki jo je list tudi objavil. Policija je začela z najstrožjimi preiskavami, da dožene, kdo je kriv, da je prišla ta državna tajnost v javnost.

S to tajnostjo so se hotela okoristiti tudi angleška modna podjetja. Dvorna etiketa namreč prepoveduje, da bi Elizabeti krojil obleko kak Dior ali Molyneux iz pariške modne šole, na katero se obračajo vse elegantne Angležinje. Tako so se odločili za Normana Hartnella, ki je bil gledališki krojač na univerzi v Cambridgeu in ima sedaj svoje podjetje v londonskem Bond Streetu. Britanska krojaška zveza se je že obrnila na Elizabeto, da bi ji zaupala tajnost njene obleke in tako razpečala modele za izvoz v Ameriko (Nadaljevanje na 8.9. strani).

(Nadaljevanje s 4. strani)

munije, ne deluje več, ker nima prvin, razlaga Venček. »Ledarno je uničila večja industrija. Servallo dela zelo malo in zaposluje komaj šest do osem žena, poprej je toliko mož obljalo samo zavoj. Likerji in dišave imajo majhen obrat. Kjer so konservirali ribe, izdelujejo pločevinaste skalle. Praktično je izumrla barkovljanska industrija in le zveza z zaledjem jo lahko obudi znova tako kot vse tržaške tovarne, ki prav tako životarijo«.

Po obokanem mostu, ki se vzpenja preko vse vasi, vodijo tirnice v državo, za katero so se borili. Nenehno jo nosijo v svojem sre. Slovenci so. Leta 1860, so bili še sami. Zdaj je med njimi dvesto Italijanov — domačinov, s katerimi se dobro razumejo in na Sv. Jerneju se je videlo, da bodo našli enotno pot. Drugih šest sto je priseljencev, ki se iz večine nočejo vključiti v delovno skupnost, ker se odpravljajo v svojo domovino. Obnovljeni slovenski napisi na kopališču, slovenski napisi na trgovinah in gostilnah na prvem mestu tudi na zunaj izpričujejo, da so Barkovlje slovenska vas na pragu Trsta. »Novih uličnih imen se nismo mogli poprijeti«, pravi Venček. Razumemo se po domače: na Judovu, na Očastvenem, na Stari gori... S palico kaže na šolo, ki so jo razkopali angleški vojaki in je bila komaj v zadnjem času derektivirana, na kraje, ki jih ne vidi, in ki so se mu začrtali v dušo in spomin. Kot živa priča vseh bivših in današnjih fašističnih zločinov stoji on sam sredi svojih ljudi, kakor da oblozuje brez besed.

Mara Semon

TO SO NAREDILI NEMCI IZ VARŠAVSKEGA »GHETTA«

Iz republik Jugoslavije

KRONIKA

71. 514 novih hiš od osvobođenja do danes. 7 sovražnih ofenziv je v teku štiriletna borba pustila v Bosni in Hercegovini za seboj razen stotisočev človeških žrtve tudi 109.981 požganih domov. Toda ljudi to ni zlomilo. Po zaslugi neumornega delovanja ljudskih odborov in s pomočjo vojske so že v teku borbe same obnovili 20705 kmetijskih hiš. Leta 1945 je bilo obnovljenih nadaljnjih 27.476 hiš, 1. 1946 32.000, leta 1947 pa še 11352 hiš. V gradnji je še 9.520 hiš. Dnevno je bilo torej zgrajenih približno 108 hiš, v katere se je vsak dan vselilo več kot 500 ljudi.

Iznen Jugoslavije je le malo znano, da mladina poleg glavne mladinske proge Samac-Sarajevo gradi tudi mladinsko progo Nikšić - Titograd v republiki Crni gori. Na progi bodo delali vso zimo.

22. decembra je bila v Rudem formirana prva proletarska narodno osvobodilna brigada. Tegadnje je bila torej osnova za regularna enota NOV iz partizanskih odredov. Da bi ostal trajen spomin na ta dan, je maršal Tito odredil, da se 22. december praznuje kot »Dan jugoslovanske armade«. 21. maj se bo odslej slavil kot dan jugoslovanskega letalstva, 7. oktober kot dan topništva JA in 16. julij kot dan tankistov.

V Splitu je prispel parnik »Radnik« s tretjo skupino 406 povratnikov iz Kanade. Ogromne množice so pričakovale povratnike vzdolž obale, uradno pa jih je pozdravil sekretar mestnega odbora z besedami: Čeprav ste bili daleč od nas, niste nikoli pozabili svoje domovine in svojih narodov. V imenu povratnikov je odgovoril novinar Bijelič iz Toronta, ki je dejal: Naša radost je resnična in popolna ravno zato, ker se ne vračamo v bivšo tiransko Jugoslavijo, ki nas je razgnala od naših ognjišč po širnem svetu, ampak zato, ker se vračamo v Titovo Jugoslavijo, v kateri so naši narodi končno našli svojo svobodo in svoje pravice.

12. t. m. je bila v Ljubljani seja Gl. odbora Osvobodilne fronte Slovenije, na kateri sta kot glavna govornika govorila organizacijski sekretar IOOP tov. Marjan Breclj in predsednik vlade Slovenije tov. Miha Marinko. Na podlagi referatov in diskusij so bili sprejeti nekateri sklepi o nalogah OF.

Kakor podeželska naselja so tudi mesta v Sloveniji organizirala teden čistote. Pri tej akciji se je najbolj odlikovalo mesto Celje.

Martinarna železarne Jesenice je že 16. novembra dosegla svoj letni proizvodni plan.

Tujski promet na Hrvaškem je za 37% presegal letošnji program. Največ gostov je bilo v obmorskih krajih.

V Zagrebu grade v Moskovski ulici 8 petnadstropnih hiš s 660 stanovanji.

Tovarna orodnih strojev »Prvomajska« v Zagrebu, katere izdelke smo videli tudi na Tržaški razstavi, je začela izdelovati stroj za najbolj precizna brušenja strojnih izdelkov; tak stroj se doslej v Jugoslaviji niso izdelovali. Izdelek prekaša podobne stroje iz inozemstva.

OD ŠAMCA DO SARAJEVA VOZI VLAK

„Mi gradimo progo...“

Da nam bo jasneje, kakor ogromno nalogo so v kratkem razdobju sedmih mesecev izvršili mladi graditelji, sezimo malo po številkah. Te seveda še zdaleka ne bodo popolne, vendar izražene v vrednoti denarja predstavljajo težke milijone — tovarništva, ljubezni do domovine, bratstva, požrtvovalnosti, novega odnosa do dela, ljubezen do resnice, nesebičnosti, veselja in radosti, kar vse te številke in opravljen del predstavljajo, pa ni mogoče preplačati z nobenim denarjem in ne kupiti z nobenim zlatom.

proga Samac-Sarajevo stopa sedaj na mesto ene izmed tradicionalnih bosanskih ozkotirnih železnic.

Bosna je ena najbogatejših dežel Jugoslavije. Posebno je poznana po svojem rudnem bogastvu. Vse mogoče rude se nahajajo v raznih predelih Bosne, toda vse do sedaj so jih izkoriščali samo v majhnem obsegu, ker ni bilo odprtih rudnikov in niti ne železnic, ki bi mogle to bogastvo prevažati. Poznane so bosanske šume po svoji neizčrpnosti. V petletnem planu pa so vsa ta bogastva izredne važnosti. V dolini reke Bosne se predvideva izgradnja težke industrije z modernimi tovarnami, kjer bodo toplili rude ter kovine spreminjali v stroje, orodja in material za nadaljnjo izgradnjo industrije in prometnih sredstev. Mladinska proga bo služila kot glavna prometna žila za samo izgradnjo objektov težke industrije ter tudi za razvažanje produktov, ki jih bo izdelovala.

Proga Samac-Sarajevo je trasirana po dolini reke Bosne. Od Save pa do Doboja je ravnina, od Doboja pa prehaja v ozko dolino višje, gaste oblike, ki se vleče vse do Sarajeva. Proga je trasirana kot proga prvega reda in dovoljuje brzino 85 km na uro. Zanimivo je, da vsi objekti, predvsem mostovi vzdržijo lokomotive s 25 tonskim osnim pritiskom, kar je novost pri gradnji prog v Jugoslaviji. Izgradnja take proge je zahtevala velika zemeljska dela ter tudi večje številke umetnih objektov. Proga gre štirinajstkrat preko reke Bosne. Zgraditi je bilo torej treba 14 mostov v skupni dolžini 2.267 metrov. Najdaljši most je čez Savo pri Samcu, ki je dolg 600 m. Razen teh so morali zgraditi še 706 manjših

mostov in propustov. Zgraditi so morali 9 predorov, med katerimi je predor Vranduk dolg 1528 m, skupna dolžina vseh pa znaša 2468 m. Za zavarovanje usekov in naspov je bilo zgrajenih 50.000 kub. m betonskih in kamnitih podpor, njih zidov. Mladinci so morali izkopati, prevoziti in nasuti 5.500.000 kub. m zemlje in kamnja. Največji objekt zemeljskih del je bil usek Lašva. Preložiti so morali 70 km ozkotirne proge; tir so polagali sproti. Dolžina vsega tira, glavnege in postajnih znaša 300 km. Ob novi progi je zgrajena telefonska in telegrafska linija. Proga je prav tako dobila takoj vse signalno-varnostne naprave.

Ob mladinski progi je deloma že zgrajenih ali pa dokončujejo 108 postajnih stavb in ostalih objektov za potrebe železniskega oseba. V Sarajevu bo zgrajena največja in najmodernejša postaja na Balkanu.

Vse to so seveda le grobe številke, kajti spustili smo še vrsto onih, ki dopolnjujejo to ogromno delo.

...in proga gradi nas

Se drug je velik pomen mladinske proge, ki je izražen v reku »Proga gradi nas«. Nič ni bolj resničnega kot to, da se v takem kolektivnem delu mladina med seboj spoznava, pobratuje v svojih ciljih in težnjah, da se torej krepi pri takem življenju in delu bratstvo med

SPOMENIK RDEČEARMEJCEM PADLIM V BATINI SKELI

narodi. Nič manjši pa ni individualni vpliv proge. Ta je bila kot osvobodilna borba, kovačnica mladih pokolenj, ljudi, z novim pogledom na svet, ljudi z novo kulturo, ki ji ne moremo najti primernejše oznake kot ljudska. Poglejmo nekoliko, kaj govorijo te številke:

Pri določanju smernic kulturno-prosvetnega dela na progi so se ravnali po tem, da mora biti gradnja proge in bivanje na njej v pravem pomenu besede šola za mladino. Temeljite, vsestranske priprave so omogočile že od vsega početka sistematično kulturno-prosvetno delo, ki ga lahko delimo v idejno — politično in kulturno — množično.

Izvršenih je bilo 13.539 pred-

Jasno je, da je ogromno vlogo pri delih odigrala mehanizacija in organizacija dela, s katero je bilo marsikaj storjenega v krajšem času in ob manjši uporabi tehničnih sredstev, kamionov, buldožerjev itd.

V vsem času je sodelovalo pri gradnji proge 211.371 mladincev in mladink iz vseh ljudskih republik, ki so bili grupirani v 937 brigad. Z mladino Jugoslavije pa je gradilo progo tudi 56 inozemskih brigad s 5842 mladinci in mladinkami iz 42 različnih držav. Na mladinski progi je delala mladina Poljske, Češkoslovaške, Bolgarije, Grčije, Albanije, Romunije, Madžarske, Francije, Velike Britanije, Italije, Trsta, Danske, Švedske, Norveške, Holandske, Belgije, Švice, Avstrije, Irske, Islandije, ZDA, Kanade, Avstralije, Indije, Palestine, Egipta,

republikanske Španije, Vietnam, zapadne Indije, Madagaskarja, Martinika, Malake, Irana, Konga, Alžira, Indonezije, Mongolije, Kitajske, južne Afrike, Nove Zelandije in Burme. Stevilne inozemske brigade so postale udarne, med njimi dvakrat udarna tržaška brigada Vojske Smuč.

vanj, na katerih so se graditelji seznanjali s strukturo in značajem ljudske oblasti, s petletnim načrtom, z zgodovino narodno-osvobodilne borbe in mladinske organizacije. Strokovna predavanja pa so pripomogla, da so graditelji lažje zmagovali svoje delo in naloge.

Pri kulturno množičnem delu so v glavnem polagali pažnjo na pouk čitanja in pisanja in v ta namen je bilo 255 tečajev za nepismene. Uspeh je bil kljub pomanjkanju časa velik, saj se je izmed 19.073 nepismenih naučilo brati in pisati 15.876 mladincev. Skupno so predvajali 44 filmov v 1732 predstavah, 131 gledaliških in kulturno umetniških skupin, ki so gostovale na progi, je dalo 1077 predstav. Mnoge skupine so nastopale 2—3 krat na dan. Veliko skrb so posvečali brigadnim knjižnicam, ki so imele skupno 117.503 knjige, ki so bile izposojene 174.582 krat. Na progi je bilo ustanovljenih več pevskih zborov, ki so zajeli 19.624 mladincev. Ustanovili so tudi 463 gledaliških in 511 folklornih skupin. Najlepše uspehe so dosegle skupine iz Slovenije, Slovenskega Primorja in Makedonije.

Zivljenje v brigadi in požrtvovalnost pri delu sta zbudila pri mnogih brigadah željo po ustvarjalni dejavnosti. Tako so nastale prve pesmi, povesti in zapiski v obliki dnevnikov.

Nad 160 tisoč mladih graditeljev proge se je udeleževalo fizikalnega življenja in tekmovanja za fizikalni znak se je udeležilo 150.000 mladincev in mladink.

Ko zdaj seštevamo dragocene izkušnje idejno-političnega in kulturno-prosvetnega dela si šele lahko predočimo glavne lastnosti, ki karakterizirajo novega mladince — graditelja mladinske proge.

To veliko delovno zmago so v Jugoslaviji kar najbolj slovesno in z največjim navdušenjem praznovali. V Sarajevu je bil defile vseh brigad pred maršalom Titom. Ob tej priliki je prezidil ljudsko skupščino FLRJ odlikoval z visokimi odlikovanji 43 mladinskih brigad iz Jugoslavije in 36 brigad iz tujine. Med njimi 4 tržaške brigade. Maršal Tito pa je imel govor, katerem je med drugim dejal:

»Bogastva te naše zemlje so postala s to progo bolj dosegljiva vsem našim ljudem. Ta bogastva

(Nadaljevanje na 7. strani.)

Roman o FRANU LEVSTIKU

Pred šestdesetimi leti, 16. novembra 1887, je umrl Fran Levstik, osrednja postava naše narodne preteklosti. V življenju je bil trpin in pravi tlačen svojega naroda, katerega mu se je vsega posvetil. Zato nam je vodnik, kakor sta Prešeren in Cankar.

Njegovo življenje ni bilo vsakdanje. Zanimivo, pisano, na široko razpredeno je bilo tudi njegovo delo. Že v gimnazijskih letih je slovel kot odkrit, neizprosni, zrel, pa zraven veder značaj, ki je potegnil mladino za seboj. V življenju pa je moral od kraja do kraja, od službe do službe, vmes marsikdaj stradati. To ga ni upognilo v boju za napredek, poštenost in odkritost v literaturi, politiki in narodnem življenju sploh. Potrebe, ki so se kazale povsod in zaradi katerih se je Levstik vpregel v najrazličnejša dela, mu niso dale, da bi lahko mirno izvršil osnutke, ki jih je imel. V mladih letih je začel s pesmijo, utegnil je dognati klasičnega Martina Krpana in Popotovanje iz Litije do Cateža ter kritiko našega preveč po tujih zgledih uravnanega pisanja. Pozneje je bilo treba udarjati po napakah, po tujih in domačih nasprotijih, pa naj je bilo to v taboru nazadnjaških prvakov ali naprednih mladih. Na vseh straneh je iskal glasila za napredno in kritično besedo in jo zanašal tudi v društva. Zraven pa je delal tudi kot jezikoslovec, zakaj tudi tu je bila ledina slabo zorana in še zelo zapuščenca. S svojo kritiko je dosegel, da so mu spodkopali dobro ime in ga obnemali z blatom. Vse to trdo življenje, ta neprestani boj in udarci, ki so padali po njem, so ga zadnja leta zagrenili, da se je skoraj zaprl pred svetom in odkrival svoje srce komaj ob otrocih, ki jim je napisal nekaj pristranskih pesmi. Bolehal je, se predal pobožnosti in zapadal v omračenost, v katero je vendarle sverila zarja tiste velike ljubezni, ki se ji je pred leti moral odpovedati.

To osrednjo slovensko postavbo in to zanimivo življenje hoče prikazati velik, zgodovinski roman *Pogine naj pes*, ki ga je napisal dr. Anton Slodnjak. Pisatelj je svoj čas uredil in izdal nekaj Erjavca in nekaj zvezkov Levstikovih spisov. Preštudiral pa je tudi, kar je še neobjavljenega, pozna tudi pisma, ki jih je pisal Levstik Franji Koširjevi, ženski, ki je zbudila v njem tisto veliko ljubezen, ki se je na novo razvnela nekaj pred njegovo smrtjo. Mimogrede povedano, ta Franja se je z Broda pod Smarno goro priženila v Sežano na Krasu. Slodnjak pa je izčrpal še celo vrsto tedanjih virov, da bi ustvaril kolikor mogoče popolno in prepričevalno podobo Levstika, njegove okolice in časa. Nekaj pred vojsko je izdal podoben roman o Prešernu z naslovom *Neiztrohnjeno srce*. Roman o Levstiku je bil pripravljen za tisk že pred to vojsko, že napovedan in v tisku, pa so ga spremembe zadržale. Tako je imel Slodnjak priložnost, da ga je še bolj pretelital in dognal. In res čuti velik napredek od Neiztrohnjenega srca. Tak biografski roman je sicer nekaj vmes med pravim ustvarjalnim pripovedništvom in med zgodovinskim obnavljanjem ali literarno zgodovinskim opredeljevanjem, torej ni čisto pripovedništvo. Gre torej za to, da približa širokim pla-

stem bralcev osebnost, ki zasluži, da jo spozna od bliže in v ljubijo. To bo in ta roman v precejšnji meri dosegel in tudi ustregel tistim, ki radi berejo debele knjige, zakaj oba zvezka tega dela obsegata okoli 1200 strani. Levstikova podoba je precej sprejemljiva. Manikajo ji seveda nekatere strani, ki jih sicer poznamo iz njegovega dela, ki bi jim bil kos mogoče le velik umetnik s prav finim čutom in s prav tako tenkočutnim vživljanjem. Mogoče pa še ta ne, zakaj najbliže in zvesto po vsaki razvojni stopnji bi ga utegnili zadeti le esejistična obdelava. Tam, kjer se pripovednik spusti v prosto

ugibanje po poti domišljije in sega ž njo v neznane in nejasne strani iz Levstikovega življenja — in takih pri Levstiku ni malo — je včasih prav srečen, drugače pa vsaj blizu temu, da bi se prepričal, če ne, vsaj zanimiv, ker nakazuje neke svoje rešitve. Levstika prikazuje kot resnega, zgodaj zrelega človeka, toda preveč resnicoljubnega in odkritosrčnega, da bi ne zadel na ozke ljudi, ki si jih tako in še z nekam izvalno trmo in visokostjo napravi za sovražnike. Zanimivo je poudarjanje, da je vanj položena neka demonska sila in nestalna usoda desetega brata, ki je že iz očetove krvi,

prav tako zanimivo je, da že zgodaj nakazuje neko vročinsko bolezen, v kateri naj bi tlel nevaren zarodek. Razmišljati ti dajo nekatere razlage, n. pr. spopad z Globočnikom, ki kaže ozkostrnost omejenost in zlotosko fanatičnost po marčni revoluciji. Kdaj bralca kar potegne za seboj, vsaj nekatere vrste bralcev, na priliki srečanje z Vukom Karadžićem na Dunaju. Na vsak način je to zanimivo branje, ki zbujajo spoštovanje že spričo ogromnega dela, ki ga je pisatelj opravil, preden se je sploh lotil pisanja, obenem pa je izdelano precej umerjeno, solidno, pri vsej zanesenosti, s katero je Slodnjak gledal na svojega junaka, zakaj to je njegov temperament, ki je moral vživjeti in se navdušiti nad tako velikim, odkrito, do skrajnosti pošteno, nesebično osebnostjo, kakršen je Fran Levstik. Lino Legiša

večernica, milost, čudež, svet, pesel; binkošti, božič.

Nekateri dnevi v tednu so dobili slovanska imena: sredo, četrtek, petek, sobota, medtem ko imajo ti dnevi domača imena.

Državno življenje v krogu zapadne kulture je zahtevalo nešteto novih pojmov: cesar, kralj, zakladnik, dvor, dvornik, komornik, stolnik, oproda, vojvoda, prvak, župan, županija. Enako je bilo treba besed za pojme: temnica, tlaka, zastava, meja, red, četa.

V družbenem življenju, zlasti zaradi nove ureditve, so rabili besede: družina, ded, babica, vnuk, mačeha; gospodar, hlapec, sluga, suženj, kmet, svoboden, tovariš, prijatelj, babica, dojilja.

Tu je narode so spoznavali Madžari s slovanskimi nazivi: Nemce, Poljake, Bolgare, Romune, Italijane, Grke in Zide. Izposodili so si še mnogo imen za prirodne pojave in vrste zemljišča, ledinska imena, nazive za razno grmovje, rastline in drevje, imena ptičev in mnogih živali itd.

Vsega do 800 besed. Sem pa ne štejemo krajevnih imen, celo ime glavnega mesta Pešta je slovansko in pomeni »peča«. (Tam so bile velike apnenice).

To bogastvo slovanskega izražja so ugotovili že zgodnji madžarski jezikoslovci, tudi naš Miklošič se je bavil s temi stvarmi. Zlasti temeljite pa so razprave obeh znamenitih madžarskih slavistov Melicha Janaša in Asbotha Oskarja. Našli pa so se tudi taki znanstveniki, ki so zanikali pomen slovanskih izposojenk, dasi so jih morali priznati, saj je sorodnost besed očitna in neutajljiva.

Res izvor besed ne dokazuje vsega, a vendar mnogo pove. Delež slovanskih narodov pri začetku madžarske kulture ne bi mogli nikjer temeljiteje oceniti kakor ravno s temi izposojenkami.

Miroslav Ravbar

Slovani in začetki madžarske kulture

V 89. številki *»Ljudskega tednika«* smo govorili o deležu slovanskih ljudstev Podonavja in Potisa pri začetkih madžarske kulture. Da so po naselitvi na sedanjem ogrskem ozemlju živeli Ogrji v dokaj plodnem razmerju s slovanskim prebivalstvom, dokazujejo slovanske izposojenke v madžarsčini in madžarske besede v sosednjih slovanskih jezikih. Ogrji so dobili pri Slovanih kakih 700 do 800 besed, največ od sosednih Srbov, Hrvatov, Slovakov in Slovencev. Zapadno kulturo so sprejemali po slovanskem posredništvu, tudi zunanjo podobo zapadne kulture in civilizacije — krščanstvo so jim prinesli slovanski svečeniki ali pa domači svečeniki, ki so se šolali v slovanskih učiliščih.

V poljedelstvu, ki je bilo Madžarom novo, so sprejeli vrsto izrazov: ledina, pusta, brazda, stog, žito, sklad žita, rž, oves, seno, sla-

ma, klas, pleve, smeti, gnoj, plevel, kokolj.

Imena kulturnih rastlin so prevzeli obenem z rastlinami, ki so jih sedaj začeli gojiti: zelje, lan, fižol, bob, tikev, kumara, leča, repa, pesa, mak, češnja, breskev, trta.

Sele tu so spoznali domače perutnino: kokoš, petelin, jareca, raca, golob. Tudi v živinoreji so se obogatili s slovanskimi izrazi: govedo, bivol, kobilica, ovca, jagnje, čreda.

Imen opreme in orodja je izredno mnogo: jarem, ligo, žvala, kopito, podkev, vajet, jasl, kosa, grablje, cepec, brana, črtalo, lopata, vile, rešeto, sito, sekirica, cepin, klavdivo, samokolnica, sani, čoln, jadro, drog, obroč, doga, žebelj, veriga, ključ, lokot.

Tudi dosedanja način prehrane se je moderniziral: olje, mast, kis, žganje, testo, pecivo, kolač, pogača, žemlja, kvas. Sele v novi domovi-

ni so se privadili na tri dnevne obroke hrane: južina, obed, večerja.

Narod, ki je živel doslej nomadsko življenje in mu je bila glavna žival konj, je začel graditi domove in rabiti vrsto izrazov: soba, kuhinja, klet, veža, dvorišče, okno, lončena in zidana peč, dimnik, opeka, deska. Te hiše je opremil s pomočjo Slovanov: greda, klop, miza, polica, stebel, postelja, ponjava, brišča, odeja, plenice, blazina, ponev, krožnik, vedro, čaša, škodelica, škaf, britev.

Sedaj so Madžari dobili imena za geometrijske like in telesu: stol, žez, krog, kocka.

Zelo važni za širjenje civilizacije so bili obrtniki: kovač, mlinar, tkalec, lončar, mesar, ključar, strigar, sodar, mizar, konjač, mešetar.

Sprejem krščanstva je zahteval kopico doslej neznanih pojmov: kristjan, pogan, križ, krst, pop, opat, škof, samostanski brat, maša,

Ljudska kultura čez teden

Prejšnji teden je bilo precej pionskih prireditev, toda nismo navedli vseh. Dijakom v Dijskem domu so priredili v nedeljo 9. novembra prav lepo glasbeno recitacijsko akademijo, gledališka igralka Ema Starčeva, mali deček od Sv. Ivana Nelo Piščanec, sopranistka Rožica Kožmova, duet radijskega komornega zbora, diletant Jofež, član dramske sekcije svetovanskega prosvetnega društva in gledališki igralec Lukež. Uvodno besedo o oktobrski revoluciji je spregovoril tov. Miroslav Ravbar. Bil je zelo lep večer in navzoča mladina si je želela, da bi spored trajal še in še.

Pionirji s Piščancev v rojanskem kotu so imeli svojo kulturno prireditev na Konkoni. Na sporedu so bile recitacije, harmonika in enodejanka *»Vrabe«*. Več ali manj so si vse te pionske prireditve podobne. Obisk je bil večinoma dober. Nastopanja so bila pristrana in ljubka. Pri spominski svečanosti na Katinarju za padlimi med vojno so nastopili tudi združeni otroci iz Lonjara in Katinare.

Naša kulturna raven se bo tudi z mladinskim prosvetnim udejstvom dvigala. Sodelovanje mladine bo zelo poživelo naše življenje.

Pri otvoritvi novega prosvetnega doma dne 9. t. m. v Zgornji Koloniji je prvič nastopil mladi pevski zbor prosvetnega društva *»Haas«* z Vrdele. Ta zbor vodi prof. Boštjan Žič, ki je svoje dni pel v Akademskem pevskem zboru. Sestavljen je zelo lep spored. Zbor je pel prav dobro. Razveseljivo je dejstvo, da poje v tem zboru mnogo mladih sil. Zapeli so šest pesmi. Pri tej otvoritvi je sodeloval tudi baritonist Dušan Pertot ob spremljevanju harmonikarjev od Sv. Marka.

V nedeljo 9. t. m. zvečer je priredilo Sentiakobsko prosvetno društvo *»Ivan Cankar«* v dvorani prosvetnega krožka *»Tomažič«* Gregorčičev večer. Tov. prof. Nada Mrakovčičeva je zelo občuteno in izčrpno, z lepimi, razumljivimi besedami povezovala recitacije in peje in s tem podala pesnikov lik. Iz vsega je nastala lepa harmonična celota. Z recitacijami in petjem so sodelovali člani dramske sekcije in pevski zbor. Prireditelj je bila intima, prisrčna in zelo posrečena.

V torek 11. novembra je priredilo prosvetno društvo *»Simon Jenko«* veselo tradicionalno martinovanje. Semkaj je pripeljal Božo Podkrajšek svojo družbo. Prišli so vsi z veseljem in slišali smo baritonista Dušana Pertota, duet radijskega komornega zbora Ščuka-Okroglič,

delovali člani dramske sekcije in pevski zbor. Prireditelj je bila intima, prisrčna in zelo posrečena.

V torek 11. novembra je priredilo prosvetno društvo *»Simon Jenko«* veselo tradicionalno martinovanje. Semkaj je pripeljal Božo Podkrajšek svojo družbo. Prišli so vsi z veseljem in slišali smo baritonista Dušana Pertota, duet radijskega komornega zbora Ščuka-Okroglič,

ZBOR

„IVAN CANKAR“ IZ SV. JAKOBA

Pred nedavnim se je pevski zbor *»Ivan Cankar iz sv. Jakoba pri Trzinu«* vrnil z uspešnega gostovanja po Sloveniji, kjer je nastopil v Ljubljani, Jesenicah in Kranju.

Moški zbor *»Ivan Cankar«* je obstojal že pred vojno, bil pa je seveda manjši od sedanjega, ki šteje 40 članov. Že takrat je bil na glasu kot dober zbor. Sestavljen je povsem iz

terenskih članov, ki so kljub svoji zaposlitvi zelo agilni. Po povratku z gostovanja se je zbor takoj posvetil novemu delu in začel z vajami za nov program. Zeleti in upati pa je, da bi tudi Sentiakobske pevke sledile vzgledom moških. Potrebno je namreč, da vsi sodelujemo za dvig naše slovenske kulture na Primorskem.

duet Boštjančič-Vrabeč, igralca Lukeža, Boža Podkrajška in pianista Zebreta. Spored je bil pester, dostojen ter poln humorja in dobre volje. Nastopajoči in gledalci so bili zelo dobro razpoloženi. Razvil se je prav lep večer in po sporedu se je razvila prisrčna domača zabava. Družabni večeri poglabljajo društveno življenje.

Lansko leto so se vršile od časa do časa v posameznih večjih okrajih prosvetne konference, katerih so se udeleževali odborniki društev iz okrajev. Na teh konferencah so iznašli želje društev in nove pobude. Uspeh teh konferenc se je pokazal zlasti v tem, da je bilo delo v društvi živahnejše ter v skladu z delovanjem sosednih društev.

Glavni odbor Prosvetne zveze je vedel, kako posamezna društva delujejo in s kakšnimi težavami se morajo boriti. Prosvetna zveza bo tudi v tej sezoni sklicovala prosvetne konference in vabila nanje tudi članstvo društev. Prvotno so te konference polagale važnost predvsem na zadeve upravno tehničnega značaja, pozneje pa so se bavile s kvantiteto dela. Uspeh ni izostal, kakor smo najvidneje ugotovili pri naših pevskih zbora. Ugotovili smo, da so zbori zadobili svoj lasten obraz, da je njihovo petje postalo interpretativno bolj individualno. To so dosegli deloma tudi tako, da so sklicevali na sestanke tudi pevovodje zbora. Pri teh sestankih so razgovore vodili izurjeni strokovnjaki.

V nedeljo 16. novembra je Prosvetna zveza sklicala dve konferenci, in sicer eno na Opčine za društva tega okraja in eno v Domžljah za prosvetna društva iz Brega in miljskega okraja. Upati je, da bodo te konference rodile zopet nov uspeh.

(Nadaljevanje s 6. strani)

niso več last posameznih kapitalistov, temveč so last vsega ljudstva, vseh ki delajo.

Mladinska progna pa ima tudi več, lik političen in moralen poučen za naše narode znotraj države in izven mej. Vaše delo, tovariši in tovarišice mladinci, je odjeknilo po vsem svetu in vi ste s svojim delom, s svojo poštenostjo, s svojimi ugledi naše države v očeh vsega sveta in pobili klevete, ki jih širijo, da je naša država dežela nemira, da je naša domovina dežela nesvobode.

Naj živi naša divna herojska mladina, ki gradi novo in boljše Jugoslavijo!

Primorska hišar spodnjem Kob-dilju

Slovenski domovi

Hiša iz 17. stoletja v Žireh

Kakor je raznolika podoba naše domovine: gume, gor, ljubki grčiči, mehke doline — tako so raznolike tudi naše vasi in naš domovi v njih. Pa ne le zunanja slika zemlje, tudi značaj ljudstva in nje govorica (narečje) se menjava od pokrajine do pokrajine — in zunanji izraz te raznovrstnosti so naše kmečke hiše z gospodarskimi poslopiji.

Različni pa niso le slovenski domovi sami, marveč se tudi naselja po Slovenskem razlikujejo glede svoje oblike. V goratem svetu Pohorja, Kozjaka, v Kok rski, Savinjski, Misijski dolini, v škofjeloško-cerkijanskem in logaško-idrijskem hribovju najdemo enodoma naselja, obkrožena iz enega samega doma z vsemi pripadajočimi zgradbami. Imenujejo jih samine, samotne kmetije. V gričevnatih, zlasti vinorodnih krajih Prekmurja, Stajerske, Dolenjske in Primorske, tudi v Bohinju pa najdemo raztresena, razložena naselja. Tu so osamljeni domovi že rahlo povezani med seboj. Mnogodoma naselbine so lahko: zaselek to je skupina 4—6 hiš, stojišč ali blizu skupaj, ki imajo posebno razdelitev zemljišča; včasih so jim pašniki in gozdovi skupni; take zaseleke vidimo na vzhodnem Gorenjskem; med Celjem in Šmarjem; v Soški dolini; najpogostejša oblika so vasi, ki imajo različne oblike: so gručaste, obcesne itd.

Naše vaske domove sestavljajo hiše, hlevi in ostala gospodarska poslopja. Po njih obliki in značilnih sestavinah ločimo več vrst hiš na Slovenskem. V sledečem jih želimo kratko opisati in v sliki pokazati.

Alpska hiša

Hiše v alpskem gorskem svetu, v Bohinju, Ratečah, Kranjski gori, v Žilji itd. so si v glavnem podobne in se ločijo od ostalih slovenskih hiš. Nekoč so bile lesene, danes pa so zidane in le deloma lesene. Zelo visoke in močnejše so, navadno enonadstropne. Za njih zunanjsko je ponekod značilen lesen hodnik ob nadstropju z izrezlano ograjo. Streha je pokrita navadno s škodlami in se njena potemnjena barva lepo prilega gorski in gozdni okolici. Lep je pogled na močnata gola bruna, ki sestavljajo ponekod stene.

Iz večje pridemo včasih naravnost v hlev, na nasprotno stran pa v »hišo«. Kuhinjo loči od večje šipovce, šipovnik. V nekdanji bohinijski hiši so kuhali na odprtem ognjišču — gonisu, ki je bilo včasih sredi kuhinje, včasih pa v kotu. Tudi tu je visel nad njim kotel na ketni, čelni, verigi. Glavni dnevni prostor je hiša, šiša z eno ali dvema mizama v kotu; s koritom za mešanje kruha; s krušno pečjo. Ob enem kotu peči je sedalo — pruka s naslonjalom (babo, Gorjuse). S stropa visi leseno ogrado, ki obdaja zunanje strani peči; pravijo mo glisiti, galtri, garti. Stange, rante ali fote vice s stropa. Čelensnik na voglu peči pa nosi ogrado. Tu suše drva in koruzo.

V luknji, levi, levi, dimnjaku od vhoda so nekoč žgali trske za razsvetljavo. Nad levo visi sklednik, ob njem pa žilčnik.

Kamra, kamera je n. pr. v Bohinju priključena izbi in jo rabijo za spalnico. Gornja hiša pa je največkrat namenjena za shrambo.

Klet je v alpski hiši ali v prizemlju ali v podzemlju in je včasih dostopna iz večje na lestvi ali lesenih stopnicah.

Na hiši, na izbi pravijo gornjemu delu hiše, nadstropju ali podstrešju. Za zunanjsko naših alpskih hiš je značilno, da so dostikrat poslikane; tudi kipe najdemo na oglih ali nad vhodom; nad katerimi beremo pogo-

soke, zidane, celo prav sodobne hiše po mestnem okusu — toda to ni ljudske zgradbe, ki izvirajo iz snovanja naših prednikov. Starodavna, prisilna kmečka hiša teh krajev je lesena ali lovnata.

Slovenski vzhod

Hiša na jugovzhodu — v Beli krajini in na severovzhodu: v Slovenskih gorah, na Murskem polju

Čelna stran lesene alpske hiše v Češnjici v Bohinju

te zgradbe ni, ali tudi poleg nje, tam vidimo kozolet različnih oblik; stegeni kozolet, vezani ali topir; kozolet na kozla, priloženi kozolet.

Hiša na loškem in cerkljanskem pogorju

Razni hišni tipi ne mejijo ostro drug na drugega, marveč polagoma prehajajo drug v drugega. Tako je med alpsko in zapadno, primorsko obliko hiše prehodna oblika, ki jo vidimo v pogorju od Škofje Loke proti Žirem — Poljanski in Selški dolina — in okoli Cerknega. — Za to vrsto naše ljudske hiše je značilno, da nima kuhinje z odprtim ognjiščem, marveč kurijo v veži pred pečjo. Hiše so tudi izredno visoke, vsaj enonadstropne, dolge in imajo zelo strme strehe. Odlikujejo se tudi po številnih prostorih v gornji

Alpska hiša v Jereki v Bohinju iz 18. stoletja

nastil. Slamo hrani v senici. Hiša sama je mnogokdaj še čisto lesena in je ohranila starodavne značilnosti slovenske kmečke hiše. V sredi je veža z kuhinjo, ob straneh sta prva in zadnja hiša; ta je navadno le shramba. — Hiše, postavljene na hribu, so enonadstropne. Klet pod njo se imenuje zidanič. Izraz kuhinja ne pozna; saj ta večkrat niti ni oddeljena od veže. Včasih so tudi v Beli krajini kuhali v kotu nad odprtim ognjiščem. Zapečku v sobi pravijo kurmen.

Značilna zgradba je kašča za shranjevanje zrna in živil. Prekmurska in sploh severovzhodna slovenska hiša je najstarejša lesena ali lovnata stavba s slannato streho. Tipi doma so v teh krajih različni: hiša je v isti črti in pod isto streho s hlevom in gumlom (gumnom); hram na vogel ali zatočeni hram ima gospodarske zgradbe postavljene pravokotno na stanovanjski del; včasih stoji gospodarski prostori zase; pogost pa je dom v ključu, kjer stoji gospodarski del doma vzporedno s stanovanjskim delom.

Zgradba hiše stoji na podseku, spodnjem tramu; streha je podaljšana tako, da nastane podsteni ali trnec, ki ima temen pas. Tudi zadnja stena je pogosto okrašena. — Z dvorišča stopimo v prikljet (predklet), ki navadno niti ni ločen od kuhinje, kjer najdemo še pogosto od-

dvor, kakor tudi v Prekmurju, Med svinjakom in hlevom je poja, v kateri spravljajo vozove, orodje in

Alpska hiša v Jereki v Bohinju iz 18. stoletja

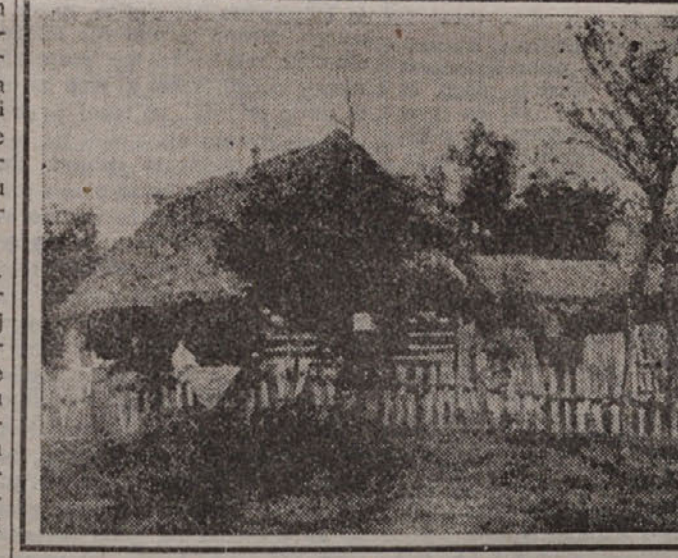
prlo ognjišče. To iz veže je prva alj, večka iz kamra ali shramba za živila. Včasih imajo lasten vhod v dvorišča, pri novejših hišah pa podzemna klet — pivnica. Klet spada še gumlo, stale (živinjak), leiv (svinjak), (h)ute in kuhinja — zgradba za shranjevanje orodja.

Na osrednjem južnem Stajerskem (Celje) so tudi razširjene hiše raznih oblik: vrhlevna hiša, alpska, osrednjegorenjska, vzhodnoslovenska in dimnična hiša.

Osrednja Slovenija Primorska ali zapadnoslovenska hiša

Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Razen hiš izrazito sredozemskega tipa najdemo na zapadnem Slovenskem razne mešane oblike, tako so hiše na Tolminskem, okoli Bovca in

Prekmurski leseni dom v ključu

na Kobanskem, Danes pravihi dimnič skoraj ni več. Dimnica je soba, ki je obenem kuhinja, dnevno bivališče.

Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Belokrajinski dom iz Sel pri Dragatušu

Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Prekmurski leseni dom v ključu

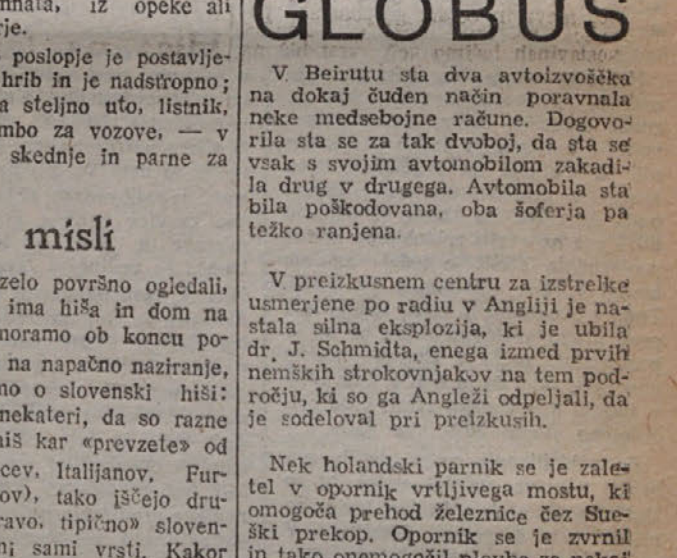
Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Belokrajinski dom iz Sel pri Dragatušu

Hiše na Vipavskem, Krasu, Goriskem, v Primorju imajo zlasti te značilnosti: grajene so vedno iz kamna, krite s škrlji al korej (posebne oblike žebasta opeka); osrednji prostor v njem je velika kuhinja z nizkim odprtim ognjiščem; ima kamnin ali dimnik, ki vodi iz prizidnega dela ognjišča navzgor. Kamra, spalnica, je zato tu stranski prostor. Hiše so pogosto nadstropne z lesenim hodnikom in hlevi so večkrat pod stanovanjem. Dvorišču pravijo borjač, v Vipavski dolini pa gun. Stopnišče zunaj poslopja vodi na balandur. Prostor pod streho je suhota (Kras, Gorisko).

Prekmurski leseni dom v ključu

ALI SO ORLI MOČNI? POROKA NA DVORU

Ker se od časa do časa potavi v časopisni svet, kako je orel odnesel otroka, je nek švicarski list precej ostro nastopil proti širjenju takih vestí. Pisec pravi: »Današnji ljudje so senzacija lačna generacija. Ker pričakujejo, da bo vsak dan prinesel kaj novega, se časnikarji trudijo, da potešijo lakoto mas po senzacijah. Tudi naravni pojavi morajo k temu pripomoči, kajti sicer se že nihče ne bo več zanje zmenil. Če se kak svetovni popotnik vrne, tedaj je treba v njegovih poročilih šteti, da se je z nepopisnimi napori prebil skozi roparska ljudska plemena, da je v zadnjem trenutku utekel strupenemu zobu neke kače, ali pa vsaj, da se je boril s severnimi medvedi ali z gorilami. Kdo bi bral podlistek, ki tam zraven močnejše piše o orlu, ki dostojanstveno kroži v višavah? Lahko jih presteje! Ne, kdor piše o orlu, ta je moral najmanj videti, kako se je drzni ropar pognal čez grozne prepeade za divjo kozo, kako

je spred očmi skupine turistev ubil — ali pa celo napadel popotnika, tako da vse je ta le z velikim naporom s hribovsko palico ubranil roparja. In za dober konec se gotovo pojavi vsako leto še rop otroka in straši po gozdu časopisja kljub protestom švicarske zveze za varstvo narave in kljub vsem dokazom slavnihi ornitologov, ki vse take vesti uvrščajo znova in znova med bajke.

Ali morejo orli ugrabiti otroka? Ne! Pravi: orel sicer biva v predelih divjih koz, toda tam v zgornjih pasovih pašnikov, na meliških, na pečinah in ledenikih ne žije kar tako dojenčki okrog, da bi jih lahko orel ugrabljaj. Na srečo se najde tam drugača hrana za kralja zrak, ki jo laže ujame. Drugič: trditelj, da je orel celo sposoben vzleteti, da bi se šel itak omajana popolna zaščita orlov sabotirala, obenem pa silno obžaluje nepremišljenost nekaterih časnikarjev, ki so jo objavili različni časopisi, — No, dobro, da na STO-ju nimamo

riko. Pariška moda si je namreč pridobila toliko uspehov — ker sta Rita Hayworth in Marlene Dietrich nosili njene modne izdelke. Edino Elizabeta, kakor trdijo, bi mogla z njimi konkurirati in priboriti tam zmagaj angleški modni umetnosti.

Vsa ta mistika in zanimanje okrog dogodka v kraljevi hiši se nam zdj smešna in tuja, kakor obledela slika preživele monarhije. Tudi Angleži so v preteklosti svojim kraljevim glave rezali, vendar se je njihova kraljevska ustanova v stoletjih močno spremenila. Kralj samoderžec, najvišji predstavnik plemstva je podlegel bogatemu meščanstvu. ki je zastopano v spodnji zbornici in ki ima stvarno oblast. Tako je prišlo do reka: Kralj kraljuje, toda ne vlada. Denar je zmagal nad »plavo krvjo«.

Odpor proti angleškim kronanim glavam so tako odpravili posebno še, ker se je od kraljice Viktorije dalje kraljevska ustanova močno »demokratizirala«, to se pravi, da je popolnoma obledela pred vedno večjo oblastjo vlade in spodnje zbornice.

Saj znani angleški rek pravi: ni je stvari na svetu, ki je ne bi premogla angleška spodnja zbornica: samo žensko v moškega ne more spremeniti!

Kralj pa ni postal samo »zastopnik«, temveč tudi mistični simbol, ki ga meščanstvo potrebuje, da preboli svoje periodične krize. Kraljeva družina je postala posebej pobožna veličanega meščanstva.

Tako razumemo n. pr. tajnost, v katero zavijajo dvorno žensko modo; biti mora sijajna, hkrati pa mora vzbujati odmaknjenost in mistiko. Zato je razumljivo, da v teh oblikah ni mesta za ljubzensko privlačnost, ki jo vzbujajo koketni pariški modni izdelki.

Elizabetina svašla se bo vršila v duhu teške gospodarske krize, ki jo preživlja Anglija: stroške bodo znižali na skrajni minimum. Angleški politiki se namreč zavedajo, da je preveliko, razkošje rodilo med slabo hranjenim prebivalstvom odpor pro-

Hiša v Do-bladini pri Celju

GLOBUS

V Beirutu sta dva avtoizvoška na dokaj čuden način poravnala neke medsebojne račune. Dogovorila sta se za tak dvoboj, da sta se vsak s svojim avtomobilom zakadila v drugega. Avtomobila sta bila pokodovana, oba soferja pa težko ranjena.

V preizkusnem centru za izstrelke usmerjene po radiu v Angliji je nastala silna eksplozija, ki je ubila dr. J. Schmidta, enega izmed prvih nemških strokovnjakov na tem področju, ki so ga Angleži odpeljali, da je sodeloval pri preizkusih.

Nek holandski parnik se je zalesetel v opornik vrtilivega mostu, ki omogoča prehod železnice čez Šueški prekop. Opornik se je zvrnil in tako onemogočil plovo za nekaj dni.

Ise Koch, zver iz Buchenvalda, ki je trpinčlila in ugonabljala tisoče jetnikov in je obsojena na doživetno ječo, je postala mati. Oče otroka ni njen mož, bivši komandant v Buchenwaldu, temveč nek kaznjeneec, ki je prišel po nekem rovu v njeno celico, ko je še čakala na proces. Otroka so ji takoj odvzeli in ga oddali v neko otroško zavetišče.

Ze večkrat obsojeni Baiaumonti, ki je na čelu voje roparske bande teroriziral pokrajino okrog Parmera, je nadavno napadel skupino voznikov. Na poziv eroke ključnika pa so vozniki zgrabili puške in ubili Baiaumontija in ranili še nekaj roparjev.

Marcel Pagnol, slavni francoski dramaturg, je izjavil, da je obnova francoske filmske industrije onemogočena zaradi visokih proizvodnih stroškov. »Ogromne cene za material nabavljen na črni borzi in pa nujnost, da je vsaka stvar takoj plačana, so uničile francoske proizvajalce. Filmski ateleji v Nici in Marseillu so že zaprti in kmalu bodo na vrsti še pariški.« Pagnol je debel, da je 60% v Franciji predvajanih filmov ameriških. Potem je apeliral na Združene države, ki naj bi pomagale rešiti francosko kinematografijo in pa preprečiti odhod iz Francije skoraj vseh boljših umetnikov in proizvajalcev.

Vilko Novak

Nafta - tekoče zlato

Nafta predstavlja danes izredno važno surovino, ki je zelo potrebna v vseh panogah današnjega gospodarstva. Tako industriji, prometu, zdravilstvu in drugod. Iz nafte pridobivamo namreč obilo snovi, kot bencin, petrolej, pogonska olja, vazelin, ki jih uporabljamo za pogon avtomobilov, ladij in raznih motorjev ali kot mazilo za stroje, za razsvetljavo ali za izdelavo zdravil in še v razne druge namene. Uporaba in predelava nafte je torej danes vsestranska in brez nje bi naše gospodarstvo zaostalo ter ves ritem današnjega življenja bi obstal. Spričo tega je popolnoma razumljivo, da so vse države močno zainteresirane na tem vprašanju, kateremu posvečajo vso skrb in pažnjo. Borba za naravno ležišča nafte je zato vzrok raznim imperialističnim tendencam in jedro pogostih mednarodnih sporov.

Nastanek in pridobivanje nafte

Nafta, tudi surov petrolej imenovana, je neprijetno dišča tekočina temnorumene, rjave, pa tudi skoro črne barve; je gosto tekoča, hlapljiva in lažja od vode. Vir nastanka nafte je, enako kot premoga, sonce in tako lahko smatramo nafto kot nakopičeno sončno energijo. Nastala je v tisočletjih zemeljske zgodovine v globinah notranjosti zemlje in to iz raznih rastlinskih in živalskih organizmov, ki so se v zemlji, ne da bi zrak imel dostopa do njih, razkrajali pod vplivom visokega pritiska in visoke temperature. Po svoji kemični sestavi je nafta zmes najrazličnejših tekočin, plinastih in trdnih ogljikovodikov, t. j. spojin ogljika in vodika.

Istega izvora kot nafta, pa tudi po vsebini podobna sta kameno olje in asfalt, ki je tudi naravna snov, le da sta obe snovi gostejši in še temnejši od nafte.

Največja nahajališča nafte so v Ameriki, v Sovjetski zvezi, kjer je znano središče Baku, na bližnjem vzhodu v Iranu in Iraku, v Romuniji in Galiciji. Leta 1928 je prvo mesto v pridobivanju nafte zavzemala Amerika, na katero je odpadlo 68% vse na svetu pridobljene nafte; proizvodnja ZSSR je tedaj znašala komaj 6,75%, Romunije pa 2,3%. Toda v desetletju in zlasti zadnja leta pred drugo svetovno vojno pa se je proizvodnja nafte v Evropi močno povečala, tako da je bilo v letu 1939 v Evropi s Sovjetsko zvezo vred pridobljeno skoraj 50% vse nafte.

Za pridobivanje nafte služijo posebne naprave, vrtni stolpi, ki so lipični znak vseh pokrajin, koder se pridobiva ta dragocena tekočina. V zemljo namreč vrtajo globoke navpične rove do plasti, v katerih je nafta, ter jo nato s posebnimi črpalkami dvigajo na površje. Navadno pa so naftina ležišča bogata tudi na zemeljskih plinih, ki pritiskajo na nafto, tako da ta skozi navrtane rove brizga na dan v obliki močnih vrelcev.

Izkoriščanje nafte

Vendar pa nafta, kot jo dobivamo iz zemlje, še ni primerna za uporabo, ker vsebuje razne odvisne in tuje snovi. Zato iz zemlje načrpamo nafto najprej mešajo s koncentrirano žvepleno kislino, ki razkroji vse v njej nahajajoče snovi, nakar jo izpirajo še z natrijevim lugom in tudi z navadno vodo. Šele nato se iz nafte pridobiva bencin, petrolej in druge uporabne tekočine. Postopek za pridobivanje teh snovi imenujemo s strokovnim izrazom frakcionirano destilacijo, ker z destilacijo (destilacija pomeni, da nafto s segrevanjem spremene v paro, nato pa pare ohlajajo, da se ponovno utekočinijo), razdele nafto na več tekočin in vsako teh tekočin zajamejo posebej. Navadno razdele nafto v tri glavne destilate, kar s skupnim izrazom imenujemo iz nje pridobljene snovi. Pri temperaturi 40 in 70 stopinj C dobijo iz nafte gazolin in petrolejski eter, pri nadaljnjem segrevanju pa bencin (70 stopinj C) in čistilno olje (130 stop.). Vse te te-

kočine so močno hlapljive in izredno hitro vnetljive ter jih uporabljamo predvsem za pogon motorjev, kot topilo za smole in maske ter za kemično čiščenje. Pri nadaljnjem segrevanju nafte dobimo iz nje pri temperaturi 150-300 stopinj C navadni ali gorilni petrolej, ki je rumenkaste barve, močno dišča in služi predvsem za razsvetljavo. Predstavlja pa drugo skupino destilatov nafte. Tretjo skupino snovi, ki jih pridobivamo iz nafte, predstavljajo strojno olje in parafin ter vazelin. Prvo se uporablja kot mazilo za stroje, parafin služi pri proizvodnji sveč in raznih maz, vazelin predvsem v lekarništvu pri izdelavi zdravil. Vse te snovi pa dobimo, če segrevamo nafto preko 300 stopinj C. Zadnji preostanek frakcionirane destilacije nafte pa je petrolejska smola, ki je zelo podobna asfaltu.

Zaradi velike uporabe bencina in petroleja v modernem gospodarstvu in zaradi bojazni pred izčrpanjem naravnih zalog nafte, so po prvi svetovni vojni pričeli proizvajati umetni ali sintetični bencin. Pridobivanje se vrši iz rjavega in črnega premoga po različnih metodah, ki se sicer med seboj razlikujejo, so pa v bistvu vse enake. Postopek, ki ga nazivamo hidriranje premoga, se vrši v glavnem, da zdrobljen rjav in črni premog mešajo s težkim oljem, zmes segrevajo, istočasno pa dovajajo pod močnim pritiskom vodik, ki se spaja z ogljikom, ki je v premogovem prahu, v bencin.

Pridobivanje nafte v Jugoslaviji

V stari Jugoslaviji nafte nismo pridobivali in smo jo morali vso uvažati, bodisi predelano v razne derivate ali pa surovo. Nekaj ton nafte, ki smo jo načrpali doma, ni predstavljalo nič v primeri z veliko potrebo. Seveda so pri tem imele zasluge tudi velike inozemske tvrdke, ki so se bale, da bi izgubile dobičkonosen trg in so dokazovale, da v Jugoslaviji sploh ni ležišč nafte. Domači strokovnjaki pa so kljub temu odkrili številna nahajališča nafte v pokrajini med Muro, Dravo in Savo v severovzhodni Sloveniji in severozahodni Hrvaški, ki pa so ostala skoro neizkoriščena. Šele tik pred vojno so nemške družbe, katerim so stare jugoslovanske oblasti prodale vse pravice pri čele graditi vrtnalnice in izkoriščati ležišča nafte, katero so večinoma izvažali v Nemčijo. V času okupacije so Nemci in Madžari še bolj na veliko pričeli izkoriščati ta bogata nahajališča nafte v tem skrajnem jugozahodnem predelu panonske ravnine in tako je zlasti Madžarska velik del svojih potreb krila iz teh ležišč. Na srečo smo ob osvoboditvi vse naprave dobili nepoškodovane, kar je zasluga naglega prodiranja naše vojske, ki je okupatorjem onemogočila uničenje važnih naprav. Seveda pa je bilo treba premagati še številne težave, preden je pričelo normalno izkoriščanje bogatih virov, vendar pa je proizvodnja nafte dosegla že lepo stopnjo, tako da je krila že del potreb stare Jugoslavije. S časom bo seveda proizvodnja stalno naraščala, potrebne pa bodo še številne tehnične naprave, da se bo proizvodnja še povečala. Razumljivo je, da so vsi zemeljski zakladi in to tudi nafta

VRELCI NAFTE
V BAKUJU

ljudska imovina ter so vsa podjetja last države, ki stremi, da se ta naša industrijska panoga čim bolj dvigne v splošno korist vsega ljudstva Jugoslavije.

Iz navedenega vidimo, da predstavlja nafta in iz nje pridobljene surovine, nepregledljivo in nujno potrebno snov, brez katere bi današnje gospodarstvo sploh ne bilo mogoče.

Zatirajte plesnobo v kleti

Plesen je škodljiva v kleti, ker kvari vino, posodo in kletarsko orodje. Proti njej postopoma najuspešneje tako, da klet večkrat zračimo, da ne puščamo vode v kleti in da ne hranimo v kleti poljskih pridevkov. Zelo nujno je tudi, da večkrat brišemo vinske posode in drugo orodje s suho cunjco. Zelo dobro vpliva proti plesnobi tudi žvepleni dim, zato je potrebno, da nekajkrat na leto zakadimo klet z žveplom; zvečer usujemo malo pest žvepla na žerjavico v kaki stari železni posodi, postavimo jo sredi do bro zaprte kleti, ki naj ostane vso noč dobro zaprta.

Pravilno postavljanje sodov na podkladje

Večina naših vinogradnikov ne polaga pravilno vinskih sodov na podkladje. Pogrešijo v tem, da polagajo sode na podkladje tako, da se ga sodi dotikajo samo na dveh oporiščih. S tem sodi mnogo trpijo, ker se spodnje dogle na teh dveh mestih kaj rade poškodujejo. Da bi se temu izognili, iztešajo nekateri v podkladje okroglo vdolbino, v katero položijo sod. To je že bolje,

PRVO PRETAKANJE VINA

Vina so se že precej izčistila in kmalu bo čas, da jih prvič pretočimo. Prvo pretakanje ima v glavnem dva namena: in sicer da ločimo vino od drozja in da ga prezračimo. Oboje je zelo važno za nadaljnji in pravilni razvoj vina. Drozje se sestoji večinoma iz telesca mrtvih in stradalajočih kiplnih glivic, ki se po kipenju usedejo na dno soda. Mrtve glivice začno, kakor vsa mrtva organska telesa prej ali slej gniti. Če se to zgodi, se drozje usmrači in vino se pokvari ter postane zavrelca. Drozje začne gniti prej v šibkem kakor v močnem vinu. Zato moramo paziti, da šibka vina pravčasno pretočimo. Prezgornje pretakanje, četudi ni vinu nevarno, mu tudi vedno ne koristi. Ko določimo ugoden čas za prvo pretakanje, se moramo ravnati po naslednjih načelih: a) Vino, ki ima preveč kisline in za katero želimo, da bi jo izgubilo in postalo milše, pretočimo kasneje kot ponavadi, n. pr. v januarju in februarju. Drozje, oziroma v drozju živeče mlečne bakterije, imajo to lastnost, da spreminjajo vinsko kislino v mlečno kislino, ki je po okusu veliko bolj mila, kakor vinska. To lastnost drozje izkoriščajo naši Kraševci, ki puščajo svoj, na kislino bogati teran, do spomladi na drozju. Če je vino bogato na kislino, se tudi ni bati, da bi drozje začelo gniti, ker kislina kakor alkohol, zadržuje gnitje. Nasprotno

Spričo tega je razumljivo, da posveča tudi ljudska oblast Jugoslavije vso pažnjo temu vprašanju in gre vse prizadevanje za tem, da se čim bolj poveča proizvodnja domače nafte po bogatih ležiščih, kajti tudi s to panogo industrije bodo ustvarjeni temelji za dvig blagostanja narodov Jugoslavije.

Dajte živini soli in klajnega apna

Letos smo imeli sušno leto in zato je tudi seno bolj revno na rudinskih solih; to pa zaradi tega, ker trava v suši ne more vsrkati iz zemlje zadostne količine soli. Vsakdo pa ve, da potrebuje žival za zgradnjo svojih kosti mnogo mineralnih soli. Če pa te soli v krmi ni, jih moramo nadomestiti. To storimo najlažje z navadno soljo za živino in pa s klajnim apnom.

Živini moramo pokladati obe soli, ker druga drugo spopolnjujejo. Živinska sol napravi predvsem krmno bolj tečno, s klajnim apnom pa damo živali onih snovi, ki jih potrebuje za zgradnjo kosti. Pokladanje klajnega apna je torej posebej močno važno za mlado živino.

Zivinorejci, upoštevajte to, ker sicer bomo imeli več primerov kostolomnice.

I. B.

moramo seveda ona vina, ki vsebujejo le malo kisline, pretočiti bolj zgodaj, da ne bi zgubila kisline, ki je vinu potrebna. Vino, ki nima dovolj kisline, nima prijetnega okusa in se tudi rado pokvari. Vinom, ki vsebujejo prav malo kisline, je najbolje dodati 40 - 100 gr. citroneve kisline na vsak hl vina. S tem jim zboljšamo okus in jih obvarujemo bolezni, katerim so ta vina, zlasti zaradi pomanjkanja kisline, zelo podvržena.

b) Vina, ki smo jih napravili iz mošta, ki smo mu dodali žvepleni amonijev fosfat, ali metabisulfit, moramo pretočiti bolj zgodaj, da ne dobijo duha po žveplnem vodik, ki je podoben duhu po gnilih jajcih. Ta vina moramo pri pretakanju tudi zelo močno zračiti. Če pa vino že ima ta neprijeten duh, ga moramo čimprej pretočiti v zažveplan sod; žvepleni plin razkroji žvepleni vodik in vino kmalu izgubi neprijetni duh. Namesto da bi posodo žveplali, lahko dodamo takemu vinu pred pretakanjem 5 do 7 g metabisulfit; to prav tako pomaga kot zadimljenje z žveplom.

Če je le mogoče, pretekajmo ob lepem in tihem vremenu. Nekaj dni prej pa ob lepem, tihem in mrzlem vremenu klet dobro prezračimo in premrazimo, da se bo vino bolje učistilo.

Vsem vinom, ki menjajo na zraku barvo, kar preizkusimo tako, da jih v odprtem kozarcu pustimo nekaj dni stati, dodamo teden dni pred pretakanjem 8 - 10 gr metabisulfit. Tega zdrobimo v prah in ga zvezanega v cunjco obesimo skozi veho pod globoko v vino. Ko se čez nekaj dni metabisulfit razstopi, potegnemo cunjco iz soda, vino pa pretočimo v sode, ne da bi ga prej zažveplali.

Pretakamo tako, da se vino močno prezračiti, ubije in speni. Zato je boljše pretakati s pipo, kakor z natego. Močno prezračenje mlademu vinu zelo koristi, ker pospešuje njegov razvoj. Vino, ki smo ga na ta način pretočili, bo takoj po pretakanju prazno ali kmalu bo pridobilo na okusu in dobroti. Nekateri mislijo, da izgubi vino s pretakanjem, zlasti pa če ga močno zračimo, na moči. To ni res, kajti dokazano je, da pri navadni temperaturi hlapi alkohol v enaki meri iz vina, kakor voda, ki je v njem. O tem se lahko vsak tudi prepriča, če meri z zanesljivim ebullioskopom vino pred in po pretakanju.

Sode, v katere bomo pretočili vino, moramo prej dobro oprati, tudi če so bili že oprani, ko smo jih izpraznili. Posebno moramo paziti, da operemo tik pred pretakanjem tiste sode, ki smo jih prazne, že dolgo prej zadimili, da ne splesni. Te sode moramo ponovno oprati, četudi jih mislimo pred pretakanjem zadimiti z žveplom. Če to opustimo, zadobi vino raskav okus po žvepleni kislini.

Razumljivo je torej, da je prvo pretakanje vina zelo važno, zato vinogradniki pretakajte vino s preudarkom in z vso pazljivostjo.

Pomaranče - mandarinini

Računajo, da bo letošnja proizvodnja pomaranč in mandarinov za 10-20 odst. manjša v primeri z lansko letino. Kljub temu pa so sadjerejci zelo zaskrbljeni, kako najti trg za plasiranje proizvoda. Notranji trg ne bo mogel od daleč absorbirati vse količine, posebno še pri letošnjem dobrem pridelku jabolk. Izgledi za izvoz niso ugodni. Nemčija, ki je bila pred vojno glavni odjemalec južnega sadja, ne prihaja sedaj v postev. Anglija je prvotno obljubila, da bo dovolila uvoz kontingenta, ki pa ne bo presegel 23 odst. lanske uvožene količine, ni pa še dokončno odobrila uvoz. Švedska bo uvozila samo 50 odst. v primeri z lanskim uvo-

zom. Druge zapadne države običajno ne kupujejo italijanskih pomaranč in mandarinov, poleg tega pa mora Italija računati s konkurenco španskega sadja, ki je letos zelo dobro obrodilo (750 tisoč ton v primeri z lanskimi 500 tisoč tonami). Izhod iz zagate bi Italijani dobili morda edino na tržiščih vzhodnih držav, s katerimi pa gospodarski odnosi niso še stopili v normalnost.

Ob takem položaju ni zaenkrat opaziti živahnosti kupcij. Prve ponudbe za kg sadja na drevesu so se vrtele okoli 50-60 lir za kg. V zadnjih časih grozijo proizvajalci celo, da bodo pustili sadje na drevesu, če se položaj ne bo izboljšal.

Delitev pnevmatik

Ukaz ZVU št. 28 z dne 27. 10. 1947, objavljen v istem Uradnem listu, ustanavlja na ozemlju ZVU »Ozemeljski odbor za pnevmatike« (Comitato Territoriale Gomme), ki ima sedež pri trgovski zbornici. Njegova naloga je predvsem preskrba s pnevmatikami in zračnicami ter vsem, kar je potrebno, da se zagotovijo zadostne dobave za to cono.

Za samo dovoljenje pnevmatik in zračnic so pa ustanovljeni trije odbori: odbor št. 1 z uradom pri Trgovski zbornici za vse avtomobile in motorna kolesa, vstevši takšne in najete avtomobile; odbor št. 2 z uradom pri ustanovi »Centro Autotrasporti«, za vsa tovorna vozila kakršnekoli nosilnosti in motorna vozila za posebno uporabo

(cestni traktorji, ambulančni vozovi itd.); in odbor št. 3 z uradom pri Inspektoratu za civilno motorizacijo in koncesionirane prevoze (Ispektorato della motorizzazione civile e trasporti di concessione) za avtobusno službo. Tem odborom daje navodila glede razdeljevanja pnevmatik in zračnic uvedoma omenjenih Ozemeljski odbor za pnevmatike; določa jim tudi naloge in meje njihovega poslovanja.

Velja pravilo, da se omeji razdeljevanje na dobroverne inmetne prometnih dovoljenj, ki so jih izdale pristojne ustanove Slobodnega tržaškega ozemlja. Samo pri morebitnih presežkih gum dolocene dimenzije se lahko upoštevajo vozila registrirana v tej coni, čeprav nimajo prometnega dovoljenja.

RASTIMO S ČASOM v katerem žive naši otroci

Naš pregovor pravi, da so otroci sreča in ponos staršev, nedvomno pa so poleg tega še prav v poseben ponos materi, ker je ona tista, ki jih hovo življenje in jih spremlja, ko so še majhni in ko odrasajo resnično na vsakem koraku. Tudi pozneje, ko so že veliki in grdo daleč v svet, se ustavljajo ob njihovem življenju njene misli, živijo z vsem, kar doživljajo njeni otroci.

Ze ko so čisto majhni in še nibe-sar ne znajo povedati, mora imeti mati pred očmi dni, ko bodo čarasi ljudje in jih vzgajati tako, da ji ne bo treba nikoli zatisniti otesa pred njihovim delom, da ji bo samo v srečo in ponos kot pravi pregovor. Predvsem pa mora tudi mati izoblikovati iz sebe lik žene, ki ga bodo nosili v svojem srcu, pa naj grečo kamor koli se tako daleč od nje.

Ko hočemo vzgajati in učiti svojega otroka, moramo vzgajati in učiti tudi same sebe in tudi sami sebi širiti obzorje. Od otroka zahtevamo neizprosni in doslednosti, toda tudi same moramo biti neizprosne in dosledne v besedah in dejanjih. Nič ne koristi, če govorimo otroku, da ne sme lagati in ga kaznujemo za laž, če same nismo resnično ljube in nas zaloti pri laži, pa naj bo še tako majhna in nepomembna. Otroci imajo izreden čut za pravičnost in za svojo okolico ter dolgo se ne bomo mogle pred njimi pretvarjati. «Ti, mamica, me karaš, ker sem te nala-gal, sama pa si včeraj prav tako storila,» poročajo ob taki priliki. Če jim nočemo povedati, je bolje da jim nič ne povemo; če jim ne moremo, skušajmo jim razložiti primerno njihovi starosti. Najbolje je, če mamica vse ve in vse zna, če si upa vse pojasniti svojemu otroku in tedaj bomo večkrat slišale iz njihovih ust tale stavke: «Tako sem srečen, da si ti moja mamica.» «Zakaj?» se začudi. «Zato, ker mi vse poveš.» Otroci so namreč silno radovedni in njihova radovednost dokazuje samo mero njihove brihtnosti, v njej se skriva njihova neodoljiva želja po znanju. Če se zna mati pravilno skloniti k njim, jim bo ustvarila sončno detinstvo in stikala med seboj in svojimi otroci nevidno vez prijateljstva in tovarištva, ki se ne bo pre-trgala nikdar.

V mladih otroških srčcih raste na ta način zaupanje v mater, kakor tudi v očeta, ki je svojim otrokom tovariš. To zaupanje je treba še posebno čuvati in gojiti v letih njihovega dorasčanja in spreminjanja v odrasle ljudi, ko otroke muči lisoč stvari, so nemirni in samosvoji, ter poslano včasih celo surovi. V teh letih jih moramo še posebno razumeti in se spomniti lastne mladosti in njenih nezdod, da ne izgubimo za vselej njihove duše.

Se o igri in knjigi bi rada spre-govorila. Naj nas ne boli, če jim ne moremo kupiti dragih igrac. Otroci si v svoji bujni domišljiji znajo sami pričarati igrace, ki so jim v mnogo večjo zabavo od kupljenih punč in konjičkov, ki jih običajno po nekaj dneh vržejo v kot. Z avtomobilom, ki si ga sami zamislijo iz kuhinjskih stolov razvijajo mnogo bolj svojo domišljijo kot pri lepo pobar-vanem avlu, ki ste ga kupile v trgovini. Isto je s punčko, ki si jo dekletce zvije in skroji iz cunj, za-kaj otroška fantazija je neizčrpna v svojih domislicah in najbolj so srečni otroci, če jim pustimo svo-bodno pot, kar je tudi najbolje za njihovo duševni razvoj.

Radi imajo tudi, če jim pripove-dujemo pravljice. «Mamica, šel!» se oglašajo v postelji ko smo že na koncu pripovedke in mislimo, da že spijo. Pozneje, ko laže večje v mi-slih predstave in dejanja med se-boj, jim čitajmo pravljice, pripo-vedke, povestice in pesmi. S tem jim zbudimo ljubezen do knjige, in brž ko bodo premostili težave abe-cede, jim postane knjiga najboljši prijatelj. «Zdaj ni treba, da čitaš ti, zdaj znam že sam,» ti poroče kar že malce ošabno tak mali junak.

Ob koncu bi še rada omenila ma-ter našega največjega pisatelja Iva-na Cankarja, o kateri pravi on, da se je od svojih otrok naučila pisati in čitati, da bi je ne bilo šam pred njimi. Taka kot je bila ona, bi mo-rale biti vse naše matere, živeti bi morale s časom in dogajanjem, v ka-terem živijo njihovi otroci, da jih bodo lahko popolnoma razumele.

— ma

„PRIMERNO RAZKORAČENI OB STOJNICI POSRKAJO MORSKO DOBROTO.“

„MUŠOLI“

Tri značilnosti se pojavijo sredi jeseni v Trstu: burja, kostanjari in prodajalci mušolov. Kostanjari in prodajalci mušolov pečejo po mestnih ogljih svoje blago in ga toplega prodajajo mimoidočim.

Mušole so školjke, ki žive na morskem dnu, pritrjene na skale ali posamezno, navadno v velikem številu. Ribiči vlečejo po morskem dnu posebno mrežo, ki ima obliko vreče; spredaj ima veliko odprtino. Da se drsa res po dnu, je obtežena navadno s svinčcem. Ko drsa po dnu, postre-ga vse, kar ji pride na pot, največ se-veda školjk.

Te školjke pečejo prodajalci v po-sebnih za to pripravljenih pečeh, pri katerih je zgornji del kot velika premična ponev. Običajno imajo še na mizi velik kup živih školjk.

Mušoli so posebne školjke. Trža-čani poznajo še kaparocole, kape lunge in še nešteto drugih. Hrvaško ime za mušole je kunjka. Zanimivo je njih latinsko ime — Noetovo barka. Če postavimo školjko v isti položaj kakor je pritrjena v morju na podlago, vidimo res točno obliko ladje.

Lupini sta običajno porasli z vso mogočo nesnago, če jih pa očistimo, vidimo, da sta belosivi in imata po-ložno črtasto vdolbino, kot bi bila lupina nabrana. Stisnjeni sta tesno skupaj, vendar jih lahko s kakim rezilom ločimo: školjka se odpre.

Prodajalec vrže školjke na razgredo železo in jih pokrije z vlažno krpo. Potem odgrne, nekoliko pomeša — dišča soper puhti iz ponve nato jih zopet pogrne. Gosije se zbirajo okoli peči in lesene mize. Po želji jim prodajalec nasuje v malo skodelico školjk. Vse so lepo odprte iz njih se kadi prijeten vonj, belkasto ru-meno meso vabi sline v usta. Pri-merno razkoračeni in nagnjeni, da se jim ne pomaže obleka, srkajo in srebrajo ljubitelji školjk vsebino iz-med lupin.

Lupini vlečeta in držita skupaj dve mišici zapiralki. Če potegnemo z ostrino med lupinama, mišici pre-režemo in lupini se odpreta; če da prodajalec školjke nad vroč plamen, školjka zaradi vročine pogine, mrtvi mišici ohlapneja, lupini gresta vsake-sebi in školjka se odpre. Če ti torej da prodajalec iznad ognja odprto školjko, je znamenje, da je pečena in mrtva.

To prodajanje in pečenje školjk pa ni značilno samo za tržaško mesto, ob tem času vidimo podobne slike v vseh obmorskih mestih. Na našem trgu je blago iz našega zaliva: nabi-rajajo te školjke nekako do črte Gradež-Savudrija.

Običajno se na cesti ustavljajo pred prodajalci in kupujejo blago

RECEPT

• Zdrobove ocvrte pogačice:

1 liter mleka, 200 gr zdroba, 30 gr sladkorja, limona, 30 gr masla, moka, 1 jajce, krušne drobtine, olje 90 minut.

Ko mleko zavre, vsuj vanj zdrob in dodaj: sol, sladkor, malo limo-nove lupine in mešaj na ognju, da se zgosti. Nato odstrani z ognja ter umesaj maslo. Zmes zvrni na des-ko potreseno z moko in jo razva-ljaj 1 cm na debelo. Ko se ohladi, jo razreži na kvadrate, povajaj v jajcu, vmešanem na mleku in v krušnih drobtinah ter ocvrta na vročem olju ali maslu. Zdrobove pogačice postreži z malinovim si-rupom.

predvsem ubožnejši ljudje, bogatejši nekako viha jo nosove: »lo je za si-romake«. Če pa si tak gospod zaželi mušolov, pošlje koga tja na cesto k peči po merico in nato doma po-cmoka in posrka morsk dobroto.

Po navadi gre pot od prodajalca pečenih mušolov v gostilno. In kako dobro se prileže kupica dobrega vina na porcijo mušolov!

Jesen in zdravje

Pljučnica je bolezen, ki se pojavlja v vseh letnih dobach, v jesenski do-bi še prav posebno pogosto. Bole-zen povzročajo bakterije in v preko 20% primerih posebne bakterije pneumokoki, katerih poznamo štiri vrste. V nekaterih primerih pa pov-zročajo pljučnico tudi druge bakte-rije, kakor na primer bacili influen-ce, streptokoki, bacili tifusa, bacili vrančnega prisada itd. Včasih go-pa tudi razne bakterije med seboj pomešane in tedaj govorimo o me-šani infekciji. Tudi zdrav človek ima v ustih in dihalnih poteh bole-zenske bakterije, vendar sta tesno sluznica v dihalnih poteh in člove-kov organizem dovolj odporna, da kljubujeta tem bakterijam in jih ce-lo uničujeta. Da more izbruhniti pljučnica, morajo razen bakterij de-lovati še drugi faktorji, in sicer ti-sti, ki slabe odpornost organizma in pripravljajo bakterijam ugodna tla. To so n. pr. snovi, ki dražijo sluznico nosa, ust, žrela in sapniko-vih vej: prah, pesek in razni plini (tudi vojni plini, kakor klorid.) ter dim. Hudi kadilci imajo skoraj vedno vneto žrelo. Tudi čezmerno uživanje alkohola slabi organizem in že davno je znano, da so pijanci prav posebno podvrženi pljučnici in da ji često podležejo. Prav pogosto zmanjšuje odpornost organizma pre-hlajenje. Cim je torej naš organi-zem postal neodporen, prično bakte-rije svoje pogubno delo.

Najbolj nevarna je pljučnica o-trokom in starim ljudem; otrokom, ker njihov organizem še ni dovolj odporen, pri starih pa zato, ker je njihova srčna mišica že oslabela. Pljučnica nastopa včasih kot samo-stojna bolezen, včasih pa kot kom-plicacija po drugih boleznih, kakor so na pr.: influenza, oslovski kašelj, bronhialni katar, trebušni legar (ti-fus) itd. Pogosto pa nastopi pljuč-nica kot končno obolenje pri kro-ničnih (dolgotrajnih) boleznih srca, ledvic, pri s'adkorni bolezni itd.

Pljučnica je vnetje pljuč, ki ga povzroča okuženje z raznimi bakte-rijami, v prvi vrsti s pneumokoki. Imamo več oblik pljučnice; če je vnetja pljučna krpa (latinsko lobus), govorimo o lobarni pljučnici (pneu-moniji). Pljuča, katerih desna stran ima tri krpe (lobus-e), leva stran pa dve krpi in so pri zdravem člo-veku elastična, mehka in polna zra-ka, postanejo v primeru lobarne pljučnice trda, neelastična, vsebu-jejo le še malo zraka, ker so pljuč-ni mehurčki napolnjeni s sluzastim izcedkom. Pri drugi obliki pljučnice so vneti deli dihalnih cevi in pljuč-nega tkiva, ki obdaja te cevi (bron-hije), takih vnetih mest je navad-no po več v eni krpi. To obliko pljučnice imenujemo bronhopneu-monijo.

Pljučnica se javlja večinoma ta-koj z mrzlico. Bolnika trese mraz, obenem pa se telesna temperatura naglo dvigne do 40° C. Ze v začetku

Tržaška kuhinja

NEDELJA: Riž na grahovi juhi, zrezki, kisla repa, čvrti krompir, zdrobove ocvrte pogačice. — Ve-čerja: Jetra v omaki, krompirje-va polenta, rdeča pesa, pečen ko-stantj.

PONEDELJEK: Testenine na fi-žolovi juhi, pečeni vampi in du-šen ohrovt, češpljev kompot. — Ve-čerja: Gobova juha, pohani zrezki, solata, sir.

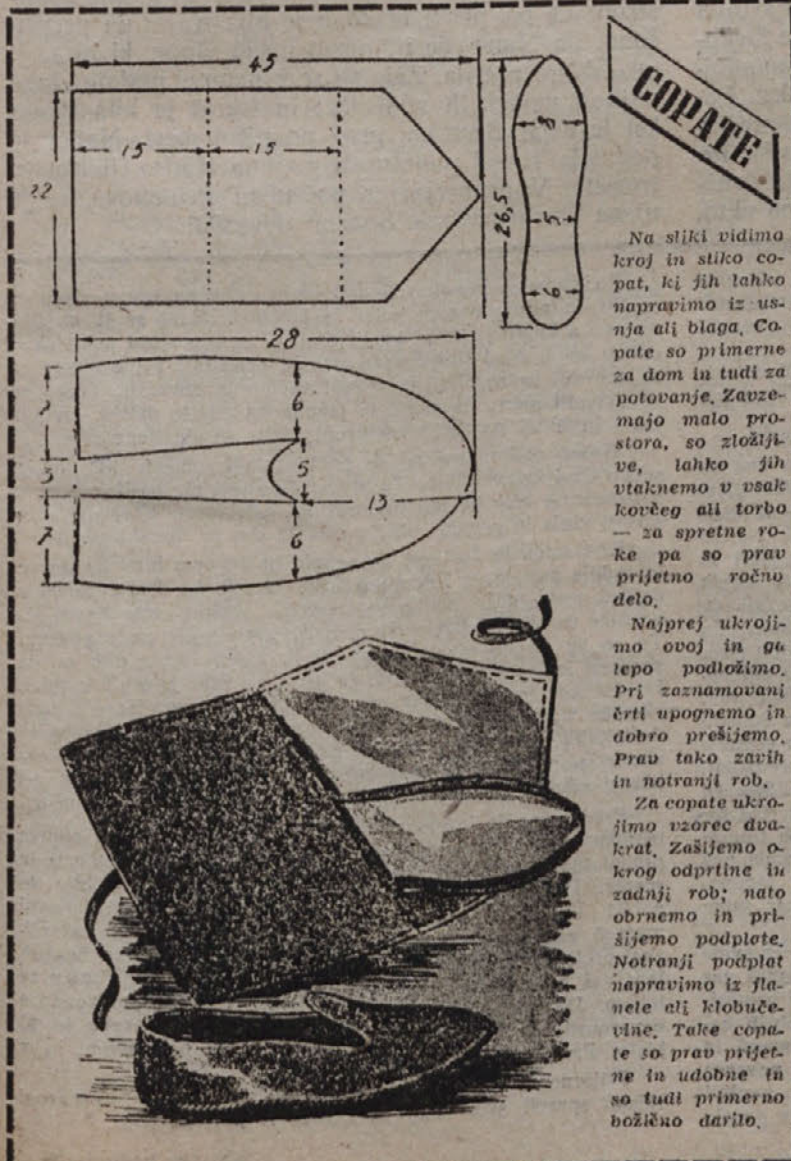
TOREK: Testenine z maslom in sirom, čebulna omaka in dušen krompir, sadje. — Večerja: Poga-čice iz močvirja, dušena špinaca, sir in kuhan kostanj.

SREDA: Krompirjevi cmoki z guljažem, solata, ocvrta jabolka. — Večerja: Ribe, krompirjeva sola-ja, kompot.

CETRTEK: Vlivanci na goveji juhi, zrezki in pire krompir, sad-je. — Večerja: Prežganka, praže-nec in kompot.

PETEK: Jota, mešana solata s jajci, jabolčni zavitek. — Večerja: Dušene suhe gobe, polenta, solata, kompot.

SOBOTA: Minestrata iz testenin in krompirja, mesene pogačice z rižem, radič. — Večerja: Testenine z guljažem, palačinke.

Na sliki vidimo krog in silko co-pat, ki jih lahko napravimo iz us-nja ali blaga. Co-pate so primerne za dom in tudi za potovanje. Zave-majo malo pro-стора, so zložlj-i-ve, lahko jih v-taknemo v vsak koveg ali torbo — za spretno ro-ke pa so prav prijetno ročno delo.

Najprej ukroji-mo ovaj in ga-temo podložimo. Pri zoznamovan-ju ertl upognemo in dobro prešijemo. Prav tako zavij in notranji rob.

Za copate ukro-jimo vzorec dva-krat. Zašijemo o-krog odprtine in zadnji rob; nato obrnemo in pri-šijemo podplate. Notranji podplat napravimo iz fla-nele ali klobuč-vice. Take cop-ate so prav prijet-ne in udobne in so tudi primerno božično darilo.

Dr. A. Korbar

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

Katarina Lorimer, 35-letna lastnica prodajalne umetniških stvari, je kupila Holbeinovo miniaturo slike »Gospa z nageljni«. Nameralava jo je prodati, da opomore svoje- mu omajanemu gmotnemu položaju. Katarina, ki se je s svojo sposobnostjo povzpela do lastnega podjetja, je z vso neznostjo skrbel za svojo nečakinjo Nancy, zaročeno z Američanom Chrisom Maddenom.

Medtem ko spočetka Katarina ni imela do Maddena zaupanja, je na poti v Ameriko (kamor je potovala tudi Nancy na turnejo) spoznala, da ga ljubi. Ni hotela kataliti sreče svoji nečakinji in rada bi se umaknila. Madden in Nancy sta sklenila, da se čez en teden poročita.

Zdelo se je že, da je kupčija z miniaturo propadla, ker se je Brandt smrtno ponesrečil; vendar je sliko kupil trgovec Ascher — za koga, Katarina ni vedela. Ob priložnosti je Madden izpovedal Katarini svojo ljubezen. Katarina, ki ni tajila, da ga tudi ljubi, je vendar odločila misel, da bi nečakinji odvedla zaročenca, toda ta je vendar spoznala resnico, ko je nehotela ujeti nek razgovor. To jo je silno prizadelo.

Čutila je, kako jo prevzema drgetanje jeze, ki ga je pa takoj nadvladal mrtvaški mrz. Vrgla se je na divan in si grizla ustnice; razumela je, kaj se je bilo zgodilo, kot da je vsemu prisostvovala. Katarina in Madden sta se trudila, da ne bi uničila njene sreče. Njen ponos se je protivil: čutila se je nemočna in prevarjena, ona, ki se je čutila vedno tako sigurna. Vedno je bilo tako, vse njeno življenje; sprejemala je vsak dar življenja, kot da ji je vse to dolgovano in zdelo se ji je vse to enostavno in naravno. In zdaj se ji je v bliskovitem odkritju razodela lastna duša in lastna usoda. Bruhnila je v jok. Sama ni vedela, kako dolgo je jokala. Legla je na hrbet, njene oči so imele čuden izraz in njeno telo, polno življenja, je ležalo kakor zapuščeno. Ni mogla naglo misliti, toda zdelo se ji je, da je vsa njena občutljivost postala bolj ostra in globoka. Ti trenutki popolnega trpljenja so zado- stovali, da je prenehala biti otrok. Naenkrat je prenehala biti majhna, površna stvar in zadobila je svojo osebnost. Obrisi so se ji begali pred očmi in nepremično je sledila odsevom sonca, ki so igrali na stenah. Imela je skrivnostno občutek, da se v njeni notranjosti nekaj počasi razkroja in preraja in kot da čaka, neka notranja svetloba njenemu duhu neko toploto, ki je ni bila še nikoli občutila.

Globoko je vzdihnila, se zravnila in pogledala na uro. Bilo je približno pet. Pozvonila je za čaj, ga popila skodelico in prižgala cigareto. Malo zatem so se odprla vrata in vstopila je Katarina.

»Kako pa to?« je dejala in vrgla klobuk na mizo. »Si že tukaj?«

Nancy je lahno prikimala.

»Sedaj sem prišla. Popij skodelico čaja z menoj.« Govorila je nenavadno mirno. Nalila je čaj in popila Katarino, ki ji je pripovedovala o prihodu v Evropo. Upton je bil izredno dobre volje in bil je srečen, da bo lahko prisostvoval predstavi.

Molčali sta. Nato jo je Katarina smehljuje se vprašala:

»Kako se počutiš?«

Nancy je gledala v tla.

»Izvrstno. Zakaj vprašuješ?«

»Tako... ne vem. Bala sem se, da boš trudna. Namnila sem se, da storim nekaj zate, na ta ali oni način.«

Nastal je odmor. Nancy je zmečkala cigareto v pepelniku, ne da bi obrnila glavo.

»Nimam potrebe, da bi se krepčala s slaščicami in likerji, kakor je bilo to v navadi v času krinolin, prav tako kot nezvesti in prelivanje solz.«

Za trenutek je prekinila, potem je nadaljevala: »Vse bo šlo kot je treba. Upam! Ni treba da še kaj govorim.«

Zadržano Nancyino obnašanje je presenetilo Katarino. Pričakovala je, da bo tik pred premiero nekoliko nervozna. Nancy pa je nasprotno bila nenavadno mirna, skoraj brezbržna.

Katarina je potemtakem sklepala, da je Nancy gotova svojega uspeha. V ostalem se ni mnogo zmenila, če bo delo uspelo. Saj končno to zanjo ni mnogo pomenilo. Nancy na ljubo je morala prisostvovali predstavi, toda bila je že popolnoma odločena, da bo takoj zatem zapustila kraje, kjer je doživela svoj žalostni ljubezenski roman. Njena odločitev je bila nepreklicna. Prihodnjo nedeljo bo »Pindaric« odpotoval, čim bo stopila na parnik, bo ta mučen dogodek končnoveljavno zaključen. Bila je prepričana, da se bosta Nancy in Madden, čim bosta sama, spet razumela in jo bosta pozabila.

Oblekla se je za večer. Imela je sestanek z Uptonom pri Pierru, kjer bosta večerjala. Ura je bila sedem; bil je čas, da odide. Pristrčno je poljubila Nancy in ji želela srečo: Dekletova mirnost jo je spet presenetila. Mislila je sama pri sebi, da je najbrže nervozna in da to prikriva.

Večerja je bila prirejena v intimni družbi: bil je stotnik Ogden in njegova žena, neka gospa Moran in naposled Charley in Katarina, ki je bila izrazila željo, naj bi ne bilo preveč ljudi; vedela je namreč, da bi Charley, ki je imel tako v Manhattanu kot v Mayfardu mnogo prijateljev, najbrže rad povabil kako dvajsetorico. Kljub silni bolečini, ki ji je stiskala srce, je odlična večerja z izvrstnimi vini dobro vplivala na Katarino.

Ogdenovi so bili važni ljudje; sprog je bil eden izmed prvih bankirjev v New-Yorku in gospa Moran, šibka ženska, je bila žena, ali kot je ona sama pravila »polovska« vdova Ralpa Morana, prvaka v tem športu. Katarina je sumila, da je moral Charley imeti pred leti nekega odnose z gospo Moran, ki so se sčasoma prelevili v prijateljstvo.

Ta večer je Charley prekašal samega sebe s svojim klepetanjem in njegove smešnice so povzročale živahnost vsega omizja. Neprestano si je nalival šampanjca. Pri sadju je postal njegov smeh malo čuden. Pomalo je jecjal, toda to pri njem ni motilo, nasprotno se je skladalo z njegovo naravno dobrodušnostjo. Po dolgem razgovoru z natakajem, je skoraj vsilil družbi buteljko najfinejšega tokajca: to zlatorumeno vino,

močnejši, a pred menoj je bila še dolga, dolga pot in sonce je neusmiljeno žgalo. Kloniti nisem hotel. Do noči moram doseči pristan. Ali bom vzdržal? Spustil sem se v boj. Veslaj, veslaj!

Tam globoko na zapadu se pokrije nebo s temnimi oblaki. Nekaj zamežikala! Bil je blisk, ki je oznanjal bližajočo se polno nevihto tramontano.

Kmalu se pripodijo po nebu črni oblaki kakor divje počasti. Pokrijejo sonce in globoko, kakor iz morskega dna se oglasi prvi grom. Bliski sledijo drug za drugim in vedno glasnejše grmenje. Na odprtem morju je odmev jačji in - učinkovitejši! A jaz sam s svojim čolnom. Kam sedaj?

Mimo mene se pripodi ribiška ladja z razpetimi jadrni in hiti proti obali med lagune. Z vsilo svojih neravnih šibkih mišic zavožim za njo. V kanalu so obstali in mi povedali, da peljejo ribe v Benetke. Vihar jih je zapodil v zavetje. Tu morajo čakati, da mine nevihta. Obetal se nam je pošten ples. Moj čolnič so privezali k ladj, a sam sem splezal na palubo, kjer sem pomagal povezati jadra in pospraviti s palube vse, kar ni bilo pričvrščeno. Na premcu in na krmi smo spustili v morje sidro. Prve kaplje so udarile na krov in nas poglale pod palubo. Le stari kapitan je še ostal na krovu in premaknil in pričvrstil to in ono. Toda tudi on ni dolgo vzdržal. Strašen blisk in grom je presekal ozračje in ušla se je ploha. Od zapada je zapihal sunkovit veter. Dvigal je valove in jih treskal in butal ob našo ladjo, ki je, dasi velika in trdna, ječala pod udarci morja in nevihte. Naliv je razbičal ladjo in laguno. Grom je nepretrgoma bobnel in treski so udarjali kar zaporedoma.

»Kmalu bo mimo.« reče stari kapitan in potegne iz svoje pipice, »po tramontani dobimo burjo in rečem vam, danes nas bo še sonce grelo.« Nato sem mu moral praviti o svoji nameri. Občudoval je mojo predrznost in mi dal še nekaj dobrih nasvetov: svetoval mi je, naj nadaljujem pot med lagunami in naj se ne podajam na odprto morje. Opozoril me je na nevarna mesta, ki so mu bila zelo dobro znana. Sami bodo po nevihti zaplovlili na odprto morje in hiteli proti Benetkam, da oddajo ribe, ki so plen večjega števila ribiških ladij.

dišeče in opojno, je zadalo Katarini milostni udarec. Ko je odhajala, je čutila v lahni opojnosti hipno pozabljenje svoje žalosti; bil je to zelo prijeten občutek.

Ko so dospeli v gledališče, je bila dvorana že skoraj polna in v veži je bila neverjetna gneča. Zaradi svoje mednarodne popularnosti je imel Bertram tudi v New-Yorku ogromno publike. Sicer ni mogel računati nanjo, da bo dobil poceni priznanje in nezasluženo ploskanje, nasprotno: več kot enkrat se je že zgodilo, da mu je publika glasno izrazila svoje nezadovoljstvo — toda zagotovljena mu je bila za vsako premiero polna dvorana prijateljev, ki so bili bolj nagnjeni k strogosti kot pa k popustljivosti.

S svojega sedeža v prvih vrstah je Katarina gledala po dvorani in spoznala mnogo odličnih obiskovalcev. Nenadoma se ji je stemnilo pred očmi: na nasprotni strani dvorane, toda v isti vrsti kot ona, je takoj blizu Bertramu sedel Madden. Občutila je takoj močen pritisk, da se ji je zdelo, da ji je srce zastalo; kri ji je za hip prenehala plati po žilah, nato pa ji je začela še bolj močno razbijati v sencih; povsila je glavo nad gledališki list, ki ga je držala s tresočo se roko in se delala, da čita. On je ni opazil. Katarina je z olajšanjem dvignila glavo in gledala na oder, ki je predstavljal podeželski angleški salon. Katarina je delo že poznala.

Glavna oseba je bil Renton, poslovni človek, blazno zaljubljen v svojo ženo, ki jo je predstavljala Pavla Brent, kot brezbržna, zvito žensko, vedno na lovu za novimi pustolovščinami. V začetku se je drama vrtila prav okrog nekega dogodka take vrste in prvo dejanje je bilo posvečeno skoraj izključno njenim čustvenim izlivom in Rentonovim scenam ljubosumnosti.

Igralci so bili dobri in značaji verno podani, vendar se je občinstvo še držalo rezervirano, morda zato, ker je bil ves ritem dela malo prepočasen. Pavla Brent je imela v glavni vlogi dovolj okusa; njena ustvaritev je bila v resnici prepričljivo realistična, saj je bila lepa, pozornost vzbujajoča ženska, v polni bujni dozo- rolosti, z velikim nagnjenjem do svilenih domačih halj in do zasečenih luči, ki je razsipno delila zasanjane poglede in si pustila skrivaj stiskati roke. Vendar ni bilo na Pavli nič izvirnega. Večkrat je že imela podobne vloge in na koncu dejanja je žela od občinstva bolj prijazno kot pa toplo odobravanje.

»Zelo dobro«, je zadovoljno dejal Upton, »toda doslej še nismo videli naše Nancy.«

Gospa Ogden se je obrnila k njemu: »Mislim, da je nekoliko oškodovan, kdor ni že od prvega dejanja na odru.«

»Ne vem«, je v dvomu dejal njen mož. »Toda rado- veden sem, kaj bo za protistrup tej Brentovi. Sicer je dobra, toda človek bi jo pošteno našel.«

Drugo dejanje se je godilo nekaj dni pozneje v Rentovi pisarni. Nancy se je pojavila kot Madge Rogers, Rentonova tajnica. Ko je stopila na oder, je Katarina od ponosa zadrževala. Uvidela je takoj, da je imel stotnik Ogden prav. Občinstvo je nepotrpe- ljivo čakalo, če že ne Nancy, pa vsaj žensko, ki bo Pavli kos; ali kot se je izrazil Ogden, ki bo nje proti- strup. Ze pri prvih besedah je bila Katarina prepričana, da Nancy še ni nikoli imela vloge, ki bi se ji tako dobro podala. Zelo so se ji namreč podale vloge najbolj modernih značajev; in tokrat je bila vloga kot je dejal Bertram, prav po njeni meri. Nancy je podajala v vsej popolnosti majhno tajnico, ljubko in trmasto. V primerjavi s pačenjem Rentonove, se je njena ustvaritev zelo opazno dvignila.

Polagoma je ponehaval udarjanje dežja na krovu. Neurje je slo že mimo nas in veter je pojmal. Meni se je mudilo na pot, a kapitan me ni pustil prej, da sem z njimi popil skodelico kave. Med ribiče sem razdelil poslednje svoje cigarete, se zahvalil za zavetje, se spustil v čoln in odveslal. Tudi oni so dvignili sidro, zaveslali iz lagune na odprto morje, razpeli jadra in hiteli po težko zaslužen denar za ulovljene ribe.

Visoko nad menoj so se podili zadnji oblaki, ki jih je sever trgal kakor cunje. Tu in tam je skozi nje pošiljal sonce, a vendar je bilo hladno in mrz me je stresel. Krepkeje sem stisnil vesla in pognal čoln še z večjo jazo po morsk gladini.

Prvi mrak je že legal na zemljo in jaz sem hitel do druge in zadnje postaje, v Falconero. Bila je noč, ko sem zagledal v daljavi prve lučke majhnega naselja. Kmalu sem došel do gostilne na obali, odkoder so prihajali glasovi pivocev in pevcev. Tu so se shajali ribiči in mornarji. Eden izmed njih mi je pomagal izveči čoln na suho in sem ga zato povabil k mizi. Usleda sva se pod brajdo na gostilniškem vrtu. Naročil sem ribe in vino; možu se je jezik razvezal in je pravil o svojih doživljajih na visokem morju. Na oceanu je doživel brodom skunarja, od tedaj je nesposoben za brodarjenje. Živi tu pri hčerki edinki, ki gospodinja v gostilni »Pri starem mornarju«.

Pred nama je ležalo morje in lagune, v daljavi pa odprta morska plan, v prelestni svetlobi luninega sveta. Od morja je pihljal lahen veterček. Ura je šla na polnoč. Ni mi bilo do spanja. Tudi utrujen nisem bil. Kaj, ko bi še nočjo nadaljeval pot? To mišle povem staremu mornarju. Ni je zavrnil, marveč nasvetoval: »Ako sedaj krenete na pot, vas bo tok gnal proti Cave Zucherine. Do ene ponoči ste tam. Kmalu za tem vas bo zajel tok reke Piave in vi nadaljujete pot vedno s tokom. Do jutra lahko dosežete Muran. Noč je svetla in ni nevarnosti, da bi kot izkušen mornar zašli na plitvino in v blato. Pred tem se pač pazite!«

Prijaznemu možu sem se zahvalil za nasvete, poravnal račun, spravil svoj čolniček v vodo in spet na pot.

(Konec prihodnjega)

ALBERT SIRK

Sam s čolnom v Benetke

Ni še sonce posvetilo v Furlanijo, ko sem vstal, se okopal, pripravil čoln, segel v trde ribičeve roke očeta in sina, pobožal še spečega Jakoba in odšel na pot. V samostanu na Barbani je ura bila štiri, ko sem vozil skozi barbansko laguno proti Gradežu. O Barbani poje Igo Guden:

Devinčani, Križani, Istrijani
in kar jih je na naši obali,
iz vseh vasi so verni priveslali,
čez tozi z njimi, Brici in Furlani.
V Barbano vsi, k Mariji v svete kraje,
za zarod trte molit, žetev ajde,
in da ljubezen se jim ne omaje.

Želel sem tedaj in želim danes vsem z besedami stare narodne pesmi, ki jo pojo naši barbanski romarji:

»Po pravi poti vozi jih, Marija...«

Ob pol šestih urj sem zavožil mimo plaže v Gradežu na odprto morje. Morsko gladino je še pokrivala jutranja meglica. Svoj čoln sem okrenil v pravcu Tilmenta. Izza Učke je posvetilo sonce, nad menoj je plaval galeb. Vozil sem mimo ribiških ladij. Vso noč so čakali na plen. Sključenih hrbtov so nekateri vlekli iz morja mreže. Voščil sem jim srečo. Začuden so pogledali, odzdravili in hiteli z delom.

Kmalu sem bil spet čisto na prostorni, neizmerni morsk planjavi. Sonce se je vedno bolj upiralo v moj hrbet. Daleč na zapadu je blestela iz morja stolna cerkev mesteca Caorle. Za menoj je bilo že ustje Tilmenta. Žejen in utrujen sem bil. Okrenil sem k obali, zavožil na suho, se okopal in okrepčal. Premagala me je utrujenost in sem zadremal.

Po kratkem počitku sem bil spet v svojem elementu. Toda sedaj je slo težje. Mistral je zapihal. Valovi so rasli in občutno zmanjševali brzino mojega čolna. Nasprotnik je postajal vedno

Kristalna vaza

Kako lepo je sedaj sedeti ob topli peči. Zunaj tuli burja in ti zanaša v obraz dež, ki te ledeno bo-de v kožo.

Mala Francka hiti iz šole. Večer je že in luči žare po ulicah. Burja je zopet močnejše zapihala, da se je zazibala žarnica nad cesto in čudno razpote-gnila Franckino senco. Uboga Francka je imela ko-maj šest let in ne smemo ji zamisliti, če se je samo-te na ulici, mraza in svoje sence bala ter je pospe-šila korak, da pride čimprej iz teh neobljudenih, pustih ulic. Stiskala se je v plašček, ki bi mu ne mogli določiti barve, ki ji je bil mnogo preširok, z rokavi, ki so ji segali do konca prstov. A Francka je danes na vse to pozabila. Pozabila je kako od-haja očka vsako jutro iskat delo, pozabila, kako se truden in žalosten po brezupnem iskanju vrača zvečer domov, pozabila, kako dobiva bratec Drej-ko velike oči in votla lica. Pozabila je na vse tgo-be, kajti v globokem suknjinem žepu je tiščala v robec zaviti denar. Danes je mamini god. Vse leto je hranila. Napravila si je skatlico z luknjico, sko-zi katero je potiskala lire. Težko je prišla do njih. Včasih si je odtrgala od južine — toda te so bile tako redke. Včasih je šla za sosedo na trg, nekoč pa je celo našla pet lir. Skozi vse leto je nahranila šest in pideset lir. To je bilo za malo Francko ogromno. Zato so ji sedaj, kljub mrazu in dežju skrivnostno žarele oči, ko je tiščala v žepu svoj, tako težko pridobljeni zaklad.

Zdaj je že stopala po glavni ulici mimo raz-svetljenih izložb s čudovitimi slvarmi. Kaj bi ku-pila mami? Potrebovala bi ruto, rokavice, nogavice. Toda vsega ji najbrže ne bo mogla kupiti. Tako sanja in stopa dalje. Kot omotična hoši po ulici. Zalefava se levo in desno, včasih kdo zagodnja nad njo, a ona, ki je sicer tako skromna, tiha in plašna, stopa danes samozavestno mimo izložb; kajti danes bo za svoj denar nekaj kupila — mami.

Glej, zopet izložba. Vsa žari, kakor pravljica. Koliko koristnih in potrebnih stvari bi lahko tu izbrala za mamo. Krasne skodelice, ki jih doma ni, lepi krožniki, skleda in — prelepe vaze, ki jih je mala Francka že od nekdaj tako občudovala. Skoro nehoti je segla po kljuki ter vstopila v trgovino. Tako je bila majhna in drobna, da je niti opazili niso, ko je vstopila.

Franckine oči so strahoma obstale na debelem gosposku, ki je kupoval razne predmete. Poznala ga je. Imel je veliko trgovino v sosedni ulici. Njegov sive, majhne oči so srepo gledale, da se ga je Francka bala. Stopal je mogočno, kakor da je ves svet njegov. Francka je imela vedno občutek, da jo bo pohodil, če se mu ne umakne. Zato se mu je vedno že od daleč umikala. Zdaj pa je stal tu pred njo. Pravkar je dvignil z nekega podstavka kristalno vazo. Kako lepo je zablistela. Francka se je počasi približala podstavku, da vidi številko, ki je bila napisana poleg vaze. Vedela je, da to pome-ni ceno. In res je bila tam veliko napisana števil-ka dvajset osem, daleč stran, tako da Francka niti opazila ni, pa so bile še tri prav majhne ničle. Francki je veselo zatrepetalo srce in v mislih je že hitela proti domu s to čudovito vazo. Pogumno je stopila pred prodajalca, ki se je ravno pogajal s kupcem za ceno in vzkliknila tako glasno, da se je tega glasu sama prestrašila: »Jaz kupim vazo! Pla-čam, kolikor je tam napisano.«

Oba, prodajalec in kupec sta najprej začudeno obstala, potem pa bruhnila v nebrzdan smeh. Mala Francka jih je užaljeno pogledala. »Kaj se smejeta? Kupim vazo. Tu je denar, vse leto sem ga hranila.« Ponosno je postavila na mizo ves denar, ki ga je imela. Zopet sta se onadva spogledala in še glasnej-ši je bil njun smeh. Prodajalec je, z očmi solznimi od smeha stopil k Francki in potisnil v žep njen denar in jo peljal do vrat, ki jih je odprl. Zopet se je znašla na ulici, da še sama ni vedela, kako. Na uho ji je še udaril prodajalec glas: »Kar dalje hra-ni denar ma! morda boš čez deset let lahko kupi-la vazo!«

Hitela je dalje. Bilo jo je sram, da so se ji sme-jali in tesno in težko ji je bilo pri srcu. Stisnila je zobe, da ne bi zajokala in samo dve solzi sta zdrkni-li po njenem bledem licu. — Predramil jo je glas cvetličarke: »Kupite, dam vam rocenj...« Imela je polno naročje rdečih nagljev. Francka je stopi-la do nje in vzela denar iz žepa. »Dajte mi, pro-sim, za šest in pideset lir nagljev za mamini god.« Cvetličarka je vzela denar, se nasmehnila ter dala Francki pet, v lep bel papir za vitih nagljev.

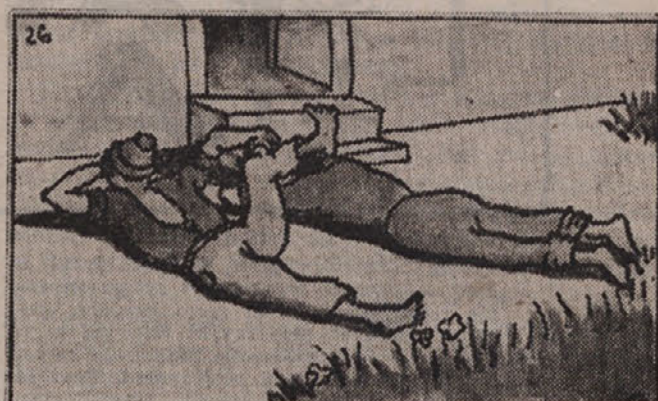
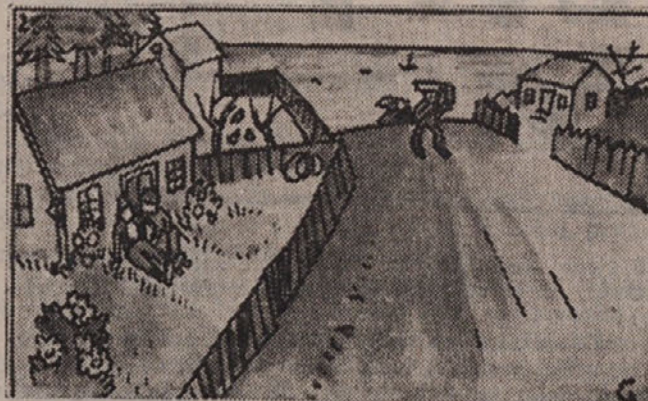
Čudno tesno ji je bilo pri srcu, ko je stopala proti domu. Pet nagljev, to je bilo vse, kar je la-hko kupila mami za svoj mali zaklad, ki ga je tako hranila.

V kotu dvorišča, pod ma'o strešico je bil njen najljubši kotic. Tam je hranila razne školjke le-pe kamenčke, bavaste koščke stekla in najrazlič-nejše pločevinaste skatlice. Kadar je sijalo sonce, je v tem koticu zaživela najlepše sanje. Tudi zdaj se je napotila tja. Izbirala je med skatlicami. »Da, ta bo prava«. Bila je visoka, tanka in svetla, prav-taka, kakršno si je želela. Odvila je nagelje in jih

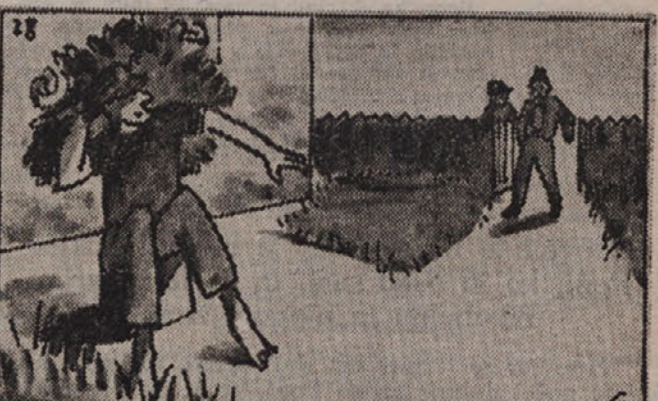
TORTILISKOL predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. Grom

25. Pilon in Pablo sta živila mirno. Vstajala sta, ko je sonce že visoko sijalo... Hodila sta v modrih hlačah in v modri srajci po trati za hišo, potem pa se sončila na stopnicah pred vhodom. »Bogve kako bi bila bogata, če bi bile vse rosne kapljice diamanti,« je dejal Pablo, »lahko bi bila pijana od jutra do večera.« »V tem primeru bi diamanti ne imeli nobene vrednosti,« ga je zavrnil Pilon: »Jaz bi pa želel, da bi en dan deževalo vino in da bi ga midva prestrezala v velik sod.« »Toda dobro vino,« je pripomnil Pablo, »in ne tako, kakršno si prinesel zadnjič...« »Saj ga nisem plačal,« je odvrnil Pilon. 26. Malomarno sta odganjala muhe in si pripovedovala novice, kako je n. pr. Kornelija Ruiz z nožem ranila črnega Mehikanca, ker si je izbrala drugega... kako se je Danny sprijateljil z nekim portugalskim dekletom Rozo Martin... 27. Čim

je Pilon to slišal, je skočil ves vznemirjen pokonci in zavpil: »Gorje, Portugalke mislijo vedno na poroko. Če se Danny oženi, bo sitnaril za najemnino... Morda bi bilo prav, da ga pregovoriva.«

28. Pilon in Pablo sta se obula in počasi odšla proti Dannyjevi hiši. Danny je sedel bos pred hišo na soncu. Zviška ju je pozdravil in jima poudil tobaka. Pilon je bil nekoliko v zadregi in je začel: »Kor-nelija Ruiz je z nožem zabodla črnega Mehikanca. Vem...« je rekel Danny. »Oh, te ženske,« se je oglašil Pablo. »Nevarne zveri so,« je dejal Pilon... »Zvedel sem, da je v našem kraju neka Portugalka, ki pomeni pravo nesrečo za vsakega, ki bi šel z njo.« Vidva go-vorita o neki Rozi Martin,« je rekel Danny... Od Portugalki pričakujemo lahko vedno najslabše...«

29. Kar oddahnila sta se Pablo in Pilon, ko sta to slišala, toda nova skrb ju je prevzela, ko je Danny pove-dal, da je bil prejšnji večer pri gospe Morales, da je zelo ljubezniva in poleg tega še lastnica hiše in da ima v banki 200 dolarjev. »Rad bi ji nekaj podaril,« je dejal in pomenljivo pogledal svoja najemnina... »Za-dostoval bi mi dolar.« »Pojdi čistit kalamare,« mu je svetoval Pilon... »Ne bilo bi preveč častno za lastni-ka dveh hiš, da bi čistil kalamare,« morda bi dal nekaj na račun najemnina. 30. Pilon je užaljen vstal, potegnil za seboj Pablo, rekoč: »Morava najti denar za tega berača, tega Žida. Prijatelji smo bili,« je na-daljeval, »lačen je bil in smo mu dali jesti; nag je bil in smo ga oblekli.« Kdaj, »je vprašal vprašal Pablo.« »Saj ga nismo, pa bi ga, če bi mogli.«

postavila v skatlo, katero je lepo ovila s papirjem. Stopila je k vratom ter jih tiho in počasi odprla. Mati je sedela s hrbtom proti vratom in pestovala melega Drejka, ki je jokal. Francka je obstala pri vratih. Danes je mamini god. Zakaj je tako temno tu notri, čemu so stene sive in hladne, da te zazebe prav do srca. In mali Drejko joka, ker je lačen, tu-di to Francka prav dobre ve. Še vedno stoji tiho pri vratih in roke se ji tresejo, da čudno vztrepeta-vajo rdeči naglji, kot bi ihteli. Francka se je na-učila lepo voščilo, že ves teden ga je znala na pa-met. Sedaj pa se ji je stisnilo grlo, da je mislila, da jo bo zadušilo. Stenilo se ji je pred očmi, ko je kakor v sanjah govorila: »Mama, želim ti vse do-bro...« Mama jo je objela in obema so liše solze po licih. Kdo bi jih razumel — te solze? Tako lah-ko joče samo človek, ki je mnogo pretrpel in je ve-lika njegova ljubezen.

Vrata so se odprla in oče je z veseljem g'asom pozdravil: »Dober večer«. Mati in Francka sta ga skozi solze začudeno pogledali. Njegov obraz je bil tako jasen in vesel, da se je celo mati srečno nasmehnila. Francka mu je za ta nasmeh, ko jo je vzdignil v naročje, poljubila obe oči. »Očka moj zlati!

»Mama, ker je danes tvoj god, te hočem razve-seliti. Mislim, da boš mojega daru res vesela. To-rej... dobil sem delo.«

»Delo...?«
In vsem trem je zazarel obraz, kot že do'go ne. Ta trenutek je mala Francka spoznala življe-nje. »Delo!« Da, delati, to pomeni živeti. Delati, pomeni biti zdrav. Delati, pomeni dvigati se iz te-ga mraku in mraza v lepšo, boljšo bodočnost.

Ta novela je dobila drugo nagrado druge skupine pri »Natečaju za nagrade v Tedno demokratičnega tiskarja.«

Fizikultura šport fizikultura šport

V Balkanskih igrah bodo nastopali tudi predstavniki STO-ja

Na seji odbora Balkanskih iger je bil sprejet sklep, da se med udeležence Balkanskih iger sprejme tudi STO. Kakor je to za tržaške športnike velika čast, jim pa nalaga tudi ogromno dolžnost, ako se bodo hoteli uveljaviti v težkih tekmovanjih, kamor so povabljeni tudi Sovjetska Zveza, CSR in Poljska.

(Program tekmovanja za 1. 1948 je tale: telovadba junija na Madžarskem; košarka junija v Bolgariji, odbojka septembra v Bolgariji, plavanje in waterpolo avgusta v Albaniji, lahka atletika septembra v Jugoslaviji, kolesarstvo junija na Madžarskem, rokoborba maja v Jugoslaviji, šah novembra v Romuniji, boks septembra v Albaniji.)

Pri tej priliki prihaja ponovno odločitev v ospredje vprašanje ustanovitve Tržaškega olimpijskega odbora, ki ga nekateri ljudje, ki jim ne gre toliko za tržaški šport kot pa za ohranitev sovinstične linije tudi na tem področju, stalno ovirajo.

Priprave jugoslovanskih smučarjev

Za V. zimske olimpijske igre, ki bodo od 30. januarja do 8. februarja v St. Moritzu v Švici se jugoslovanski reprezentativci že dlje časa zelo vestno pripravljajo. Skupaj stanujejo in živijo po predpisanim dnevnem redu. Na treningu so tekači: Zemva, Knific, Smolej, Tone in Lojze Razinger, Pogačnik, Jerman, Rožič, Langus, Kordež, Benedičič, Velepič, Vidic, Gaj, Kavčič, Legvart in Bühm. Za alpsko kombinacijo so tekmovalci: Matevž

in Slavko Lukanc, Ciril Praček, Mulej, Hladnik, Janko in Jože Krmelj, Cop in Bertonec. Na treningu so tudi skakalci: Finžgar, Zalcgar, Razboršek, Javornik, Pribošek, Mežik in Karel Klančnik. Strokovno vodstvo ima znani smučarski strokovnjak ing. Janša iz Kranja.

Veliko presenečenje v jugoslovanskem pokalu

Največje presenečenje tega kola je visoka zmaga Sarajeva nad Dinamom (3:0), ki je tekmo izgubil na lastnem igrišču in tako izpadel od nadaljnega tekmovanja. Tudi Partizan je šel v drugem polčasu strli odpor Proleterja iz Pristine (2:0). Hajduku, ki bi tudi sodil med

pretendente za končno zmago, je prekrizal račune Spartak (3:2). Pač pa se je krepko uveljavila Crvena zvezda, ki je v Novem Sadu premagala tamkajšnje garnizije s 6:1. Kvarner ni dolgo užival sadov svoje zmage nad Ponziano: na njegovem igrišču ga je pregazil splitski Mornar s 4:0. Za nadaljnje kolo sta se kvalificirala še Sloga in Naša krila, odpadla sta Polet in Vardar.

Ponziana v Ljubljani

V nedeljo je Ponziana gostovala v Ljubljani, kjer je z Enotnostjo odigrala prijateljsko tekmo. Dasi je bilo vreme neugodno, je bila igra dovolj živahna. Ponziana je bila deloma v premoči, vendar je tekmo izgubila z 2:1.

Vodilni so napredovali s polovičnim korakom

Kakor bi se društva zmenila, da na čelu lestvice se ne bodo spremenila vrstnega reda, ni nobeno od prvih štirih zmagalo pa tudi ne utrpele poraza. Tako je moštvo Torvarne strojev odšlo v Umag, kjer je oddalo prvo točko in prejelo prvi gol (1:1). Drugi in tretji na lestvici, Magdalena in Sv. Ana sta si tudi razdelila točki (1:1) in enako usodo si je izbral Skedenj v Piranu (3:3). Neodločeno sta igrala tudi Dreher in Izola (1:1). Koprski Au-

rora je dosegla še eno zmago in sicer nad Montebellom (1:0) in enako Rojan nad Pristaniščniki (1:0).

Italijansko prvenstvo

Ni posebnega niso prinesle tekme zadnje nedelje v italijanskem prvenstvu. Torino je zopet nasul golov svojem gostu, ki je bila tokrat Salernitana (7:1), vendar se v vodstvu na lestvici ni otreseš Milana, ki je komaj opravil z Atalan-

MLADINA, KI SE JE V NEDELJO UDELEŽILA PROSTOVOLJNEGA DELA PRI SV. JAKOBU, JE PRIREDILA SE TEKMOVANJE V TEKU ČEZ DRN IN STRN (KROS), NA SLIKI VIDIMO TOVARIŠICE PRED STARTOM; GORNJA SLIKA PA KAZE TOVARIŠA, KI JE PRISPEL NA CILJ.

to (1:0). Juventus, ki je v Neaplju dobila eno točko (0:0), se je umestila pred Inter, ki je izgubil v Livornu (3:2). Triestina je v veliki meglji igrala s Pro Patria in ne čisto zasluženo izgubila s 3:1.

Ostali rezultati: Lazio-Roma 0:1, Alessandria-Lucchese 4:2, Genova-Sampdoria 2:1, Vicenza-Bologna 2:1, Bari-Fiorentina 1:0.

Torino	9	6	1	2	29	5	13
Milan	9	6	1	2	16	11	13
Juventus	9	4	3	2	15	11	11
Inter	9	4	2	3	26	12	10
Bologna	9	4	2	3	13	10	10
Genoa	9	5	0	4	19	16	10
Florentina	9	4	2	3	7	6	10
Bari	8	3	2	2	8	9	9
Salernitana	9	3	3	3	15	16	9
Livorno	9	3	3	3	11	12	9
Pro Patria	9	3	3	3	12	13	9
Alessandria	9	3	3	3	12	17	9
Modena	8	2	4	2	10	8	8
Triestina	8	2	4	2	9	9	8
Roma	8	3	2	3	11	14	8
Lazio	9	3	2	4	6	9	8
Vicenza	9	3	2	4	9	17	8
Atalanta	9	2	2	5	8	13	6
Sampdoria	8	2	1	5	12	15	5
Lucchese	8	2	1	5	7	25	5
Napoli	8	0	4	4	7	14	4

Drobne športne vesti

TENIS

V Milanu je nastopilo oslabiljeno francosko moštvo proti italijanskemu in izgubilo v razmerju 4:1. Francoza sta bila samo Abdessalam in Pellizza, Italijani pa Canepelle, ki je izgubil svojo igro z Abdessalamom, brata Del Bello, ki sta oba zmagala nad Pellizzo in Cucelli, ki je premagal Abdessalama. Italijani so zmagali še v igri v dvojce.

Kramer (ZDA), igralec tenisa št. 1 je prestopil k profesionalcem. Ker bo enako storil Avstralec Pals, bi to pomenilo znatno izboljšanje izgledov Evropecev v tekmah za Davis-cup prihodnje leto. Če bi Cehl Drobny imel sebi enakega! (Kohl je znano, je Drobny tudi član reprezentativnega češkoslovaškega moštva za hokej na ledu, vendar za sedaj še vedno igra in zmaguje po Južni Ameriki.)

Švedski klub Norrkoeping, ki je izgubil tekmo z moskovskim Dinamom (5:1), se je odpravil na turnejo v London, v Belgijo, v Italijo (kjer bo igral z Juventus), in nato v Južno Ameriko.

Turneja moskovskega Dinama po Skandinaviji se je zaključila zelo uspešno: tri tekme in tri zmage, razmerje golov pa 17:2.

Pred nedavnimi so bile v Stokholmu plavalne tekme. Na prvi 200 m prosto so tekmovali člani štate, te 4x200 m, ki je zmagala na evropskem prvenstvu v Monacu. Zmagal je Olson v času 2:15,9, drugi je bil Borg v 2:16,0 in tretji Estrane v času 2:16,1.

Sovjetski pavalci Meškov, Bojčenko in Ušakov bodo nastopili 13. in 14. decembra v Bruxellesu. To bo prvič, da bodo nastopili sovjetski pavalci v Zapadni Evropi po vstopu SZ v Mednarodno plavalno zvezo. Ker bo tam nastopil tudi Anglež Romain, letošnji zmagovalec na 200 m prano v Monacu, in pa Madžar Szigety, vlada za prireditev ogromno zanimanje.

V telovadni tekmi med Madžarsko in Finsko so zmagali Madžari v razmerju 271,2:262,2 točk. Najboljši je bil z balkaniade v Ljubljani dobro poznani Madžar Ferenc Pataky.

Rešitev u gank št. 40

Križanka: Vodoravno: 1. proso, 6. krasina, 8. Ljubljana, 10. poč, 11. Naco, 13. po Kr. 14. kdo, 16. moda, 18. Edo, 19. orada, 21. mir, 22. samota, 23. Milano, 24. eno, 26. Olten, 27. lim, 28. kita, 30. jav, 31. bica, 32. kolo, 33. moja, 35. rapsodija, 38. hotnica, 39. Joana, Navpično: 1. Prut, 3. Rab, 3. oslada, 4. sij, 5. Onam, 6. kjer, 7. Anam, 8. lokomotor, 9. anomalija, 10. podanik, 12. dinica, 13. pesek, 14. kralj, 15. odmev, 17. aroma, 19. Oto, 20. Ain, 26. talona, 29. Alah, 31. boja, 33. opol, 34. Mica, 36. STO, 37. Din (dinar).

Dopolnjevalka: 1. kostolom, 2. ekonomia, 3. rokoma, 4. kromkobil, 5. grenkoba, 6. leksikom, 7. nekoliko.

Se ena križanka: Vodoravno: 1. Krk, prt, 2. Odesa, 3. telc. Aron, 4. kolomaz, 5. ako, 6. pivovar, 7. tank, arak, 8. Katra, 9. Ida, led, Navpično: 1. krt, tri, 2. ekipa, 3. kolo, Inka, 4. delavka, 5. oko, 6. samovar, 7. para, Aral, 8. ozara, 9. ton, kud.

Izid šrebanja za dve številki:

I. ALOJZ HAJNRIHAR, dijak, Kranj, Tavčarjeva 36.

MARY VIDRIH, Trst, V. Caprin 2 II. MARJUCI STARC, Barkovlje, št. 183.

SRECKO PEGAN, Trst, Via S. Francesco 20.

III. MILENKA FILIPIČ, Maribor, Studenci, Na poljanah 54.

ANTON GOLOB, pekarstvo, Tržič na Gorenjskem.

RADIO

SPORED VAŽNEJSIH ODDAJ
RADIO TRST II

od 23. XI. do 29. XI. 1947.
Valovna dolžina: m 238,6 / Kc 1260

Poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

NEDELJA 23. XI. 9.30 Kmetijska oddaja. — 13.00 Glasba po željah. — 13.45 Slovanski pesni. — 17.00 Nedeljska popoldanska glasba. — 18.15 Iz znanih oper in operet. — 19.45 Slovenske pesni. — 20.00 Smetana: Iz ciklusa »Moja domovina«. — 21.00 Vesela oddaja: izvajajo člani SNG.

PONEDELJEK 24. XI. 12.10 Operna glasba. — 13.00 Srbske in hrvatske pesni. — 18.45 Komorni zbor. — 20.15 Koncert saksofonista Srečka Dražila. — 21.00 Slušna igra. — pesni. — 13.00 Znani virtuoz. — 22.00 Simfonična glasba.

TOREK 25. XI. 12.10 Slovenske 18.20 Komorna glasba. — 20.00 Iz del Roberta Schumanna.

SREDA 26. XI. 13.30 Fantje na vasi. — 18.15 Vaški kvintet. — 20.00 Baletna glasba. — 21.00 Slušna igra: Izvajajo člani SNG. — 22.00 Glasbene slike.

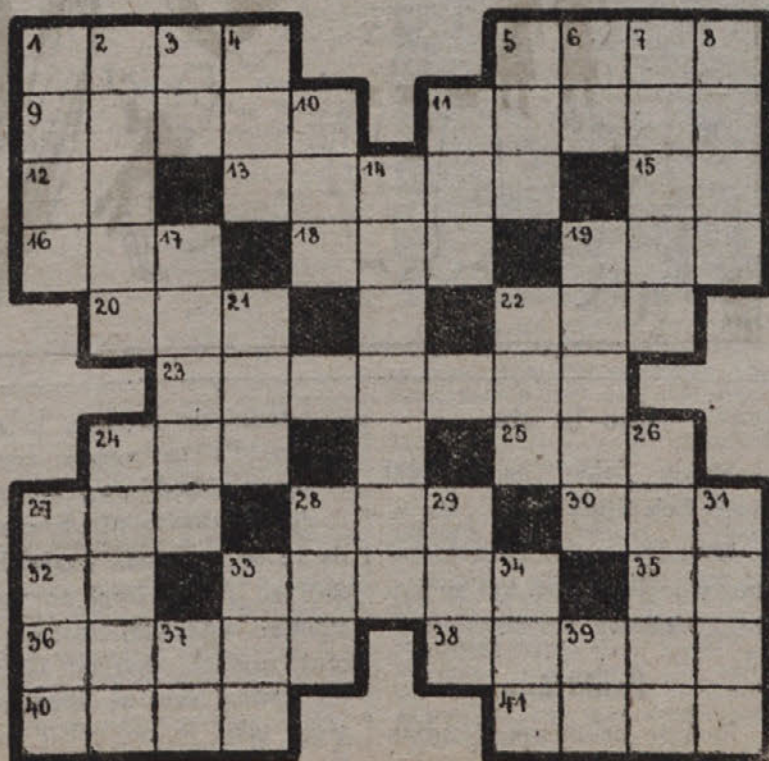
ČETRTEK 27. XI. 12.10 Češkoslovaška glasba. — 13.00 Koroške pesni. — 13.15 Operna in operetna glasba. — 18.30 Zenska oddaja. — 19.00 Milojević: Sonata za violino in klavir izvajata Rupel Karlo in pianistka Ferlan Laura. — 20.00 Pavlihoval dvorana. — 21.00 Glasba raznih narodov. — 22.00 Beřevsky: Koncert za harfo in orkester.

PETEK 28. XI. 13.00 Vesele slovenske popevke. — 13.30 Ruske narodne pesni. — 18.15 Beethoven: Klavirski koncert v B.duru. — 18.45 Na harmoniko igra Mario Sarcin. — 19.15 Komorni zbor pod vodstvom Vrabca Ubald. — 21.00 Mozart: Divertimento v B.duru.

SOBOTA 29. XI. 12.15 Slovenske melodije. — 13.00 Partizanske pesni. — 14.00 Vaški kvintet. — 18.15 Glasbena fantazija. — 19.00 Skladbe slavni skladateljev. — 20.00 Nevski koncert Kozem Rožice. — 21.00 Bizet: »Carmen«, opera v 4-rih dejanjih.

Lešniki in orehi

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. sorodnik; 5. škoda; 9. pesnik; 11. pritok Save; 12. predlog; 13. leposlovno delo; 15. igralna karta; 16. povodna živa; 18. industrijska rastlina; 19. pevski glas; 20. pišča; 22. število; 23. vrh v Julijskih Alpah; 24. posoda; 25. veter; 27. drevo; 28. gora v Zasavju; 30. tvor; 32. nauk; 33. kraj na Goriškem; 35. veznik; 36. moško ime; 38. moško ime; 40. moško ime; 41. pokrajina v Jugoslaviji.

NAVPIČNO: 1. ruski pesnik; 2. lovec; 3. ploskovna mera; 4. kolesnica; 5. gora v Julijskih Alpah; 6. osebni zaimek; 7. letopis; 8. razvoj; 10. debela polica; 11. časovna enota; 14. vrh v Julijskih Alpah; 17. utrjen kraj; 19. slovenski skladatelj; 21. kemična prvina; 22. čut; 24. ptica; 26. grm; 27. zapredek; 28. očet; 29. lučaj; 31. poškodba; 33. žival; 34. reka v Afriki; 37. nota v solmizaciji; 39. vprašalnica.

Kupon št. 48

za nagradno tekmovanje
Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren

JUCA PIŠE PEPI

Draga Pepa!

Niti ena noč ne mine,
da bi ne bilo tatvine.
Trstu vse časti in slave,
saj kot listja in kot trave
v njem tatov se je nabralo.
Policije pa premalo
je, da bi jih polovila.
Sem v nedeljo v Križu bila
pri odkritju spomenika;
v to pa policija vrtka
še prerada svoje prste
in pretepa ljudske vrste.
V mestu, kjer svojat predrzna
krade novce, krade krzna;
tu čerin ne reagira;
poštenjake pa zapira,
ker so se ob grobu zbrali,
da bi žrtve proslavljali.
V Londonu pa vsi brez glave
radi druge so proslave;
tam princesa Elizabeta
bo v zakonski stan sprejeta.
To je vseh senzacij krona,
če možj se nekdo s trona.
S tem gre kriza v pozabljenje
in ostalo vse trpljenje.
In zato se ni čuditi,
če tja moralo oditi
med ostalo bo tam družbo,
izvrševati častno službo
policajev šest iz Trsta
kot reprezentativna vrsta.
Oh, presrečno naše mesto!
Radi njih pa bo nevesto
vseeno lahko kdo ukradel,
ne da bi v roke jim padel;
kajti naši policaji
niso sredstvo proti kraji.
Je prišlo na moja uha,
da v Italiji se kuha
neka juha silno vroča,
za nek'tere prav pekoča.
In De Gasperi vladal
vedno bolj v nemilost pada;
v kratkem, kaže, že skrahira.
ona, in pa njena lira.
Jaz bi tudi že želela,
da s prometa odletela
ta kraljevska bi moneta,
ki spominja me na leta,
ko krivice smo trpeli;
da bi jo že skoraj vzeli!
Naj čimprej udari strela
v sliko kralja Emanuela!
Pepa, ko ti tole pišem,
si od smeha solze brišem.
Policijski so junaki
zdaj zaposleni z letaki.
Tiste lističe lovijo,
kaj o miru govorijo.
Če orožje kje dobijo,
osem dni mu dodelijo,
hujše je, seve, s plakati,
zanje treba je plačati
kar visoke tisočake;
niso mere nič enake,
kar se tiče stroge kazni,
ker so interesi razni.
Je nevaren demokrat,
če navaden ima plakat,
a fašist nevaren ni,
tudi če ima bombe tri.
Pač živimo v takem času;
no, vse lepše je na Krasu;
tam zdaj ljubi mir imajo,
več čerinov ne poznajo.
Srečno so se jih znebili
in se Titu priključili.

Tvoja Juca.

Bolje je tako

Mož: Žena, glej, to je nezno!
Otrok se spet dere na vse grlo.

Žena: Čakaj malo, mu bom eno zapela, pa bo nehal.

Mož: Ne, ne, potem naj se le dere, bom laže prenašal.

Romantika

Sprehajala sta se po gozdu.
Gospodična Ema in gospod

Sodobni Pilat-Miani

Miani: Gospodje, kar se tiče vašega teatra, si jaz umijem roke . . .

Gospod Miani in slovensko gledališče

To sta namreč dva: gospod Miani in slovensko gledališče. In kaže, da ta dva skupaj nikakor ne moreta biti. Slovensko gledališče bi gospoda Mianija še nekako preneslo, a gospod Miani slovenskega gledališča nikakor ne more. Pravijo, da je v petek gospod Miani jedel ribo; v tem mu je nekdo čisto slučajno omenil nekaj o slovenskem gledališču. In ribja kost se je zataknila gospodu v grlo, da so morali poklicati zdravnika. In tedaj je sklenil gospod Miani... Kaj mislite, da je sklenil? Da ne bo več jedel ribe? O, ne! Sklenil je, da ne mara nič več slišati o slovenskem gledališču. Pa bo še slišal. V izogib nesreče je boljše, da opusti ribe. Res. A predstavljajte si nesrečo, če si nekoč Mianiju zatakne v grlu namesto ribje kosti kar celo slovensko gledališče. Saj bo po njem! Pa bi ga bilo škoda, namreč gledališča, če bi se zataknilo. Morda bi bilo tudi gospoda Mianija škoda. Seveda bi ga bilo škoda. Na koga bi pa potem zavezniški zvrčali kompetenco glede dodelitve dvorane za slovensko gledališče, če ne nanj! Kajti nekdo mora biti odgovoren za to, da se ga ne dodeli. A v Trstu bo Slovensko gledališče. Prej ali slej. Kajti slovensko gledališče je taka kost, ki se trenutno sicer zatika, a končno le zdrkne na pravo mesto. Pa ne v žrelo gospoda Mianija! Kajti ima ta gospod premajhno žrelo za tako veliko stvar.

Trst svobodna kolonija?

Doktor Miha

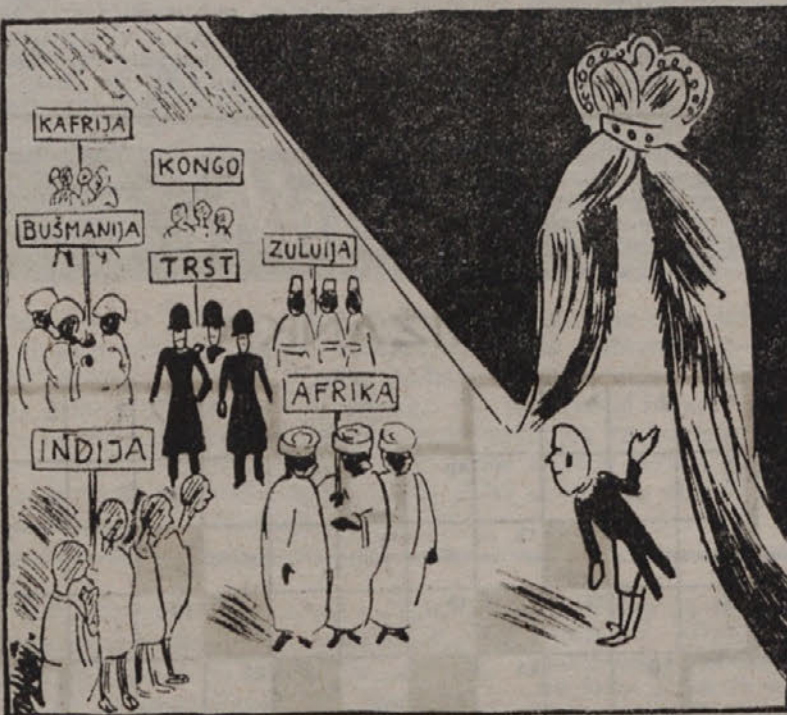
Vzel je palico popotno
slavni doktor Miha Krek.
se v Ameriko podal je,
tam dobil dolarski ček.

Ej, bogastvo, to ga mika!
Zlato tele, to je zanj!
Na sestankih propagando
dela za Marshallov plan.

In Boga Očeta prosi,
naj mu svojo da pomoč:
»Ljubi Bog, naj se na Kranjskem
stanje spremeni čez noč!«

In na Kranjskem, glejte čudo,
res se stanje spremeni:
Proga Šamac-Sarajevo
je zvozila prav te dni.

Komentarji ob odhodu delegacije „najboljše policije na svetu“ v London

Oče in sin

Sinko: Zakaj pa zamorci
iedo bele ljudi?

Oče: Da se jim vsaj skromno
oddolže za vse, kar so jim
belci dobrega storili.

Praktično

Mož je prišel ponoči pijan
domov. Jedva je prikorakal

po stopnicah, tako ga je zanašalo. Pa ga vpraša žena:
»A kako si hodil po cesti proti domu, dreves ni ob cesti, da bi se prijel zanje, h'š tudi ne. Ali si lezel po vseh starih?« »Ah, kaj še«, se je mož zarežal, »kar od čerina do čerina sem se lovil, saj stojte tako le po nekaj metrov narazen.«

Ugankarju

Pisec:

»No, povedi mi, ugankar več, kedo je Ivan Cankar?«

Ugankar:

»Cankar, to je velikan, ki pri radiu tržaškem vključen je v Marshallov plan.«

Uresničena želja nasprotnikov današnje Jugoslavije

Kakor je bilo pričakovati, se je izpolnila želja nasprotnikov sedanje Jugoslavije. Vedno so si želeli, da bi se tam kaj izpremenilo. Sedaj so bili uslišani. Prišlo je do izpremembe. Na progi Šamac-Sarajevo, kjer do danes še ni vozil vlak, je sedaj special. Sprememba je občutna. Ob štartu prvega vlaka je lokomotiva na vso moč zažvižgala. Očividci trdijo, da so imeli tak občutek, kot bi se požvižgala na vse ostale želje vseh mogočnih imperialstov sveta.

Sodobno

Sodnik: Obtožnica vam očita, da ste tega gospoda razžalili. Kaj pa ste mu rekli?

Obtožence: Rekel sem mu gradbenik.

Sodnik: Saj to vendar ni nič takega!

Tožnik: Kako da ne! Le berite poročila razprav, pa boste videli, kakšni so gradbeniki.